

A R T A

PRELUNGIRII

VIETII

Secretul Florii de Aur

cu un comentariu de C. G. Jung

3

EDITURA TREI

Cartea aparține unui cerc ezoteric din China. Multă vreme a fost transmisă oral și abia mai târziu în scris: Prima tipărire datează din perioada Ch'ien-lung (sec. XVIII). În final s-au retipărit o mie de copii în 1920 la Pekin, împreună cu Hui Ming Ching și au fost distribuite unui grup restrâns de persoane care, după părerea editorului, înțelege despre ce e vorba.

Acest text este prezentarea cea mai accesibilă a religiei Elixirului Vieții.

Richard Wilhelm

Ca occidental până în măduva oaselor, sunt profund impresionat bineînțeles de straniețatea acestui text chinezesc... El nu cuprinde trăiri exacerbate ori intuiții mistice extreme, vecine cu patologicul și răspândite de asceți și pustnici maniaci. Se întemeiază pe practici introspective ale celor mai evolute minți ale Chinei, pe care nu avem vreo justificare să le subestimăm.

C. G. Jung

FILOSOFIE, 3

Îngrijirea redacțională a colecției:
SILVIU DRAGOMIR

ARTA PRELUNGIRII VIEȚII

SECRETUL FLORII DE AUR
Cartea chinezească a vieții

Tradusă din chineză și explicată de
RICHARD WILHELM

Introducere și comentariu de
C. G. JUNG

Cu o parte din textul de meditație chinezesc
CARTEA CONȘTIINȚEI ȘI A VIEȚII

Traducere
OANA POPESCU și DANIEL COJANU

EDITURA TREI, 1996

EDITOR: MARIUS CHIVU

© EDITURA TREI pentru versiunea românească

REDACTOR: MIRCEA BUCURESCU

COPERTA: DAN STANCIU

ISBN-973-97429-2-0

Cuprins

<i>Prefață</i> (Daniel Cojanu)	7
<i>Prefață la cea de-a II-a ediție germană</i> (C. G. Jung)	11
<i>Secretul florii de aur</i> (<i>T'ai i chin hua tsung ching</i>)	15
1. Conștiința divină (inima)	17
2. Spiritul originar și spiritul conștient	21
3. Circulația luminii și protecția centrului	28
4. Circulația luminii și ritmarea respirației	38
5. Greșeli pe parcursul circulației luminii	44
6. Experiințe confirmatoare pe parcursul circulației luminii	48
7. Modul de viață al circulației luminii	51
8. Un descântec magic pentru călătoria îndepărtată	54
<i>Cartea conștiinței și a vieții</i> (<i>Hui ming ching</i>)	65
1. Încetarea curgerii-în-afară	67
2. Cele șase perioade ale circulației în conformitate cu legea	70
3. Cele două cărări de energie ale funcțiunii și controlului	73
4. Embrionul lui Tao	74
5. Nașterea fructului	75
6. Despre conservarea trupului transformat	76
7. Fața întoarsă spre zid	77
8. Infinitul gol	78

Comentariu (C. G. Jung)	79
Introducere	81
1. Dificultăți întâmpinate de un european în încercarea de a înțelege Orientul	81
2. Psihologia modernă oferă o posibilitate de înțelegere	86
Conceptele fundamentale	97
1. Tao	97
2. Mișcarea circulară și centrul	99
Manifestările Căii	109
1. Dezintegrarea conștiinței	109
2. Anîmus și anima	116
Detășarea conștiinței de obiect	123
Desăvârșirea	129
Concluzie	137
 O discuție asupra textului (R. Wilhelm)	139
Originea și conținutul textului	141
1. Originile cărții	141
2. Premisele psihologice și cosmologice	148
 Anexă: În memoria lui R. Wilhelm (C. G. Jung)	157

Prefață

Textul pe care îl propunem cititorului român cu această ocazie reprezintă una dintre scrierile fundamentale ale misticii taoiste. Interesul de care se bucură studiul unor asemenea lucrări în contemporaneitate este suscitât nu numai de gustul pentru exotic și de tentația lumilor extraeuropene, cât mai ales de nevoia lărgirii imaginii asupra datelor celor mai profunde ale naturii umane. Nu în mod întâmplător am alăturat textului comentariul lui C.G.Jung, ci pentru a ilustra una din formele majore, culte, pe deplin articulate ale impactului mentalității asiatice asupra celei occidentale. Comentariul lui Jung este o mostră suficient de elocventă a modului cum poate fi fructificată gândirea orientală.

Deprinsă să respingă tot ceea ce contravine exigențelor lucidității și ale clarității, mintea occidentală se vede silită, cel puțin urmând exemplul lui Jung, să reconsidere puncte de vedere și orizonturi etichetate prematur ca ineficace la nivelul cunoașterii și nefolositoare omului civilizat.

Prin scrierile Orientului, europeanul poate lua contact cu un mod de gândire și de viață impregnat de sacralitate, în care cel mai mărunț și aparent nesemnificativ gest poate fi integrat unui ritual sau ceremonial. Aceasta întrucât acolo ca năciunde există presentimentul unei necesități ascunse îndărătul evenimentelor ce par a ține de domeniul hazardului. Consecințele ce decurg sunt ușor de închipuit: chi-

nezu va fi predispus să exalte complementaritatea, să netezească demarcațiile, să dizolve dihotomiile, să acorde credit continuității, să privească lucrurile și manifestările lumii ca emanând dintr-o sursă comună și având un temei ascuns unic. Într-o asemenea optică, omul însuși nu va mai fi considerat ca desprins de ambientul natural, funcționând autonom, ci perfect integrat acestuia, microcosmos oglindind fidel armoniile cerului și pământului. Nu trebuie văzută aici neputința omului copleșit de datul natural, ci situația sa privilegiată de receptacul al influențelor și energiilor telurice (yin) și celeste (yang); poziția sa mediană sugerează realizarea armonizărilor și a complementarităților la nivelul condiției umane.

În viziunea taoismului chinez mersul omului, culminând în experiența mistică, se face în direcția împăcării polarităților. Conceptul de „Tao” este echivalat de Jung arhetipului integrator al sinelui, contemplația mistică chineză nefiind altceva decât întregirea dimensiunii conștiente, diurne cu resursele secrete ale vieții inconștiente colective. Acesta trebuie să fie înțelesul afirmației că „în interiorul lui Tao prevalează unirea și coeziunea”.

În opoziție cu europeanul, îndârjit în strădania de a-și reprimă trăirile confuze, chinezul, mai flexibil, s-a aplecat cu umilitate încercând să învețe să înglobeze experienței sale sugestiile furnizate de regiunile obscure ale personalității. Aceasta nu înseamnă că Europei i-ar fi străine trăirea mistică și contemplația. Orientalul însă (așa cum o demonstrează și textul „Florii de Aur”) dezvoltă o tehnică a meditației mult mai bine articulată. Această metodă poate fi considerată și o veritabilă cale de autocunoaștere, de introspecție, de penetrare a străfundurilor personalității și chiar o terapie (așa cum demonstrează Jung), ceea ce ar explica între altele universalitatea răspândirii misticii.

Nu pot fi trecute cu vederea repercusiunile asupra metafizicii pe care le comportă contemplația mistică. Să nu uităm faptul că Hegel situează speculativul mai degrabă în vecinătatea misticii, decât a logicului. Calea mistică dezvoltă o laborioasă comprehensiune a ființei. În toate misticele se debutează printr-o „via purgativă”, printr-un șir de purificări, cunoașterea neputând fi desprinsă de trăire. Nu oricui îi este îngăduită înțelegerea constantă a temeiului unic susținător al proceselor lumii. Fără o asceză preliminară acestea îi apar dispartate. Purificările și efortul susținut de sesizare a unicității lumii împiedică perpetuarea vechiului mod de valorizare în care înțelegerea este atașată aparențelor și fenomenalității. Considerată doar sub aspect sensibil, lumea induce omului profan o primejdioasă fluiditate psihică nepropice contemplației. Omul neinstruit este predispus să se atașeze valoric și opțional fără discernământ când de unul, când de altul din aspectele lumii. Mobilurile acțiunilor sale vor fi în permanență altele și veșnic condiționate de perisabilitatea elementelor implicate.

De aceea taoistul introduce conceptul „wu-wei”, semnificând „acțiunea prin non-acțiune”. Conform acestui model comportamental, adoptat de omul mistic, se încetează orice intervenție în mersul firesc al lucrurilor. Numai ochiul neprevenit poate vedea aici pasivitate și abandon, întrucât abia la nivelul contemplației se declanșează cea mai intensă activitate. Se renunță, ce-i drept, la acțiune (acțiunea ce perturbă curgerea firească a evenimentelor și proceselor), dar chiar prin asta se deschide ofensiva spiritului. Omul încetează să acționeze, dar recuperează dimensiunea ființei. Renunță „să acționeze”, „să facă”, mânat de stimulii și seducțiile lumii în devenire, învățând „să șadă” și „să fie”, împrumutând din încremenirea parmenidiană a ființei. Acest staticism are o semnificație concretă pentru

durata realizării meditației, trebuind înțeles ca non-atașament în afara ei. Misticul care a fost „locuit de Tao” în extaz, poartă cu sine beneficiile acestei performanțe, asemănându-se „eliberatului în viață” (jivan-mukta) pomenit de literatura sanscrită.

De-a lungul timpului practicile taoiste au suferit modificări doctrinare, contemplativii urmărind nu atât armonizarea tendințelor yin și yang, cât sporirea în ei înșiși a elementului luminos (yang). Nu rareori sunt menționate prezențe ale luminii (yang), ce însoțesc meditația. Toate acestea se petrec, însă, pe fundalul unui indiscutabil sincretism realizat prin pătrunderea buddhismului Mahayana. Prefacerile ideatice, prin înglobarea de elemente noi, nu au reușit să anuleze coordonatele fundamentale ale misticii taoiste: imanentismul, căutarea nemuririi fizice și exaltarea perfecțiunii originare. Chinezul este preocupat nu atât de ideea libertății spirituale, cât de prelungirea indefinită a corpului material. Mergând împotriva curentului, parcurgând în răspăr înclinațiile naturale (de la reglarea și încetinirea respirației până la vidarea conștiinței de orice reprezentări), misticul taoist urmărește cu consecvență plămădirea trupului nemuritor, a „embrionului de aur”.

Textul „Florii de Aur” reușește să înfățișeze itinerariul spiritual al realizării mistice, ilustrând cu claritate particularitățile teoretice menționate. Eventualele nedumeriri asupra sintagmelor și formulărilor ambigue din cuprinsul lucrării se deslușesc prin lectura conjugată a textului și a precizărilor jungiene. Cu aceste minime lămuriri, lăsăm cititorului satisfacția descoperirii personale a problemelor demne să-i stimuleze reflecția.

DANIEL COJANU

Prefață
la cea de-a II-a ediție germană

C.G.JUNG

Prietenul meu R.Wilhelm, co-autor al acestei cărți, mi-a trimis textul într-un moment critic al preocupărilor mele. Mă ocupam de investigarea proceselor inconștientului colectiv din 1913, și obținusem rezultate care-mi păreau în multe privințe îndoielnice. Nu numai că depășeau tot ceea ce cunoștea psihologia „academică”, ci și limitele psihologiei medicale, strict personale. Este vorba de niște descoperiri în legătură cu fenomenologia extensivă, căreia nu i se mai puteau aplica categoriile și metodele cunoscute până atunci. Rezultatele a 15 ani de efort erau neconvingătoare, pentru că nu semănau cu nimic cunoscut. Nu cunoșteam nici un domeniu al experienței umane pe care să-mi pot sprijini descoperirile, un domeniu care să le dea un grad de realitate. Singurele analogii – trebuie spus că acestea erau foarte vechi – pe care le-am putut găsi erau risipite prin relatările ereziologilor. Această conexiune nu mi-a ușurat deloc sarcina; dimpotrivă, a făcut-o și mai dificilă, deoarece sistemele gnostice constau numai în mică măsură în experiențe psihice nemediate, și în general în revizuiți speculative și sistematizate. Nu avem o cunoaștere adecvată a istoriei acestei literaturi confuze și stranie, întrucât există foarte puține texte amănunțite, dintre care majorita-

tea provin din comentariile adversarilor creștinismului. Mai mult, mi se pare un risc extraordinar un astfel de suport având în vedere faptul că prezentul și trecutul nu sunt despărțite prin mai mult de 1700-1800 de ani. Mi-a fost imposibil să folosesc materialul gnostic deoarece asociațiile erau secundare și lăsaș goluri în chestiunea esențială.

Textul trimis de Wilhelm m-a ajutat să ies din acest impas. Acesta conținea exact piesele pe care le căutasem zadarnic printre gnostici. În acest fel textul a devenit ocazia potrivită pentru publicarea, măcar în formă provizorie, a rezultatelor esențiale ale investigațiilor mele.

La vremea aceea nu mi se părea important faptul că „Floarea de Aur” era nu numai un text taoist de yoga chineză, ci și un tratat de alchimie. Studiul aprofundat al tratatelor latine mi-a corectat ulterior perspectiva, mi-a arătat că este de foarte mare importanță și partea alchimică a textului. Nu este aici locul pentru detalierea acestui subiect. Voi sublinia doar faptul că *Secretul Florii de Aur* mi-a indicat pista corectă. În alchimia medievală găsim veriga de legătură dintre gnoză și inconștientul colectiv.

Mă folosesc de această ocazie pentru a evidenția unele neînțelegeri cărora le-au căzut victime și cititorii bine informați ai acestei cărți. Nu rareori s-a crezut că prin publicarea cărții urmăream să pun în mâinile publicului o metodă de obținere a fericirii. Acești cititori, denaturând cele scrise de mine, au încercat să imite „metoda” descrisă în textul chinez. Să sperăm că au fost puțini acești reprezentanți ai unei „spiritualități profunde”.

O altă neînțelegere a generat opinia că în comentariu eu am descris metoda mea terapeutică. Despre aceasta s-a spus că rezidă în a sugera pacienților idei orientale (în scopuri terapeutice). Nu cred că există în comentariul meu ceva care să conducă la o astfel de concluzie. În orice caz,

această opinie, în totalitate eronată, decurge din ideea foarte răspândită că psihologia este o invenție cu un scop definit și nu o știință empirică. În cadrul acestei concepții se înscrie și opinia, atât superficială cât și eronată, că acest concept, al inconștientului colectiv, este de natură metafizică. Pentru cititorul interesat voi specifica de la început că acesta este un concept empiric, care trebuie alăturat noțiunii de instinct.

Am adăugat acestei ediții discursul comemorativ rostit cu ocazia celebrării memoriale din 10 mai 1930, München, a lui Richard Wilhelm.

C.G. JUNG

**SECRETUL
FLORII DE AUR**
(T'AI I CHIN HUA TSUNG CHING)

1. *Conștiința divină (inima)*

Maestrul Lü-tsu a spus: Ceea ce există prin sine este numit Tao (Calea). Tao nu are nici nume, nici chip. El este esența umană (*hsing*), este spiritul originar. Esența și viața nu pot fi văzute. Ele sunt cuprinse în lumina cerului. Lumina cerului nu poate fi văzută. Este cuprinsă în cei doi ochi. De azi vă voi fi călăuză; voi începe prin a vă dezvălui secretul Florii de Aur a Marelui Unu, rămânând să vă explic restul în amănunt.

Marele Unu este cel dincolo de care nu există nimic. Cheia misterului vieții constă în a folosi acțiunea pentru a atinge non-acțiunea. Nu este indicat să se evite amănunțele și să se încerce pătrunderea directă. Suprema învățătură moștenită este lucrarea asupra esenței umane (*hsing*). Pentru asta este important a nu se urma o cale greșită.

Floarea de Aur este lumina. Ce culoare are lumina? Unii consideră că Floarea de Aur este un simbol. Ea este adevărata energie a Marelui Unu transcendent. Fraza „Plumbul regiunii-apă are un singur gust“ la asta se referă.

Cerul a creat apa prin Unu. Aceasta este adevărata energie a Marelui Unu. Dacă omul atinge Unul, atinge viața; dacă îl pierde, moare. Chiar dacă trăiește în energie (respirație vitală, prana), el nu vede energia, așa cum peștii trăiesc în apă, dar nu văd apa. Când nu are respirație vitală, omul moare, așa cum mor

peștii dacă sunt lipsiți de apă. De aceea inițiații au instruit oamenii să sesizeze originarul și să păzească Unul; aceasta este circulația luminii și conservarea centrului. Dacă se economisește această energie se prelungește durata vieții și se poate aplica metoda creării unui trup nemuritor prin „topire și amestec”¹.

Travaliul asupra circulației luminii depinde în întregime de mișcarea de curgere înapoi, pentru ca gândurile (sediul conștiinței divine, inima divină) să fie adunate la un loc. Inima divină sălășluiește între soare și lună (i.e. între cei doi ochi).

În „Cartea Castelului Galben” se spune: „Pe aria de un deget a casei de un picior viața poate fi reglată”. Casa de un picior e fața. Aria de un deget e încorporată feței: ce altceva ar putea fi decât inima divină? În mijlocul ariei de un deget locuiește splendoarea. În sala purpurie a orașului de jad locuiește Zeul Supremului Vid și al Vieții. Confuciaștii îl numesc centrul vidului; buddhiștii, terasa vieții; taoiștii, tărâmul ancestral, castelul galben sau trecătoarea întunecată sau spațiul cerului de odinioară. Inima divină este reședința iar lumina este stăpâna.

Astfel că, atunci când lumina circulă, energiile întregului trup se înfățișează înaintea tronului său, așa cum, atunci când un rege sfânt a stabilit capitala și a întocmit regulile fundamentale ale ordinii, toate statele vin cu ofrande; sau ca atunci când stăpânul este liniștit, iar servitorii și servitoarele se supun ordinelor lui din proprie voință; fiecare își face datoria.

Deci, trebuie doar să faci lumina să circule: acesta este cel mai profund și minunat secret. Lumina este ușor de urnit, dar dificil de fixat. Dacă este făcută să circule îndeajuns, se cristalizează singură; acesta este trupul-spirit na-

¹ Acest comentariu este redactat probabil prin secolul al XVII-lea.

tural. Acest spirit cristalizat este format deasupra celor nouă ceruri. Aceasta este condiția despre care se relatează în *Cartea Peceții Inimii*: „În liniște zbori în sus dimineata”.

Nu trebuie să cauți alte metode; concentrându-ți gândurile vei realiza principiul fundamental. Cartea *Leng Yen*¹ spune: „Prin adunarea gândurilor poți zbura și te vei naște în cer”. Cerul nu este cel albastru și larg, ci locul unde corporalul este zămislit în casa Creatorului. Dacă cineva reușește să păstreze pentru mai mult timp asta, atunci pe lângă trup i se va dezvolta și un trup-spirit.

Floarea de Aur este Elixirul Vieții (*Chin-tan*; literal, mingea de aur, sfera de aur). Toate schimbările conștiinței spirituale depind de inimă. Este un farmec secret care, deși lucrează foarte precis, este atât de fluid încât are nevoie de o extremă inteligență și claritate și de cea mai completă absorbție și liniște. Cei lipsiți de un înalt grad de inteligență și înțelegere nu găsesc calea pentru a aplica farmecul; oamenii fără această capacitate de absorbție și seninătate nu pot reuși să intre în posesia lui.

Această secțiune explică originea marelui Drum (Tao) al lumii. Inima divină este nucleul marelui Drum. De poți fi absolut liniștit, inima divină se va manifesta spontan. Când sentimentele se stărnesc, manifestându-se în curgerea lor firească, omul se înfățișează ca o creatură primitivă. Această creatură sălășluiește între zămisirea și nașterea sa în adevăratul spațiu; când se ivește o notă de individualizare, esența umană și viața se scindează; dacă în această etapă nu se dobândește suprema serenitate, esența umană și viața nu se mai întâlnesc niciodată.

Se spune că în Planul Supremului Fundament, Marele Unu include energie pură (*prana*), spirit, animus și anima.² Înțelege-

1 *Leng Yen* este cartea buddhistă *Surangama Sutra*.

2 Vezi cap „Animus și Anima” (comentariul lui C G Jung) (N tr.)

rea spirituală atinge fără sprijin originea dacă gândurile sunt absolut liniștite, iar inima divină poate fi zărită. Propriu-zis esența umană sălășluiește în spațiul adevărat, iar lumina în cei doi ochi. Maestrul explică circulația luminii astfel încât să poată fi atinsă adevărata esență umană. Adevărata esență umană este spiritul originar. Spiritul originar este esența umană și viața și energia originară. Marele Drum este tocmai acest lucru.

Maestrul este preocupat îndeosebi ca discipolii să nu rătăcească drumul ce conduce de la acțiunea conștientă la non-acțiunea inconștientă. Deci, spune el, efectul magic al Elixirului Vieții conduce la folosirea acțiunii conștiente pentru atingerea non-acțiunii inconștiente. Acțiunea conștientă constă în punerea luminii în circulație prin reflecție pentru eliberarea divinului. Dacă adevărata sămânță (embrion) ia naștere și i se aplică adecvat metoda de topire și amestec, se obține Elixirul Vieții și se poate trece prin pasaj. Embrionul, care trebuie dezvoltat prin încălzire, hrănire, îmbăiere și spălare este format, trecând nepăsător în împărăția non-acțiunii inconștiente. Îi este necesar un an de trecere prin această perioadă de foc pentru a putea, născându-se, iradiind și dezghiocându-se să se strămute din lumea comună în lumea sfântă.

Această metodă este simplă, ușor accesibilă, dar presupune atât de multe condiții variabile adiacente, încât se consideră greu de ajuns la țintă. Cine caută viața eternă trebuie să investigheze locul de unde izvorăsc esența umană și viața.

Dar, pe lângă anima este și animus, care adăpostește spiritul. Animus-ul trăiește în timpul zilei în ochi, noaptea în ficat. Când locuiește în ochi, vede. Când locuiește în ficat, visează. Visele sunt rătăcirii ale spiritului prin toate cele nouă ceruri și pământuri. Cine se află într-o dispoziție întunecată și închisă la trezire, înălțuit de forma sa trupească, este încătușat de anima. Așadar, concentrarea lui animus este înfăptuită de circulația luminii și în acest fel spiritul este menținut, anima subjugată, iar conștiința suprimată. Metoda folosită de strămoși pentru evadarea din lume constă în topirea completă a zgurii întunericului și reinstaurarea creației pure. Asta nu este altceva decât suprimarea animei și desăvârșirea animus-ului. Circulația luminii este mijlocul magic de reducere a întunericului, de izbândă definitivă asupra animei. Prin intermediul circulației discipolul se întoarce la Creator, căci Creatorul este lumina. Dacă urmează această metodă, el va dispune de apa-sămânță din belșug; focul-spirit va fi aprins, pământul-gând va fi solidificat și cristalizat. Fructul sfânt se va părgui. Scarabeul rostogolește globul său, iar în glob se desfășoară viața ca rezultat al eforturilor susținute ale concentrării spirituale. De ce n-ar fi capabil și locul de reședință al inimii divine, dacă am concentra spiritul asupra lui, să creeze un trup, așa cum un embrion poate crește în îngrășământ, lepădându-și carapacea?

Activul, adevărata esență umană (logosul unit cu vitalitatea), când ajunge în casa Creatorului, se desface în anima și animus. Animus-ul este inima divină. Este de aceeași natură cu lumina, este puterea luminii și purității. Este ceea ce am primit de la marele vid, ceea ce este identic ca formă cu începutul. Anima ține de esența întunericului. Este energia greului și confuzului. Este legată de inima trupească, de carne. Animus-ul iubește viața. Anima caută moartea.

FIG. 1

Toate dorințele senzuale, impulsurile de mânie sunt efecte ale animei; acesta este spiritul conștient care, după moarte, este hrănit cu sânge și în timpul vieții se află în cea mai mare suferință. Întunericul se întoarce în întunecime, ca lucrurile care se atrag deoarece sunt asemenea. Dar discipolul înțelege cum să distileze (să extragă) anima întunecată în totalitate și să o transforme în lumină pură (yang).

În această secțiune este descris rolul jucat de spiritul originar și de spiritul conștient în construirea trupului. Maestrul spune: Viața omului este ca aceea a unei muște; numai adevărata esență umană a spiritului originar poate transcende ciclul cerului și pământului și soarta eonilor. Adevărata esență umană derivă din ceea ce nu are polaritate (fără finalitate) și primește energia primordială a polarității (cu finalitate, teleologic) prin care preia adevărata esență a cerului și pământului, devenind spirit conștient. Ca spirit originar își primește esența umană din mamă și tată. Spiritul originar este lipsit de conștiință și știință, dar este capabil să regleze procesele formative ale trupului. Spiritul conștient este foarte evident și efectiv, și se poate adapta la nesfârșit. Acesta este conducătorul inimii omenești. Atâta timp cât stă în trup, el este animus. După despărțirea de trup el devine spirit. Cât timp trupul nu intră în existență, spiritul originar nu a format încă un embrion în care să se poată încorpora. Astfel se cristalizează în ne-polarul Unu eliberat.

La naștere, spiritul conștient inhalează energia și astfel devine sălaș al noului născut. El locuiește în inimă. Din acest moment inima este stăpâna; spiritul originar își pierde locul, în timp ce spiritul conștient deține puterea.

Spiritul originar iubește liniștea, iar spiritul conștient iubește agitația. În mișcarea sa el rămâne legat de sentimente și dorințe. Zi și noapte el epuizează sămânța primordială, până când energia spiritului originar se consumă în întregime. Atunci spiritul conștient părăsește carapacea și dispare.

Cine a făcut binele cu precădere are la moarte energie-spirit pură și transparentă. Își pierde cunoștința prin deschizăturile de

sus ale gurii și nasului. Energia pură și luminoasă iese la suprafață și plutește spre cer, devenind a cincea poartă a geniului-umbră, ori a spiritului-umbră. Dar dacă în timpul vieții spiritul originar a fost folosit de spiritul conștient pentru lăcomie, prostie, dorință și senzualitate și a comis toate felurile de păcate, atunci în momentul morții energia-spirit este confuză, derutată, iar spiritul conștient trece dincolo împreună cu respirația, prin deschiderile de jos ale stomacului. Căci dacă energia-spirit este confuză și impură, ea se cristalizează descendent, se afundă în infern și devine demon. Apoi, nu numai că spiritul originar își pierde natura, dar se diminuează puterea și înțelepciunea adevăratei esențe umane. De aceea maestrul spune: „Dacă se mișcă (spiritul) nu este bine“.

Discipolul care vrea să rețină spiritul originar trebuie mai întâi să subjughe fără greș spiritul observator (care percepe prin simțuri). Acesta se subjugă prin circulația luminii. În practicarea circulației luminii trebuie uitate trupul și inima. Inima trebuie să moară, spiritul să trăiască. Atunci când spiritul trăiește, respirația începe să circule într-un mod minunat. Acest lucru îl numește maestrul „foarte bine“¹. Atunci trebuie să i se permită spiritului să se scufunde în plexul solar. Energia acestuia se va intersecta cu spiritul și spiritul se va uni cu energia, cristalizându-se. Așa se începe lucrul.

Cu vremea spiritul originar se transformă în reședință a vieții, în energie adevărată. Acum trebuie aplicată metoda de întoarcere a roții, pentru a distila energia așa încât să se transforme în Elixir. Aceasta este metoda muncii concentrate.

Când Elixirul Vieții este desăvârșit, embrionul sfânt se poate forma; atunci munca trebuie îndreptată către hrănire și încălzire a embrionului spiritual. Aceasta este metoda de încheiere.

Când trupul-energie al copilului este complet format munca trebuie direcționată astfel încât embrionul să se nască și să se întoarcă în vid. Astfel se încheie lucrul.

1. Aici sunt expuse cele patru stadii ale renașterii. Renașterea (din apă și duh) este creșterea trupului pneumatic înăuntrul celui perisabil. Aici apare o asemănare cu cele gândite de Pavel și Ioan.

Din cele mai vechi timpuri și până azi acestea nu sunt vorbe goale, ci ilustrează etapele Marelui Drum prin adevărata metodă de obținere a unei vieți eterne și a unui spirit (om) sfânt, nemuritor.

Dacă până aici munca este consumată, atunci tot ce aparține principiului întunecat este absorbit, și trupul se naște în lumină pură. Când spiritul conștient a fost convertit în spirit originar, o infinită capacitate de transformare a fost atinsă și, pomind de la ciclul nașterilor, acesta a fost adus la poarta a șasea¹, la geniul de aur. Să vedem cum se poate elibera spiritul de naștere și moarte prin această metodă de innobilare.

1. Poarta a cincea a spiritului (stadiul al cincilea) în care omul ajunge la moarte (omul care a orbecăit, chiar dacă a făcut numai binele) se luminează la nivelul celor cinci simțuri. La acest nivel omul este încă prizonier al pământului. Prin renaștere se realizează tranziția sa spre cel de al șaselea regat, cel spiritual

3.

Circulația luminii și protecția centrului

Maestrul Lü-tsu a spus: De când a fost revelată expresia „circulația luminii”? A fost revelată de „Adevărații oameni de la începutul Formei” (*Kuan Yin-hsi*)¹. Când lumina este făcută să se rotească, toate energiile cerului și pământului, ale luminii și întunericului sunt cristalizate. Acest lucru se numește gândirea seminței sau purificarea energiei, a ideii. Atunci când se aplică această magie în mijlocul ființării este non-ființare. Când lucrarea e completată, când dincolo de trup se află alt trup, în mijlocul non-ființării este ființare. Numai după o muncă concentrată de o sută de zile lumina va fi autentică, numai atunci ea devine foc-spirit. După o sută de zile în mijlocul luminii se dezvoltă un punct al adevăratului pol-lumină (yang). Atunci dintr-o dată se ivește perla-sămânță. Ca atunci când se îmbrățișează bărbatul cu femeia lui și are loc concepția. Atunci cel ce urmează calea trebuie să fie liniștit și să aștepte. Circulația luminii reprezintă perioada de foc.

În mijlocul transformării originare radiația luminii (*yang-kuang*) este lucrul determinant. În lumea fizică este

1. Un discipol al lui Lao-tse.

soarele; în om, este ochiul. Radiația și separarea conștiinței spirituale este determinată mai ales de această energie atunci când este îndreptată în exterior (plutește în jos). Astfel că Drumul Florii de Aur depinde în întregime de metoda plutirii-înapoi.

Inima omului stă sub semnul focului¹. Flăcările focului se înalță vertical. Când ambii ochi privesc la lucrurile lumii, el este îndreptat spre exterior. Dacă ochii sunt închiși și privirea întoarsă, focul se direcționează spre interior și este privită încăperea strămoșilor; aceasta este metoda plutirii-înapoi. Energia temperamentelor se află sub semnul apei. Când dorințele sunt treze, energia o ia în jos, spre exterior și se nasc copii. Dacă în momentul descătușării este împiedicată de la a pluti în exterior și este condusă înapoi cu ajutorul energiei gândului, ea pătrunde creuzetul Creatorului și reîmprospătează inima și trupul. Pe drept se spune că Drumul Elixirului Vieții depinde în întregime de metoda curgerii-înapoi.

Circulația luminii nu este numai o circulație a florii-sămânță a trupului, ci și o circulație a energiilor adevărate, creatoare, formatoare. Nu e o fantezie momentană, ci epuizarea ciclului (migrarea sufletului) tuturor eonilor. Durata respirației înseamnă un an după socoteala omului și o sută de ani mășurați de lungă noapte a celor nouă poteci ale reîncarnării.

1. Cei doi poli psihici sunt în opoziție. Sunt reprezentați ca logos (inimă, conștiință), sub trigrana focului (Li) și eros (temperament, sexualitate), sub trigrana apei (K'an). Omul „natural” lasă aceste două energii să lucreze spre exterior (intelect și procreație); ele se răspândesc și se consumă. Inițiatul le întoarce spre interior și le adună laolaltă, fertilizându-se astfel reciproc și dând naștere unei existențe psihice vitale a spiritului, o existență puternică

Un om, după ce a obținut sunetul individuației¹, renaște în exterior după împrejurări, și până la o vârstă înaintată nu va privi niciodată înapoi. Energia luminii se epuizează scurgându-se singură. Acest lucru aduce în lume bezna adâncă a reîncarnării. În cartea *Leng yen* se spune: „Prin concentrarea gândurilor se poate zbura; prin concentrarea dorințelor se ajunge la prăbușire”. Când un discipol nu este destul de grijuliu cu gândurile sale și prea grijuliu cu dorințele ia calea scufundării. Numai prin contemplare și liniște se naște adevărata intuiție; pentru asta este necesară metoda curgerii-înapoi.

În *Cartea corespondențelor secrete*² se spune: „Eliberarea se află în cei doi ochi”. În *Întrebări simple despre suveranul galben*³ se spune: „Sămânța-floare a trupului uman trebuie concentrată în sus, spre vid”. Imortalitatea este cuprinsă în această propoziție și la fel și biruința asupra lumii. Acesta este scopul comun al tuturor religiilor.

Lumina nu este numai în trup și nici numai în afara lui. Munții, râurile și marele pământ sunt luminate de soare și lună. Toate acestea sunt lumina. Deci, lumina nu se află numai în trup. Înțelegerea și claritatea, percepția și iluminarea și toate mișcările (spiritului) sunt la fel cu această

1 Caracterul „ho” tradus aici prin „individuație” este folosit ca simbol al energiei înăuntrul unei „îngrădiri”. Astfel el semnifică forma entelechiei imprimată în monadă. Este detașarea unei unități de energie și învăluirea ei de către energiile-sămânță ce conduc spre încarnare. Procesul este înmagmat ca fiind însoțit de un sunet. Empiric, acesta coincide cu concepția. Din acel moment apare o continuă „dezvoltare”, „extindere”, până ce, născându-se, omul ajunge la lumină. Procesul urmează automat până la epuizarea energiei și moarte.

2. *Yin fu-ching*, un text taoist clasic.

3. *Huang-ti nei-ching su-wen*, o carte taoistă veche, despre care se crede că provine de la conducătorul mitic Huang Ti.

lumină; deci, ea nu este ceva exterior trupului. Floarea-lumină a trupului trece prin cer și acoperă pământul. La fel floarea-lumină a cerului și pământului umple toate cele o mie de spații. Imediat ce lumina circulă, cer și pământ, munți și râuri, toate circulă în același timp cu ea. Marea cheie a trupului uman este concentrarea seminței-floare în ochi. Copii, aveți grijă! Dacă nu meditați o singură zi, lumina se risipește – cine știe încotro!? Dacă meditați măcar un sfert de oră puteți merge mai departe cu zece mii de eoni și cu o mie de nașteri. Toate metodele se termină cu obținerea liniștii. Această minunată magie e o taină de necuprins.

Când începe practica, discipolul trebuie să se grăbească să treacă de la evidență la profunzime, de la grosolan la delicat. Totul depinde de continuitatea exercițiului. Începutul și sfârșitul exercițiului trebuie să fie unul și același lucru. Între ele sunt momente calde și momente reci, care vin de la sine. Ținta, însă, trebuie să fie vastitatea cerului și profunzimea mării, astfel că toate metodele par ușoare și demne de luat în serios.

Cei cu har divin și-au transmis din generație în generație acest lucru: nimic nu este posibil fără contemplare (*fan-chao*, reflecție). Vorbele lui Confucius: „Prin înțelegere ajungi la țintă“, sau ale lui Buddha: „Viziunea inimii“, sau ale lui Lao-tse: „Viziune interioară“ exprimă toate unul și același lucru.

Oricine poate vorbi despre reflecție, dar nu și-o poate însuși decât cel care înțelege sensul cuvântului. Prin reflecție trebuie schimbată propria inimă conștientă; aceasta trebuie îndreptată spre punctul în care spiritul formativ nu este încă manifest. În trup trebuie să luptăm pentru forma

ce exista înaintea cerului și pământului. Ce se mai poate face astăzi când oamenii stau și meditează numai la ei înșiși, numind acest lucru reflecție?

Cei doi întemeietori ai buddhismului și taoismului ne-au învățat că trebuie să ne uităm la vârful nasului. N-au vrut să spună că gândurile trebuie ațintite pe vârful nasului; nici pe mijlocul galben. Oriunde ar privi ochii, inima trebuie îndreptată în alt sens. Cum ar putea fi îndreptată în același timp în sus (mijlocul galben) și în jos (vârful nasului), ori alternativ, când sus când jos? E ca și cum s-ar confunda degetul cu un punct de pe lună sau chiar cu luna.

Atunci ce semnifică acest lucru? Expresia „vârful nasului” este foarte iscusit aleasă. Nasul trebuie să servească ochii ca o linie-ghid. Dacă discipolul nu este ghidat de nas înseamnă ori că a deschis prea larg ochii și privește în depărtare, ori că pleoapele sunt prea plecate. Când ochii sunt prea larg deschiși, el face greșeala de a-i îndrepta spre exterior fiind foarte ușor de distras. Când sunt prea închiși, el greșește prin aceea că-i îndreaptă spre interior, fiind cu ușurință prins într-o stare de visare. Numai când pleoapele sunt plecate pe jumătate vârful nasului se vede așa cum trebuie. Este folosit ca linie călăuzitoare. În primul rând trebuie plecate pleoapele în mod corect; apoi lumina trebuie lăsată să pătrundă de la sine, fără efort, doar cu dorința de a o face să pătrundă concentrat. Fixarea privirii asupra vârfului nasului servește numai ca început pentru concentrarea interioară. Ochii sunt aduși de către privire pe direcția corectă, apoi sunt prinși pe linia-ghid. După acest exercițiu pregătitor meditația poate începe. În acest fel un zidar întinde firul cu plumb. Când termină de agățat firul, el își îndreaptă lucrarea după acesta, fără să se mai ostenească să-l privească.

Fiecare contemplație¹ este o metodă buddhistă care nu a fost transmisă în secret.

Vârful nasului trebuie privit cu amândoi ochii, într-o poziție confortabilă, cu trupul drept, iar inima trebuie menținută în „centrul din mijlocul condițiilor”. În taoism acesta este numit „mijlocul galben”; în buddhism, „centrul mijlocului condițiilor”. Ambele semnifică unul și același lucru. Nu este vorba de mijlocul capului, ci de fixare a gândirii în punctul dintre cei doi ochi. Așa este bine. Lumina este ceva extrem de mobil. Când gândul este fixat în punctul dintre cei doi ochi, lumina pătrunde de la sine. Atenția nu trebuie fixată în mod special asupra castelului central. Aceste câteva cuvinte cuprind lucrul cel mai important.

„Centrul din mijlocul condițiilor” este o expresie foarte subtilă. Centrul este omniprezent; totul este inclus în el; se află în legătură cu eliberarea de întregul proces de creație. Condiția este poarta. Condiția, îndeplinirea acesteia, reprezintă începutul, însă nu determină în mod obligatoriu și restul. Înțelesurile acestor două cuvinte sunt foarte subtile și fluide.

Fixarea contemplației este indispensabilă. Ea asigură accelerarea iluminării. Cel ce practică acest lucru nu trebuie să stea într-o poziție rigidă; dacă îi survin gânduri lumești trebuie să caute a afla unde sunt, de unde provin și încotro se îndreaptă. Nu se câștigă nimic prin înăbușirea

1. Metoda *chih-kuan* (de fixare a contemplației) este metoda de meditație a școlii buddhiste *T'ien-t'ai*. Alternează între liniștirea emoțiilor prin exerciții de respirație și contemplație. În cele ce urmează sunt preluate o serie de metode ale acestei școli. „Condițiile” sunt circumstanțele, „atmosfera” care, conjugată cu cauzele (yin), pornește circulația iluziei. „Polul fixat în zborul lumii fenomenelor” este ad litteram în „centrul condițiilor”.

FIG. 2

圖形現見嬰

reflecției. Discipolul trebuie să fie mulțumit dacă vede unde răsare gândul, să nu caute dincolo de origine; căci este imposibil a găsi inima (conștiință, a ajunge prin conștiință dincolo de conștiință). Împreună căutăm să dăm inimii o stare de liniște. Aceasta este adevărata contemplație. O altă contemplație este falsă, nu duce spre nici o țintă. Când gândurile încep să zboare, discipolul trebuie să se oprească și să reia meditația, concentrarea asupra fixării. Aceasta este dubla metodă de accelerare a iluminării. Asta înseamnă circulația luminii. Circulația este fixare. Lumina este contemplare. Fixarea fără contemplare este circulație fără lumină. Contemplarea fără fixare este lumină fără circulație! Ține seama de asta!

Sensul de căpetenie al acestei secțiuni este faptul că protecția centrului e importantă pentru circulația luminii. În ultima parte se arată faptul că trupul omenesc este un bun foarte valoros atunci când spiritul originar este stăpân. Când este folosit de spiritul conștient el se risipește și se consumă zi și noapte. Când este în totalitate sleit, trupul moare. Acum metoda este descrisă, astfel că spiritul conștient poate fi supus, iar spiritul originar protejat; acest lucru este imposibil fără circulația luminii. Ca atunci când se clădește o casă și mai întâi se face temelie. Numai când este gata temelie se poate începe lucrul; când baza zidurilor este adânc și solid înfiptă în pământ, când stâlpii susținători și zidurile sunt bine clădite. Dacă fundația nu este făcută astfel, cum ar putea fi terminată casa? Aceasta este metoda cultivării vieții. Circulația luminii se poate compara cu fundația unei case. Dacă temelie este bună, cât de repede se poate construi deasupra! Protecția mijlocului gât și prin focul spiritului, aceasta e lucrarea clăditoare. Maestrul clarifică în mod special metoda de începere a cultivării vieții; invită pe discipoli să-și privească cu ambii ochi vârful nasului, cu pleoapele plecate, să privească în interior, într-o poziție liniștită, comențând trupul drept și să-și fixeze inima pe centrul din mijlocul conștiinței.

Menținerea gândurilor în spațiul dintre cei doi ochi permite pătrunderea luminii, după care spiritul se cristalizează și intră în centrul din mijlocul condițiilor. Centrul din mijlocul condițiilor este tărâmul-Elixir inferior, locul energiei (plexul solar).

Maestrul sugerează acest lucru arătând cum la începutul practicii discipolul trebuie să stea într-o cameră liniștită, cu trupul ca un lemn uscat, cu inima ca cenușa rece, cu pleoapele plecate. Apoi trebuie să privească înăuntrul său și să-și purifice inima, să-și spele gândurile, să alunge plăcerile și să-și conserve sămânța. Trebuie să șadă zilnic cu picioarele încrucișate și să mediteze. Să lase lumina să se oprească în ochi; să lase puterea auzului să se cristalizeze și puterea gustului să se diminueze; limba trebuie întinsă pe cerul gurii; respirația nasului ritmată și gândurile fixate pe ușa neagră. Dacă nu este ritmată, respirația poate deveni dificilă. Când închide ochii, discipolul trebuie să ia ca măsură un punct de pe puntea nasului, la mai puțin de o jumătate de deget sub punctul de intersecție a nasului cu linia de viziune, unde este o mică protuberanță. Atunci discipolul începe colectarea gândurilor; urechile ritmează respirația; trupul și inima sunt liniștite și se armonizează. Lumina ochilor trebuie să strălucească ușor; nu trebuie să intervină nici somnul nici vreo altă distragere pentru mai multă vreme. Ochii nu privesc înainte, pleoapele sunt plecate pentru ca aceștia să poată lumina înăuntru. Gura nu vorbește, nu râde; trebuie închisă pentru ca discipolul să respire în interior. Respirația este în acest loc. Nasul nu miroase parfumuri. Mirosul este în acest loc. Urechea nu aude nimic din exterior. Auzul este în acest loc. Întreaga inimă privește peste ceea ce este în interior. Privirea ei este în acest loc. Gândurile nu se îndreaptă spre exterior. Adevăratele gânduri au durată în ele însele. Dacă gândurile durează, sămânța este durabilă; dacă sămânța dăinuie, energia dăinuie; dacă energia nu piețe, spiritul nu va pieri. Spiritul este gândul; gândul este inima; inima este focul; focul este Elixirul. Când discipolul va privi la ceea ce este în interiorul acestui drum, minunile închiderii și deschiderii porților cerului vor deveni inepuizabile. Secretele nu pot fi, însă, realizate fără ritmarea respirației.

Dacă discipolul nu-și poate menține gândurile în spațiul dintre cei doi ochi, dacă energia inimii nu-l ajută să zărească spațiul energiei, înseamnă că respirația este ori prea iute ori prea înceată; multe lucruri rele se datorează acestui fapt; pentru că trupul și inima sunt active și încearcă să domolească revărsarea energiei și respirația iute.

Dacă gândurile sunt fixate între cei doi ochi, dar spiritul nu este cristalizat în plexul solar (centrul din mijlocul condițiilor), atunci discipolul a intrat în vestibul, dar nu încă în camera interioară. Spiritul-foc nu se va dezvolta, energia va rămâne rece, adevăratul fruct aproape că nu se va manifesta.

Maestrul se teme ca nu cumva, în eforturile lor, discipolii să-și fixeze gândurile numai pe punctul de pe nas și să uite a se gândi la fixarea ideilor în spațiul energiei, de aceea folosește comparația cu zidarul cu firul cu plumb. Zidarul folosește firul numai pentru a vedea dacă zidul este drept ori strâmb, sfoara folosește zidarului ca ghid. Când a determinat direcția poate începe lucrul. Atunci el lucrează la zid, nu la fir. Acest lucru este evident. De aici reiese faptul că a fixa gândurile între ochi este numai fixarea firului de care se folosește zidarul. Maestrul se referă iarăși și iarăși la acest lucru, de teamă că s-ar putea să nu fie înțeles. Chiar dacă discipolii și-au început lucrul, el tot se teme că l-ar putea întrerupe și spune de mai multe ori: „Numai după o sută de zile de muncă susținută lumina este veritabilă, numai atunci se poate începe lucrul cu spiritul-foc”. Dacă discipolul pomește la drum în mod liniștit, adunat, după o sută de zile se ivește spontan un punct de lumină creatoare veritabilă (yang). Discipolii trebuie să examineze cu luciditate acest lucru.

4.

Circulația luminii și ritmarea respirației

După cum a spus maestrul Lü-tsu, decizia trebuie luată cu seninătate, fără a se căuta succesul, căci acesta va veni de la sine. În prima etapă a eliberării se întâlnesc mai ales două greșeli: indolența și distragerea. Acestea pot fi remediate; inima nu trebuie să intre complet în respirație. Respirația vine de la inimă¹. Ceea ce iese din inimă este respirație. Când se mișcă inima, se dezvoltă energia-respirație. Aceasta este la început activitatea transformată a inimii. Când ideile se mișcă cu repeziciune, ele se transformă imperceptibil în fantezii, însoțite întotdeauna de retragerea unei respirații, căci aceste respirații interioare și exterioare sunt ca tonul și ecoul. Respirăm zilnic de nenumărate ori, având nenumărate fantezii. Limpezimea spiritului se încețoșează, așa cum pădurea se usucă și moare.

Ar trebui să nu mai avem fantezii? Omul nu poate exista fără fantezii. Ar trebui să nu respirăm? Omul nu poate trăi fără respirație. Cel mai bine e să faci din boală medicament. Cum inima și respirația depind una de alta, circulația

1. Caracterul chinezesc pentru „respirație” (*hsi*) este format din caracterul *tzu*, „al”, „propriu” și *hsin*, „inimă”, „conștiință”. Se poate traduce prin „venind de la inimă”, „avându-și originea în inimă”; în același timp sugerează condiția în care „inima este cu ea însăși”, adică liniștea.

luminii trebuie unită cu respirația. Pentru asta, lumina urechii este cea mai importantă. Există o lumină a ochiului și o lumină a urechii. Lumina ochiului este lumina soarelui unită cu cea a lunii în exterior. Lumina urechii este sămânța soarelui unită cu cea a lunii în interior. Sămânța este lumină în formă cristalizată. Au aceeași origine, diferă numai prin nume. Înțelegerea (ureche) și claritatea (ochi) sunt unul și același efect al luminii.

Șezând, după plecarea pleoapelor, discipolul își folosește ochii pentru stabilirea firului cu plumb, după care dirijează lumina în jos. Dacă acest lucru nu reușește, inima se îndreaptă spre ascultarea respirației. Discipolul nu trebuie să audă cu urechea inspirarea și expirarea. Se aude ceea ce nu are ton. Când se aude, respirația este aspră și superficială; nu pătrunde în deschidere. Inima trebuie transformată în lumină liniștită și nesemnificativă. Cu cât este mai eliberată, cu atât mai puțin ea devine; cu cât devenirea este mai diminuată, cu atât ea este mai liniștită. Dintr-o dată ea devine atât de liniștită încât se oprește. Atunci se manifestă adevărata respirație și inima ajunge la conștiință. Dacă inima este lumină, respirația este lumină, căci fiecare mișcare a inimii afectează energia-respirație. Dacă respirația este lumină, inima este lumină, căci fiecare mișcare a energiei-respirație afectează inima. Pentru a stabili inima, discipolul trebuie să înceapă prin a avea grijă de energia-respirație. Inima nu poate fi influențată direct. Ca mijloc se folosește energia-respirație; acest lucru se numește menținerea energiei-respirație concentrată.

Copii, nu înțelegeți natura mișcării? Mișcarea poate fi cauzată de cele exterioare. Acesta este un alt nume al puterii. Inima se poate mișca pur și simplu prin fugă. Nu se poate, oare, liniști prin concentrare? Marii Oameni Sfinți, care au știut cum se influențează reciproc inima și energia-respirație, au găsit o cale pentru a ajuta posteritatea.

În *Cartea Elixirului*¹ se spune: „Găina își poate face ouăle pentru că inima ei tot timpul ascultă”. Acestea sunt vorbe magice importante. Găina poate oua datorită energiei căldurii. Însă energia căldurii încălzește numai scoarța, nu poate pătrunde în interior. Găina conduce această energie în interior cu inima; asta se face cu auzul. În acest fel, ea își concentrează întreaga inimă. Când inima pătrunde, energia pătrunde, puiul primește energia căldurii și prinde viață. O găină, chiar și când își părăsește ouăle, ascultă cu urechea aplecată. Astfel, concentrarea spiritului nu suferă nici o întrerupere, zi și noapte, și spiritul se trezește la viață. Trezirea spiritului este desăvârșită pentru că mai întâi a murit inima. Dacă un om își lasă inima să moară, spiritul original se va naște. A omorî inima nu înseamnă a o lăsa să se usuce și să slăbească; inima moartă este cea indivizibilă, unificată.

Budhiștii au spus: „Dacă îți fixezi inima într-un punct, nimic nu mai este imposibil pentru tine”. Inima fuge foarte ușor; trebuie concentrată prin energia-respirație. Aceasta devine foarte ușor aspră; trebuie netezită de către inimă. E oare cu puțință să nu se fixeze după ce ai făcut acest lucru?

Cele două greșeli, indolența și distragerea, trebuie combătute prin muncă zilnică, liniștită, fără întrerupere; astfel va veni cu siguranță succesul. Discipolul adesea va fi distras fără să bage de seamă, dacă nu e adâncit în meditație. Distragerea se îndepărtează prin conștientizarea ei. Indolența de care discipolul este conștient este diferită de cea de care nu este conștient. Adevărata indolență este cea neconștientizată; cea conștientă nu este completă, căci în ea

1. O carte secretă a sectelor „pilulei de aur a vieții”. Tradiția legendară a acesteia este foarte veche, vezi Richard Wilhelm, *Das Buch der Sitte*. Canonul taoist actual nu mai are cartea cu acest titlu

se află încă ceva clar. Distragerea vine din cauză că mintea este lăsată să rătăcească; indolența din aceea că mintea nu este încă pură. Distragerea se corectează mult mai ușor decât indolența. Este ca o boală: durerile și iritațiile se combat prin remedii; indolența, însă, este ca o maladie inconștientă. Distragerea se poate neutraliza, confuzia se poate îndrepta, dar indolența și letargia sunt greoaie și întunecate. În indolență și letargie este activă numai anima. În distragere animus-ul este încă prezent; în indolență tronează purul întuneric. Un efect al indolenței este somnolența pe parcursul meditației. Numai prin respirație se alungă indolența. Deși respirația prin nas (inspirație și expirație) nu este adevărata respirație, conectată cu ea, adevărata respirație se va petrece.

În timpul meditației, discipolul trebuie să țină inima liniștită și energia concentrată. Cum se poate liniști inima? Prin respirație. Numai inima trebuie să fie conștientă de plutirea respirației înăuntru și în afară; aceasta nu trebuie auzită cu urechile. Dacă nu se aude, respirația este lumină. Dacă este lumină, este pură. Dacă se aude, respirația-energie este aspră. Dacă este aspră, nu este bine, căci acum se dezvoltă indolența și letargia, iar discipolul dorește să adoarmă. Acest lucru este evident.

Trebuie înțeles modul în care inima se folosește corect în timpul respirației. Este un folos fără folos. Discipolul trebuie doar să lase lumina să cadă ușor în auz. Această propoziție are un înțeles secret. Ce înseamnă a lăsa lumina să cadă? Înseamnă radiația spontană a luminii pe ochi. Ochiul privește numai în interior, nu și în exterior. A privi în interior înseamnă a percepe strălucire fără a privi în afară; nu are nimic de-a face cu o privire propriu-zisă înăuntru. Ce înseamnă a auzi? Înseamnă auzirea spontană a luminii urechii. Urechea ascultă numai la ceea ce este în interior,

și nu la ceea ce este în afară. A asculta înăuntru înseamnă a percepe strălucirea fără a auzi nimic din afară; nu are legătură cu ascultarea propriu-zisă a ceea ce este înăuntru. Discipolul percepe numai ceea ce nu este sunet; vede numai ceea ce nu are chip. Dacă ochiul și urechea nu sunt atente la cele exterioare, se închid de la sine și tind să se infunde înăuntru. Numai dacă discipolul privește în interior urechea și ochiul nici nu se infundă, nici nu se îndreaptă spre exterior. În acest fel sunt alungate indolența și letargia. Aceasta este unirea seminței cu lumina soarelui și a lunii.

Dacă, datorită indolenței, discipolul devine somnoros, el trebuie să se ridice și să se plimbe puțin. Când mintea redevine clară, trebuie să se așeze la loc. Dimineata trebuie să șadă pe durata arderii unui bețigaș de tămâie. După-amiaza intervin treburile omenești și de aceea se poate cădea lesne în indolență. Bețigașul de tămâie nu este necesar; dar încălcelile trebuie lăsate deoparte și discipolul trebuie să șadă liniștit un răstimp. Cu vremea el va izbuti să nu mai devină indolent și somnoros.

Ideea de căpetenie a acestei secțiuni este aceea că respirația ritmică e cel mai important lucru pentru circulația luminii. Cu cât se înaintază în exercițiu, cu atât se adâncește învățătura. Pe parcursul circulației luminii discipolul trebuie să coordoneze inima și respirația pentru a evita indolența (necazul pe care aceasta îl provoacă) și distragerea. Maestrul se teme că după ce discipolii au plecat pleoapele, se ivesc fanteziile confuze; din cauza acesteia inima prinde un ritm greu de strunit. De aceea el ne învață tehnica numărării respirației și fixării gândurilor inimii; prin asta se previne scurgerea în afară a energiei spiritului.

Întrucât respirația vine de la inimă, respirația neritmică vine de la agitația inimii. Discipolul trebuie să inspire și să expiră ușor, astfel încât respirația să rămână de neauzit pentru ureche;

numai inima să numere în liniște respirațiile. Dacă inima uită numărul respirațiilor, înseamnă că e îndreptată spre lumea exterioară. Atunci discipolul trebuie să țină inima stabilă. Dacă urechea nu ascultă atent, sau dacă ochiul nu privește la muchia nasului, se întâmplă adesea ca inima să fugă spre exterior sau să vină somnul; condiția trece deci în confuzie și letargie; acum trebuie repusă în ordine sămânța-spirit. Dacă, după plecarea pleoapelor și stabilirea direcției nasului, gura nu este închisă strâns și dinții nu sunt strânși cu fermitate, se poate ușor întâmpla ca inima să se grăbească spre exterior; discipolul trebuie să închidă gura și să strângă dinții repede. Cele cinci simțuri se ordonează singure în concordanță cu inima; spiritul trebuie să recurgă la respirația-energie pentru ca inima și respirația să fie armonizate. În munca diurnă sunt necesare câteva sferturi de oră pentru ca inima și respirația să poată colabora în mod corect și să se armonizeze. Atunci discipolul nu mai trebuie să numere respirația, căci aceasta devine de la sine ritmată. Dacă respirația este ritmică, indolența și distragerea dispar cu vremea.

5.

Greșeli

pe parcursul circulației luminii

Maestrul Lü-tsu a spus: Lucrarea ta va deveni treptat concentrată și matură; înainte de a atinge condiția în care stai ca un copac uscat înaintea falezii, sunt încă multe posibilități de a greși, de care vreau să ți aminte. Aceste condiții sunt recunoscute numai când sunt experimentate personal. Le voi enumera aici. Școala mea diferă de cea yogină buddhistă (*Chantsung*)¹ prin aceea că are semne de recunoaștere pentru fiecare pas al căii. Întâi aș vrea să vorbesc despre greșeli și apoi despre semnele de recunoaștere.

Dacă cineva se hotărăște să se apuce de treabă, trebuie să aibă grijă ca totul să se desfășoare într-o manieră confortabilă, relaxată. De la inimă nu trebuie să se ceară prea mult. Discipolul trebuie să fie atent ca inima și energia să fie coordonate automat. Doar așa se poate atinge starea sa de liniște. Pe parcursul acestei stări trebuie asigurate condițiile potrivite și spațiul adecvat. Pentru meditație ieși din mijlocul treburilor ușuratic. Minte, cu alte cuvinte, trebuie eliberată de preocupările inutile, deșarte. Trebuie îndepărtate toate complicațiile; discipolul trebuie să fie detașat și independent de acestea. Nu trebuie să-și concen-

1. În japoneză, Zen.

treze gândurile nici macar asupra metodei urmate. Acest pericol survine dacă discipolul își da prea mult osteneala. Nu vreau să spun că nu trebuie depus efort, însă drumul cel bun constă în a ține o distanță egală între a fi și a nu fi. Dacă discipolul poate atinge lipsa de scopuri prin scop, înseamnă că a înțeles. Acum discipolul poate porni, detașat și fără tulburări, pe un drum independent.

Mai mult, discipolul nu trebuie să cadă victimă luminii ademenitoare. Aceasta se află acolo unde își fac de cap cele cinci feluri de demoni întunecați. De exemplu când discipolul are pe lângă gânduri de primăvară strălucitoare pe marele Pământ și gânduri de pădure uscată și cenușă moartă. Astfel, discipolul se afundă în lumea întunericului. Acolo energia este rece, respirația este aspră, și se înfățișează multe imagini ale răcelii și descompunerii. Dacă discipolul zăbovește acolo, intră în lumea plantelor și pietrelor.

Discipolul nu trebuie să se lase abătut de cele zece mii de mreje. Acest lucru se întâmplă dacă, după pătrunderea în starea de liniște, unul după altul toate nodurile apar dintr-o dată. Discipolul vrea să răzbată prin ele, dar nu poate; le urmează și este sedus de ele. Stăpânul a devenit servitor. Dacă discipolul zăbovește în acest stadiu, intră în lumea dorințelor iluzorii.

Lucrul cel mai bun este ca discipolul să se afle în cer, cel mai rău e să se afle în lumea spiritelor-vulpe¹. Este adevărat, un astfel de spirit-vulpe este capabil să cutureiere faimoșii munți, să se bucure de vânt și de lună, de flori și de fructe, de copacii de coral și de iarba împodobită cu

1. După folclorul chinezesc, vulpile pot de asemenea cultiva Elixirul Vieții; astfel, ele ating capacitatea de a se transforma în ființe umane. Vulpile corespund cu demonii naturii din mitologia vestică.

FIG. 3

端拱冥心圖

nestemate. Dar după o mie de ani, sau câteva mii, răsplata i se termină și el renaște în lumea frământărilor.

Toate acestea sunt căi greșite. Când discipolul cunoaște căile greșite, el poate cerceta semnele de recunoaștere.

Scopul acestei secțiuni¹ este acela de a trezi atenția asupra căilor greșite în timpul meditației, astfel ca discipolul să nu intre în peștera închipuirilor, ci în spațiul energiei. Peștera iluziilor este lumea demonilor. De exemplu atunci când discipolul meditează și vede flăcări de lumină sau culori strălucitoare, dacă vede Bodhisattvas și zei apropiindu-se, ori altfel de fantasme, se află în peștera iluziilor. Sau dacă discipolul nu reușește unirea energiei cu respirația, dacă apa rinichilor nu iese ci apasă în jos, energia originală devenind rece și respirația aspră; atunci blânde energiilor-lumină ale marelui pământ sunt prea puține, iar discipolul este aruncat în goala lume-iluzie. Sau atunci când, după o meditație îndelungată, apar multe idei; discipolul încearcă să le oprească, dar nu reușește; el se lasă condus de ele și se simte ușurat. Dacă se întâmplă acest lucru, cu nici un chip meditația nu trebuie continuată; discipolul trebuie să se ridice și să se plimbe un pic, până ce inima și energia sunt din nou în armonie; abia atunci discipolul se poate întoarce la meditație. Când meditează, discipolul trebuie să aibă un fel de intuiție conștientă, astfel încât să simtă energia și respirația unite în câmpul Elixirului; el trebuie să simtă ca o caldă eliberare, aparținând adevăratei lumini. Atunci el a găsit spațiul corect; este eliberat de pericolul de a intra în lumea dorințelor iluzorii sau a demonilor - întunericului.

1. Această secțiune denotă clar influențe buddhiste. Tentația menționată aici constă în aceea că discipolul este îndus să considere astfel de iluzii ca fiind reale, sucombând în ele. (A se vedea scena în care Mefistofel îl adoarnă pe Faust prin mijlocirea demonilor săi.)

6.

Experiențe confirmatoare pe parcursul circulației luminii

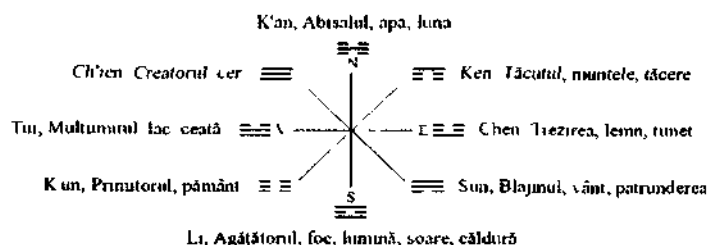
Maestrul Lü-tsu a spus: Sunt multe feluri de experiențe confirmatoare. Discipolul nu trebuie să se mulțumească cu exigențe mici; trebuie să fie la înălțimea gândului că toate creaturile ce trăiesc trebuie mântuite. Discipolul nu trebuie să fie josnic și bicisnic, trebuie să năzuiască spre fapte care să-i adeverească vorbele.

Dacă, atunci când este liniștit, spiritul se află într-o stare de mare bucurie, ca și cum ar fi îmbătat sau proaspăt îmbălat, înseamnă că principiul-luminii este armonios în tot trupul; Floarea de Aur începe să înmugurească. Mai mult, când toate orificiile sunt liniștite, când luna de argint se află în mijlocul cerului, iar discipolul are sentimentul că acest mare pământ este o lume a luminii și strălucirii, atunci inima se deschide spre limpezime. Acesta e un semn că Floarea de Aur se deschide.

Întregul trup se simte puternic și tare, nu se teme nici de furtună, nici de ger. Lucruri de care alți oameni sunt nemulțumiți nu pot înnegura strălucirea seminței spiritului. Aurul galben umple casa; treptele sunt de jad alb. Lucruri putrede și rău mirositoare ce vin în atingere cu respirația adevăratei energii se spulberă imediat. Sângele roșu devine lapte. Fragilul trup de carne devine diamant și aur pur. Acesta este un semn că Floarea de Aur este cristalizată.

Cartea contemplației izbutite (Ying-kuan-ching) spune: „Soarele se scufundă în marea apă, viziuni magice de pomi în șir răsar”. Apusul soarelui semnifică faptul că în haos (în lumea de dinaintea fenomenului, înaintea lumii inteligibile) temelia este așezată: aceasta este condiția non-polarizată (fără finalitate, *wu-chi*). Binele cel mai înalt este ca apa: pur și nepătat. El este diriguitorul mării polarități, zeul ce apare în trigrama crucii de snopi *Chen*¹. *Chen* mai este simbolizat și prin lemn, de aceea apare imaginea pomilor în șir. Rândul al șaptelea de pomi reprezintă lumina celor șapte deschideri ale trupului (sau ale inimii). Nord-vest este direcția Creatorului. Când se mișcă înainte se întâlnește cu Abisalul. Soarele care se scufundă în marea apă simbolizează Creatorul și Abisalul. Abisalul este direcția miezului nopții (șoarece, tzu, nord). La solstițiu de iarnă, tunetul (*Chen*) este în mijlocul pământului, ascuns și acoperit. Numai când este atinsă trigrama *Chen* re apare polul-lumină peste pământ. Aceasta este imaginea reprezentată de șirurile de pomi. Restul poate fi dedus în mod corespunzător.

1 Vezi *I Ching*, secțiunea „Shuo Kua” (Prezentarea trigramelor) *Chen* este trigrama pentru tunet, primăvară, est, lemn. În acest aranjament Creatorul se află la nord-vest, cerul la nord-vest și Abisalul la nord.

A doua parte semnifică așezarea fundației. Marea lume este ca gheața, o lume-bijuterie lucioasă și inexpressivă. Strălucirea luminii se cristalizează treptat. De acum încolo răsare o terasă mare și cu timpul apare Buddha. Cine ar putea fi ființa de aur care apare dacă nu Buddha? Căci Buddha este sfântul de aur al mării iluminări. Aceasta este o importantă experiență confirmatoare.

Urmează trei experiențe confirmatoare ce pot fi încercate. Prima: atunci când discipolul a intrat în starea de meditație zeei sunt în vale¹. Oamenii se aud vorbind limpede, ca și cum ar fi la o sută de pași. Dar sunetele sunt toate ca un ecou într-o vale. Discipolul le poate auzi întotdeauna, dar pe sine nu se aude. Aceasta se cheamă prezența zeilor în vale.

Uneori se pot experimenta următoarele: când discipolul este liniștit, lumina ochilor începe să izbucnească, astfel că totul era ca un nor înainte ca discipolul să devină cu desăvârșire luminos. Dacă deschide ochii, nu își mai poate găsi trupul. Aceasta se cheamă: „În camera goală crește lumina“. Înăuntru și în afară totul este deopotrivă lumină. Acesta este un semn foarte favorabil.

Sau, când discipolul meditează, și trupul devine strălucitor ca mătasea ori jadul. Pare dificil să rămână așezat; discipolul se simte atras în sus. Aceasta se numește: „Spiritul se întoarce și atinge cerul“. Cu vremea discipolul chiar va pluti.

Acum este aproape imposibil să experimenteze toate aceste trei stări. Dar nu totul se poate experimenta. La fiecare persoană apar lucruri diferite după dispoziția acesteia. Dacă cineva are aceste trei experiențe, înseamnă că este bine dotat. Ca atunci când cineva bea apă: poate spune dacă apa este caldă sau rece. La fel discipolul trebuie să se convingă de aceste experiențe; numai atunci ele sunt reale.

¹ Vezi Lao-tse, *Iao Te Chung*, secțiunea 6

7.

Modul de viață al circulației luminii

Maestrul Lü-tsu a spus: Nu trebuie ca discipolul să renunțe la îndeletnicirile obișnuite dacă s-a produs un succes în realizarea circulației luminii. Strămoșii au spus: Trebuie să acceptăm ocupațiile atunci când acestea survin; trebuie înțelese pe loc lucrurile de care ne lovim. Dacă îndeletnicirile sunt însoțite de gânduri corecte, așa cum se cuvine, lumina nu va fi risipită de ele, ci va circula în acord cu propria lege. Chiar și circulația luminii, care este încă invizibilă, pornește în acest fel.

Circulația luminii se desfășoară atunci când discipolul, în viața de zi cu zi, este capabil să reacționeze numai prin reflecție, ridicându-se în afara împrejurărilor, fără nici un amestec al vreunui gând, al altora sau al său. Acesta este primul secret.

Dacă dimineața discipolul se poate desface de toate în-lănțuirile și poate medita până la de două ori două ore, dacă apoi se poate orienta către toate activitățile în mod pur obiectiv, și dacă reușește să facă asta fără întrerupere, atunci după două ori trei luni toți cei desăvârșiți vin din cer și încuviințează astfel de purtare.

Secțiunea precedentă are în vedere tăramurile binecuvântate în care pătrunde discipolul atunci când avansează în lucru. Ținta

acestei secțiuni este aceea de a arăta discipolilor cum trebuie să-și dirijeze munca, zi de zi tot mai subtil, astfel încât să poată spera că în curând vor dobândi Elixirul Vieții. De ce maestrul vorbește chiar acum despre faptul că discipolul nu trebuie să renunțe la calea obișnuită a vieții? S-ar putea trage de aici concluzia că el a urmărit să împiedice pe discipol de a obține curând Elixirul Vieții la care cel ce cunoaște răspunde: Nicidecum! Maestrul vorbește astfel pentru că este îngrijorat ca nu cumva să nu fie nerealizată *karma* discipolului. Acum, dacă lucrarea a condus deja la câmpurile binecuvântate, inima este ca o întindere de ape. Când lucrurile vin, ea reflectă lucruri; când lucrurile pleacă, spiritul se reunește cu energia și nu mai pot fi răpite de cele exterioare. Asta sugerează maestrul prin: fiecare împotmolire în gândul unui om sau în propriul gând trebuie alungată în totalitate. Dacă discipolul reușește să concentreze adevăratele gânduri totdeauna în spațiul energiei, atunci el nu mai trebuie să pornească circulația luminii, că aceasta pornește de la sine. Iar când lumina se rotește, Elixirul se produce în mod spontan; săvârșirea celor lumești în același timp nu este o piedică. La începutul practicii, când spiritul și energia sunt încă confuze și împrăstiate, cele lumești sunt încă o piedică. Dacă discipolul nu le poate ține la distanță, și nu-și găsește un loc liniștit unde să se poată concentra, cu toată energia, preîntâmpinând astfel tulburările, atunci va deveni cu siguranță harnic dimineața și leneș seara. În cât timp discipolul poate atinge secretele reale ale acestui drum? Se spune: Când cineva se apucă de exercițiu, trebuie să lase deoparte treburile obișnuite. Dacă nu se poate, trebuie să angajeze pe cineva să se ocupe de ele; astfel, discipolul se va îngriji de practică cu toată atenția. Însă când lucrarea este atât de avansată încât se pot experimenta confirmări secrete, nu mai are importanță dacă discipolul își pune în ordine și treburile obișnuite; acum el își poate realiza *karma*. Acesta este modul de a fi al circulației luminii. Demult, Adevăratul Om al Luminii Polare Purpurii (*Tzu-yang-chen-jen*)¹ a spus: „Dacă cineva își

1. Sunt câțiva inițiați ai taoismului care poartă acest nume. Cel la care se face referire aici este probabil Chang Po-uan. A trăit în secolul al XI-lea.

cultivă acțiunea și în același timp se amestecă cu lumea, dacă este încă în armonie cu lumina, atunci cercul este rotund și colțurile unghiuri; atunci el trăiește printre oameni, misterios și totuși vizibil, diferit și totuși același; nimeni nu-l poate sesiza, nimeni nu-i observă acțiunile secrete“. Modul de a fi al circulației luminii are acest înțeles: a trăi amestecat cu lumea, dar în armonie cu lumina.

8.

Un descântec magic pentru călătoria îndepărtată ¹

Maestrul Lü-tsu a spus: Yu Ch'ing a lăsat în urma sa un descântec magic pentru călătoria îndepărtată:

*Patru cuvinte cristalizează spiritul în spațiul energiei.
În luna a șasea zăpadă albă se vede dintr-o dată
zburând.*

*La al treilea ceas discul soarelui trimite raze
orbitoare.*

În apă bate vântul Blajinului.

*Rătăcind în cer, discipolul se hrănește cu energia-
spirit a Primitivului.*

Și secretul încă nepătruns al secretului:

Tărâmul de nicăieri este adevărata casă...

Aceste versuri sunt pline de mister. În Marele Tao cea mai mare importanță o au cuvintele: acțiune prin non-acțiune. Non-acțiunea previne înlănțuirea discipolului de către forme și imagini (materiale). Acțiunea prin non-acțiune previne de la scufundarea în vidul amorțit și în nimicul mort. Efectul depinde în întregime de Unul central; efectul aparține celor doi ochi. Cei doi ochi sunt ca polul Ursei

¹ Referitor la primul capitol din *Chuang-tzu*

Mari care rotește întregul creației; ei fac să circule cei doi poli ai luminii și întunericului. De la început și până la sfârșit Elixirul depinde de un lucru: metalul în mijlocul apei, plumbul în regiunea-apă. Până acum am vorbit despre circulația luminii, indicând eliberarea inițială ce lucrează din afară asupra a ceea ce este în interior. Acest lucru slujește la obținerea stăpânirii. Este adresată elevilor ce se află în stadiul de început. Ei parcurg cele două tranziții inferioare pentru a o obține pe cea superioară. După ce se clarifică succesiunea evenimentelor și natura eliberării, cerul nu va mai refuza Calea, ci va revela adevărul ultim. Discipoli, păstrați acest secret și dublați-vă eforturile!

Circulația luminii este termenul atotcuprinzător. Cu cât lucrarea avansează, cu atât Floarea de Aur înflorește. Însă mai există încă un uimitor mod de circulație. Până acum am lucrat din exterior asupra celor interioare; stăm în centru și conducem ceea ce este în afară. Până acum acesta a fost un serviciu în sprijinul maestrului; dar acum este difuzarea comenzilor lui. Întreaga relație se răstoarnă. Dacă discipolul vrea să urmeze această metodă pentru a pătrunde regiunile subtile, trebuie să-și controleze mai întâi trupul și inima cu atenție, să fie absolut liber și liniștit, să alunge toate ademenirile, să nu fie tulburat nici de cea mai mică emoție, cu inima divină exact în mijloc. Atunci trebuie să plece pleoapele, ca și cum ar fi primit poruncă sfântă, de a deveni ministru. Cine ar îndrăzni să nu se supună? Cu ambii ochi el iluminează casa Abisalului (apa, K'an). Oriîncotro se îndreaptă Floarea de Aur, este întâmpinată de adevărata lumină a polarității. Agățătorul (strălucire, Li) este strălucitor afară și întunecat înăuntru; acesta este trupul Creatorului. Cel întunecat intră și devine stăpân. Rezultatul e următorul: inima se dezvoltă în dependență de lucruri, este direcționată spre exterior și în flux e

agitată. Când lumina ce se rotește strălucește spre interior, inima nu se dezvoltă în dependență de lucruri, se fixează energia întunericului și Floarea de Aur strălucește concentrat. Aceasta este lumina liniștită (stăpână sau concentrată) a polarității. Cele ce se înrudesesc se atrag între ele. Astfel, linia-lumină polarizată a Abisalului împinge în sus. În abis nu este numai lumină, ci și lumină creatoare care întâlnește lumină creatoare. Cum se întâlnesc, aceste două substanțe se unesc inseparabil și se dezvoltă viața fără sfârșit; aceasta vine și pleacă, răsare și apune, în casa energiei originare. Discipolul cunoaște strălucirea și infinitatea. Întregul trup se simte iluminat și vrea să zboare. Despre această stare se spune: Norii umplu cei o mie de munți. Treptat trupul merge înainte și înapoi cu desăvârșire ușor; se ridică și cade imperceptibil. Pulsul și respirația se opresc. Acesta este momentul adevăratei uniuni creatoare, starea despre care se spune: Luna adună laolaltă cele zece mii de ape. În mijlocul acestui întuneric inima divină începe o mișcare: întoarcerea celui luminos, timpul când copilul accede la viață.

Detaliile trebuie explicate cu grijă. Omul privește sau ascultă ceva iar urechile și ochii lui se mișcă și urmăresc acel lucru până când se îndepărtează. Aceste mișcări sunt slugi plecate, iar când conducătorul divin le urmărește înseamnă: a trăi împreună cu demonii.

Conducătorul divin este adevăratul om dacă discipolul trăiește fiecare mișcare și fiecare moment de repaus împreună cu oamenii și nu cu demonii. Când ne mișcăm o dată cu el, mișcarea este rădăcina cerului. Când suntem liniștiți o dată cu el, liniștea este peștera lunii. Când el alternează la nesfârșit mișcarea și repausul, înaintează cu el în mișcare și în liniște! Acest lucru se numește a merge înainte și înapoi între rădăcina cerului și peștera lunii.

FIG. 4

Când inima divină este calmă, mișcarea făcută înainte de timpul potrivit este o greșală datorată moliciunii. Când inima divină deja s-a urnit, mișcarea ce urmează este o greșală datorată rigidității. De îndată ce inima divină se scufundă, discipolul trebuie să se înalțe spre casa Creatorului. În acest fel lumina-spirit vede piscul; acesta este conducătorul. Mișcarea aceasta este în acord cu timpul. Inima divină urcă spre piscul Creatorului, unde crește în libertate absolută. Atunci ea cere liniștea cea mai adâncă iar discipolul trebuie s-o conducă repede în castelul galben; ochii zăresc locuința galbenă centrală a spiritului.

Când inima este doritoare de liniște nu mai făsar gânduri; cel ce privește înăuntru uită dintr-o dată că el este cel ce privește. În acest timp inima și trupul trebuie să fie absolut libere. Toate înălțările dispar fără urmă. Atunci nu mai știu unde se află casa spiritului meu și a creuzetului meu. Dacă vrei să te asiguri de existența trupului tău nu poți ajunge aici. Această condiție este pătrunderea cerului în pământ, timpul când toate minunile se întorc la rădăcini. La fel când spiritul cristalizat intră în spațiul energiei.

Unul este circulația luminii. La început ea este încă împărșiată, iar discipolul vrea s-o adune; cele șase simțuri nu sunt active. Aceasta este cultivarea și hrănirea originii discipolului, umplerea untdelemnului dătător de viață. Când discipolul este îndeajuns de avansat pentru a fi cules-o, atunci se simte ușor și liber și nu mai are nevoie de trudă, nici cea mai mică. Aceasta e liniștirea spiritului în spațiul strămoșilor, dobândirea cerului de demult.

Când discipolul a înaintat într-atât încât orice umbră și orice ecou au dispărut, aceasta este retragerea în peștera energiei, unde tot ce este miraculos se întoarce la rădăcini. Discipolul nu modifică locul, dar acesta se împarte de la sine; este spațiul imaterial unde o mie și zece mii de locuri

sunt un singur loc. Discipolul nu modifică timpul, dar acesta se împarte el însuși; este timpul de nemăsurat, unde toți eonii sunt ca o singură clipă.

Atâta timp cât inima nu a atins liniștea absolută, ea nu se poate mișca singură. Discipolul declanșează mișcarea și o uită; aceasta nu este mișcare în sine. De aceea se spune: Mișcarea provocată de cele exterioare este impulsul ființei. Mișcarea ce nu este provocată de cele exterioare este mișcarea cerului. Ființa situată contrar cerului poate cădea sub dominația impulsurilor. Impulsurile decurg din existența celor exterioare. Ele sunt gânduri ce trec dincolo de poziția proprie a individului. Mișcarea duce la mișcare. Când nu se iscă idei, survine adevărata idee. Când lucrurile sunt liniștite, și discipolul cu desăvârșire neclintit, și cerul deodată se desface, oare nu este aceasta o mișcare fără scop? Acesta este înțelesul acțiunii prin non-acțiune.

Cât despre primele două versuri ale poemului, ele vorbesc numai despre activitatea Florii de Aur. Tâlcul următoarelor două este întrepătrunderea dintre soare și lună. A șasea lună este Agățătorul (Li, foc). Zăpada albă ce zboară este adevăratul întuneric polar în mijlocul trigramei focului, ce stă să se întoarcă în Primitor. Al treilea ceas este Abisalul (K'an, apă). Discul soarelui este linia polară din trigrama apei, ce dă să se întoarcă în Creator. Acesta este trigrama Abisalului și inversul trigramei Agățătorului (foc, Li).

Următoarele două versuri se referă la polul Ursei Mari, răsăritul și apusul eliberării totale a polarității. Apa este trigrama Abisalului; ochiul este vântul Blajinului (Sun). Ochii iluminează casa Abisalului și controlează sămânța marii lumini. „În cer“ înseamnă casa Creatorului (Ch'ien). „Rătăcind în cer, discipolul se hrănește cu energia-spirit a Primitorului“: spiritul pătrunde energia, cerul pătrunde pă-

mântul. Acest lucru se petrece astfel încât focul să poată fi hrănit.

În sfârșit, ultimele două versuri trimit spre secretul cel mai adânc, de care trebuie să se țină seama de la început, până la sfârșit. Acesta este spălarea inimii și purificarea gândurilor; este îmbăierea. Știința sfântă își află începutul în a cunoaște unde să te oprești și sfârșitul în oprirea la binele suprem. Începutul ei este dincolo de polaritate; mai mult, se golește dincolo de polaritate.

Buddha spune că ceea ce este trecător, creatorul conștiinței, este adevărul fundamental al religiei. În taoism întreaga lucrare de împlinire a vieții și esenței umane este cuprinsă în „a înfăptui vidul”. Toate trei religiile sunt de acord cu acest lucru: găsirea Elixirului spiritual, pentru a trece de la moarte la viață. Ce este acest Elixir spiritual? Este locuirea veșnică în cele fără scop. Secretul cel mai adânc al îmbăierii, în practica noastră, se reduce astfel la golirea inimii. Prin care am spus totul. Ceea ce am revelat aici într-un cuvânt este fructul unui deceniu de efort.

Am să lămuresc modul în care cele trei secțiuni se pot regăsi în una singură prin întreita contemplare buddhistă a vidului, iluziei și centrului.

Vidul este prima dintre cele trei contemplații. Toate lucrurile sunt privite ca fiind goale. Urmează iluzia. Deși se știe că sunt goale, lucrurile nu sunt distruse. Discipolul își vede de treburile sale în mijlocul vidului. El nu distruge lucrurile dar nici nu le dă atenție. Aceasta este contemplarea centrului. În timp ce meditează asupra vidului, discipolul știe că nu poate distruge cele zece mii de lucruri, dar nu le observă. Astfel că cele trei contemplații se împreunează. Totuși, puterea stă în contemplarea vidului. Când discipolul meditează asupra vidului, vidul este desigur gol, dar și iluzia este goală, la fel și centrul. Contemplarea ilu-

ziei necesită o foarte mare forță; atunci iluzia este cu adevărat iluzie. Dar și centrul este iluzie, și vidul este iluzie. În drumul său către centru, discipolul creează imagini ale vidului; ele nu se cheamă goale, ci centrale. Contemplarea iluziei nu se cheamă iluzorie, ci centrală. La fel și în ceea ce privește centrul; mai mult nu trebuie spus.

Această secțiune porhenește mai întâi descântecul magic pentru călătoria îndepărtată a lui Yü Ch'ing. În acest descântec magic se spune că minunea secretă a Căii este aceea că ceva decurge din nimic. În Cale apar în cursul timpului energia și spiritul, unite, în mijlocul vidului cristalizat, ca un punct de foc adevărat. Cu cât discipolul devine mai liniștit, cu atât focul este mai strălucitor. Strălucirea focului este fierbințeala soarelui în luna a șasea. Focul vaporizează apa Abisalului; când aburul încins trece de punctul de fierbere, el urcă precum zăpada zburătoare. Asta înseamnă că în luna a șasea discipolul poate vedea zborul zăpezii. Adevărata energie este trezită dacă apa este vaporizată de foc; când întunericul este în repaus, începe să se miște lumina; este ca miezul nopții, de aceea inițiații numesc această stare „timpul miezului viu”. Acum discipolul lucrează asupra energiei pentru a o face să curgă înapoi și să se ridice, să plutească în jos, ca rotitorul de sus al discului soarelui. De aceea se spune: „La al treilea ceas discul soarelui trimite raze orbitoare”. Prin metoda rotației respirația suflă în focul porților vieții; astfel reușește discipolul să aducă adevărata energie la locul ei de origine. De aceea se spune că vântul suflă în apă. Din energia cerului de demult se dezvoltă și respirația cerului de pe urmă, care intră și iese, și energia aprinsă.

Calea conduce de la sacrul de sus, prin curgerea înapoi, la piscul Creatorului, și mai departe prin casa Creatorului; apoi se scufundă prin cele două straturi în plexul solar, prin plutire în jos, și-l încălzește. De aceea, se spune: „Rătăcind în cer, discipolul se hrănește cu energia-spirit a Primitivului. Pentru că, cu vremea, adevărata energie merge înapoi în spațiul vid, energia

și forma devin bogate și pline, trupul și inima încântate și voioase. Cum ar putea discipolul să participe la această călătorie îndepărtată dacă nu reușește să realizeze acest lucru prin practica întoarcerii roții doctrinei? El trebuie să ajungă în următoarea stare: spiritul cristalizat radiază înapoi în focul-spirit și, cu ajutorul marii liniști, află „focul în mijlocul apei”, în mijlocul peșterii goale. De aceea se spune: „Și secretul încă mai adânc al secretului: tărâmul de nicăieri este adevărata casă.”

Discipolul deja a pătruns în teritoriul misterios; dar dacă nu cunoaște metoda topirii se poate ca Elixirul să nu se producă. De aceea maestrul a revelat secretul păstrat cu strictețe de sfinți. Când discipolul menține spiritul cristalizat în interiorul peșterii energiei, când lasă marea liniște să stăpânească, din întuneric, din confuz, din nimic se dezvoltă ceva: apare Floarea de Aur a marelui Unu. Acum lumina conștientă se distinge de lumina esenței umane (*hsing*). De aceea se spune: „Mișcarea cauzată de lucrurile exterioare conduce la direcționarea luminii în afară, la crearea unui om. Aceasta este lumina conștientă”. Dacă adevărata energie a fost adunată suficient, discipolul nu o lasă să plutească în afară, o direcționează spre interior; aceasta este lumina vieții. Trebuie aplicată metoda întoarcerii roții apei. Dacă discipolul o întoarce continuu, adevărata energie se întoarce strop cu strop la rădăcini. Atunci roata-apei se oprește, trupul este curat, energia proaspătă. O întoarcere este un ciclu ceresc, numit de maestrul Ch'in un mic ciclu ceresc. Dacă energia nu este suficient adunată, atunci ea este prea plăpândă, iar Elixirul nu este format. Dacă energia este acolo, dar nu este folosită, devine prea bătrână și rigidă și nici atunci nu se produce Elixirul Vieții. Timpul potrivit pentru a o folosi este atunci când nu e nici prea plăpândă, nici prea bătrână. Buddha sugerează acest lucru prin: „Fenomenul curge în vid”. Asta este sublimarea seminței în energie. Energia care este lăsată să curgă în afară se transformă în sămânță („Vidul plutește în fenomen”). Orice om care se unește truște cu o femeie întâi simte plăcere și apoi amărăciune; când sămânța a plutit în afară trupul este obosit și spiritul

epuizat. Altceva se petrece atunci când inițiatul lasă spiritul să se unească cu energia. El obține mai întâi puritate și apoi prosperitate. Când sămânța este sublimată, trupul e sănătos și liber. Se spune că bătrânul maestru P'eng a folosit fecioare pentru a-și prelungi viața, și a trăit opt sute de ani. Este o neînțelegere. În realitate a folosit metoda sublimării spiritului și energiei. În doctrina Elixirului Vieții se folosesc în cea mai mare parte simboluri. Focul Agățătorului este frecvent comparat cu o mireasă, apa Abisalului cu un băiat (puer aeternus). Din această cauză apar neînțelegerile despre maestrul P'eng, care-și restabilește virilitatea prin femei. Aceste erori și-au făcut drum mai târziu.

Dar inițiații pot folosi ca mijloc înfrângerea Abisalului (K'an) și a Agățătorului (Li) numai când intenționează să practice serios, altfel nu se poate produce o amestecare corectă, pură. Adevăratul scop este robit pământului; culoarea pământului este galbenul. De aceea este simbolizat în cărțile despre Elixirul Vieții prin germenul galben. Floarea de Aur apare când se unește Abisalul cu Agățătorul. Culoarea aurului este albul; zăpada albă este un simbol. Oamenii care nu înțeleg secretul cuvintelor din *Cartea Elixirului Vieții* consideră că prin galben și alb se poate face aur din piatră. Nu este oare aceasta o prostie?

Un vechi inițiat a spus: „Odinioară toate școlile cunoșteau această bijuterie; numai necunoscătorii n-o știau“. Dacă ne gândim, strămoșii chiar au obținut viață lungă fără să înghită vreun elixir, numai cu ajutorul energiei-semințe din trupurile lor. Oamenii, însă, au pierdut rădăcinile, se cațără, spre vârful pomului. *Cartea Elixirului* mai spune: „Mijloacele greșite lucrează corect dacă sunt mânuite de omul potrivit (magicianul alb)“. Asta înseamnă transformarea seminței în energie. „Dar dacă mijloacele corecte sunt folosite de omul nepotrivit, acestea lucrează greșit“. Asta înseamnă unirea trupească, din care se nasc fii și fiice. Neinițiatul prăpădește cea mai prețioasă bijuterie a trupului său în plăceri necontrolate, nu știe cum să-și conserve energia-sămânță. Când aceasta se termină trupul piere. Sfinții și înțelepții nu folosesc alte metode pentru prelungirea vieții decât cea de distru-

gere a plăcerilor și protejare a seminței. Sămânța acumulată se transformă în energie; iar energia, când este suficientă, întărește trupul creator. Diferența dintre oameni depinde de modul de pluit (în jos sau înapoi).

Această secțiune caută să clarifice discipolului metoda de umplere a untdelemnului când este întâlnită viața. Ochii joacă rolul cel mai important. Ei simbolizează mănuierea stelei polare. Așa cum pe cer steaua polară este punct central, printre oameni intenția dreaptă trebuie să stăpânească. Desăvârșirea Elixirului Vieții depinde în întregime de armonizarea scopului corect. S-a spus că fundația poate fi făcută într-o sută de zile; trebuie luate mai întâi în considerare hărnicia și vigoarea psihică. Cel care este harnic și are o constituție puternică reușește mai repede să întoarcă roata-apei râului din urmă. Când discipolul a găsit metoda prin care să armonizeze gândurile cu energia, el poate într-o sută de zile să formeze Elixirul. Cel care este slab și inert nu-l va produce nici mai târziu. Când s-a format Elixirul, spiritul și energia sunt pure și limpezi; inima este goală, esența umană (*hsing*) se manifestă, iar lumina conștiinței se transformă în lumină a esenței umane. Dacă discipolul păstrează lumina esenței umane, Abisalul și Agățătorul se intersectează spontan. Când aceștia doi se amestecă se naște fructul sfânt. Desăvârșirea fructului este efectul unui mare ciclu ceresc. Aici se oprește lămurirea metodei.

Această carte prezintă mijloacele de cultivare a vieții; mai întâi arată cum se începe: prin a privi la puntea nasului: aici este dezvăluită metoda întoarcerii. Metodele de obținere a puterii sunt înfățișate în altă carte, *Hsü Ming Fang*¹.

¹ Un alt nume al cărții *Hui Ming Ching* (Metode de prelungire a vieții).

**ARTEA
CONȘTIINȚEI Ș
A VIETII**

(GIU MING CHING)

1.

Încetarea curgerii-în-afară

*Dacă vrei să întregești trupul de diamant fără
curgere-în-afară,
Cu sârg încălzește rădăcinile conștiinței și ale vieții.
Aprinde lumina în țara binecuvântată mereu aproape,
Și acolo ascuns, lasă-ți adevăratul sine întotdeauna
să locuiască.*

Secretul cel mai subtil al lui Tao este esența umană și viața (*hsing-ming*). Readucerea lor la unitate este cel mai bun mod de a le cultiva. Cu ajutorul imaginilor din lumea exterioară, sfinții și înțelepții de demult au făcut cunoscute gândurile lor despre unirea esenței umane și vieții; erau șovăitori în a vorbi deschis despre acest lucru, fără a se folosi de alegorii. De aceea a fost pierdut secretul. Ceea ce arăt eu printr-o serie de imagini nu este o ușuratică dezvăluire de taine. Dimpotrivă, pentru că am combinat notele din *Leng-yen-ching* despre încetarea curgerii-în-afară și gândurile secrete din *Hua-yen-ching* cu referiri ocazionale la diferite sutre; astfel se poate înțelege că viața și conștiința nu sunt exterioare veziculei embrionare. Discipolul care indeplinește lucrarea divină de cultivare duală va putea ști că în acest fel se maturizează adevărata sămânță, se oprește curgerea-în-afară, *sheli*¹ este topit iar marele Tao întregit.

1 *Sarira*, adică trupul nemuritor.

Veziula embrionară este o cavitate invizibilă; nu are nici formă nici chip. Când se trezește respirația vitală, sămânța acestei vezicule ia ființă, când respirația încetează, aceasta moare. Aici se adăpostește adevărul, aici este altarul pe care se fac conștiința și viața. Este numit castelul dragonului pe fundul mării, ținutul de hotar al munților înzăpeziți, trecătoarea originară, regatul mării bucurii, țara fără hotare. Toate acestea sunt nume ale veziculei embrionare. Un muritor care nu cunoaște vezicula nu va găsi nici într-o sută de nașteri, nici în zece mii de eoni unitatea dintre conștiință și viață.

Acest punct embrionar este ceva măreț. Înainte ca trupul să fie născut de părinți, este creată această sămânță; în ea locuiesc esența umană și viața. Ele sunt amestecate, formează o unitate; sunt îmbinate inseparabil, ca scânteile în cuptorul distilator; o combinație între armonia originară și legea divină. De aceea se spune: „Respirația din starea de dinaintea nașterii este inepuizabilă”. Și: „Înainte ca părinții să zămislească copilul, respirația vieții este completă și embrionul este perfect”. Când se mișcă embrionul și vezicula este sfâșiată, e ca și cum omul ar fi alunecat de pe un munte înalt: cu un strigăt ajunge pe pământ; de acum încolo esența umană și viața sunt scindate. Esența umană nu mai poate vedea viața, nici viața nu mai vede esența umană. Soarta își ia cursul: tinerețea se transformă în maturitate, maturitatea în bătrânețe, și bătrânețea în suferință.

Julai¹, în marea sa milă, a lăsat să fie cunoscută facerea și topirea secretă. El ne învață să reîntrăm în uter și să creăm o nouă esență umană și viață a eu-lui; ne arată cum spiritul și sufletul (respirație vitală) intră în vezicula embrionară, cum, pentru a deveni unitate, acestea trebuie să se combine; așa se desăvârșește adevăratul fruct, cum sperma² și sufletul părinților intră în veziculă și se unesc pentru a forma embrionul. Principiul este același

1 Buddha Tathagata.

În interiorul veziculei embrionare se află focul suveranului; la intrare se află focul ministrului; în trap, focal oamenilor. Când se manifestă focul conducătorului, focul ministrului aude. Când focul ministrului se mișcă, focal oamenilor îl urmează. Dacă cele trei focuri se manifestă în această ordine, se dezvoltă un om. Însă, când acestea se manifestă în sens contrar, se dezvoltă Tao.

Din acest motiv înțelepții și-au început lucrarea cu vezicula embrionară, în care încetase plutirea-în-afară. Un alt drum este zadarnic. Școlile și sectele care nu știu că în vezicula embrionară se află principiul conducător al conștiinței și vieții, și care îl caută în lumea exterioară, nu pot dobândi nimic, în ciuda oricăror strădanii.

2. *Cele șase perioade ale circulației în conformitate cu legea.¹*

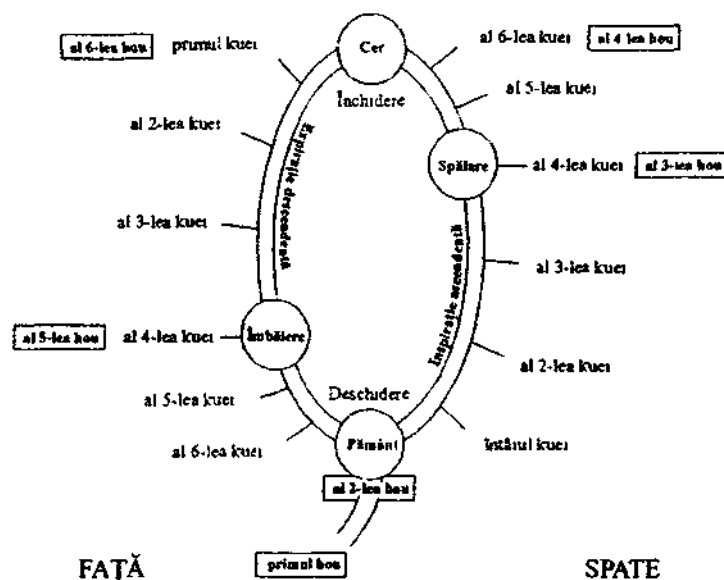
*Dacă discipolul distinge începutul cărării lui Buddha,
Acolo va fi orașul binecuvântat al Apusului.
După circulația în conformitate cu legea,
este o întoarcere în sus spre cer când
respirația este trasă înăuntru.
Când respirația curge-în-afară energia este
îndreptată către pământ.
O perioadă de timp e alcătuită din șase intervale (hou).
În două intervale discipolul adună Moni (Sakyamuni).
Marele Tao se ivește dinspre centru.
Nu căuta sămânța originară în afară!*

Cel mai miraculos efect al lui Tao este circulația în conformitate cu legea. Cărarea face mișcarea inepuizabilă. Ritmurile (kuei) reglează cel mai bine viteza. Metoda intervalelor (hou) determină cel mai bine numărul exercițiilor.

Aici sunt conținute adevăratele înfățișări ale lui Buddha din Apus și întreaga lege. Aceste secrete arată cum discipolul preia controlul procesului prin inspirație și expirație, cum alternarea între descreștere și creștere se exprimă prin închidere și deschi-

1. Acest concept a fost împrumutat din terminologia buddhistă, este echivalent cu „Roata legii”.

dere, cum discipolul are nevoie de gânduri adevărate pentru a evita devierea de la Cale, cum delimitarea strictă a regulilor îl ajută să înceapă și să se oprească la timpul potrivit.

Mă sacrific și servesc omul; am prezentat această revelație înfățișând întreaga sămânță divină, astfel că orice laic și orice om din lume o poate atinge și desăvârși. Și cel căruia îi lipsește dreapta virtute poate afla ceva prin aceasta, dar cerul nu i-l va da pe Tao. De ce? Dreapta virtute aparține lui Tao, așa cum o aripă a unei păsări aparține celeilalte: dacă una nu există, cealaltă este lipsită de sens. De aceea sunt necesare cinstea și respectul, omenia și dreptatea și stricta supunere la cele cinci porunci¹, numai astfel discipolul poate atinge ceva.

1. Cele cinci porunci buddhiste sunt: 1. să nu ucizi; 2. să nu furi; 3. să nu comiți adulter; 4. să nu minți; 5. să nu bei și să nu mănânci carne.

Toate secretele din *Cartea conștiinței și a vieții* sunt oferite pentru ca, meditănd la ele, cântărindu-le, discipolul să poată atinge totul în adevărul său.

Desenul este făcut pentru a se arăta circulația curenților de energie pe parcursul mișcării respirației. Inspirația este însoțită de coborârea abdomenului, iar expirația de urcarea lui. În aceste exerciții important este ca mișcarea de curgere-înapoi să se desfășoare astfel: când inspiră, discipolul deschide poarta-energie inferioară și lasă energia să urce de-a lungul liniei din spate a energiei (în cordonul spinal) și această curgere-în-sus corespunde cu intervalele de timp indicate în desen. La expirație, poarta superioară este închisă și curentul de energie este lăsat să curgă în jos, de-a lungul liniei din față, de asemenea în ordinea intervalelor de timp indicate. Trebuie observat că pozițiile pentru „spălare” și „îmbăiere” nu se află exact în mijlocul liniilor, ci puțin mai sus cea a „spălării” și mai jos cea a „îmbăierii”, așa cum arată desenul.

3. *Cele două cărări de energie ale funcțiunii și controlului*

*Apare calea inspirației și expirației
a trecătorii originare.
Nu uita cărarea albă în josul circulației,
potrivit cu legea!
Totdeauna lasă peștera vieții eterne să fie hrănită.
prin foc!
Experimentează locul nemuritor al perlei strălucitoare!*

În text există un alt desen care este foarte asemănător cu primul. Este vorba de cărările energiei: cea din față conduce în jos și este numită cărarea-funcție (*jen*), iar cea din spate, care conduce în sus, este numită cărarea-de-control (*tu*).

Acest desen este identic cu cel precedent. Motivul pentru care îl prezint din nou este că persoana care năzuiește la cultivarea lui Tao să poată ști că în propriul său trup există o circulație conformă cu legea. Acest desen îi ajută pe discipoli în căutarea șintei. Când aceste două cărări (funcțiune și control) pot fi puse într-o legătură neîntreruptă toate cărările-energie sunt unite. Cerebul doarme cu nasul în coadă pentru a închide cărarea-energie de control. Cocorul și broasca țestoasă își închid cărările-funcțiune. Așadar aceste trei animale ajung la vârsta de o mie de ani. Cât de departe poate ajunge un om? Un om care cultivă neabătut Tao, care pune în mișcare circulația în conformitate cu legea, pentru a lăsa conștiința și viața să circule, nu trebuie să se teamă că nu-și va prelungi viața și că nu-și va desăvârși drumul.

4.

Embrionul lui Tao

*Potrivit cu legea, dar fără efort, discipolul trebuie
cu sârguință să se umple de lumină.*

*Uitând aparența, privește în interior și ajută
adevărata putere spirituală.*

Zece luni embrionul este sub foc.

După un an spălările și îmbăierile devin calde.

Călugării ignoranți n-au cunoscut sensul ascuns al embrionului lui Tao. Numai eu am aflat prin explicațiile inițiaților că Julai (Tathagata) cunoaște adevărata lucrare asupra embrionului lui Tao. Acest embrion nu este ceva material, vizibil, care ar putea fi desăvârșit de alte ființe, ci în realitate este energia-respirație spirituală a eu-lui. Întâi trebuie ca spiritul să pătrundă energia-respirație (sufletul), apoi energia-respirație învăluie spiritul. Când spiritul și energia-respirație sunt strâns unite, iar gândurile sunt liniștite și imobile, embrionul este format (embrionul este de fapt tocmai această stare). Energia-respirație trebuie să se cristalizeze; numai așa spiritul își face lucrarea. De aceea se spune în *Leng-yen-ching*: „Ai grijă ca o mamă de trezire și răspuns”. Cele două energii se hrănesc și se întăresc reciproc. De aceea se spune: „Creșterea zilnică are loc”. Când energia este destul de puternică și embrionul este rotund și întregit, el iese prin vârful capului. Asta este ceea ce se cheamă: apariția completă care se ivește ca embrion și se zămislește singur ca fiu al lui Buddha.

5. *Nașterea fructului*

*În afara trupului există un trup numit imaginea
lui Buddha.*

*Gândul puternic, absența gândurilor, este Bodhi.
Floarea de lotus cu o mie de petale se deschide,
transformată prin energia-respirație.*

*Datorită cristalizării spiritului strălucește
o însutită splendoare.*

În *Leng-yen-chou* se spune: „În acest moment suveranul lumii a făcut să strălucească din părul său o însutit de prețioasă lumină“. În mijlocul luminii strălucește prețioasa floare de lotus cu o mie de petale. În interiorul flori șade un Julai transformat. Din creștetul capului său ies zece raze de lumină albă, prețioasă, care se vede peste tot. Mulțimea se uită în sus, la lumina ce curge în exterior, iar Julai vestește: „Divina, magica mantra este înfățișarea spiritului-lumină; de aceea numele său este Fiul lui Buddha“.

Cum s-ar putea dezvolta Julai, care șade și strălucește în floarea de lotus, în trupul unui om care meditează cu indiferență, în singurătate, fără a primi învățătura despre conștiință și viață? Mulți consideră că spiritul-lumină este ceva minor; cum ar putea fi minor ceva pe care omul îl primește de la suveranul lumii? Am trădat secretul cel mai adânc din *Leng-yen* pentru a-i învăța pe discipoli. Cel ce primește această învățătură se ridică dintr-o dată spre taina adâncă și nu revine în praful vieții de zi cu zi.

6.
*Despre
conservarea trupului transformat*

*Fiece gând separat ia chip și devine
vizibil prin culoare sau formă.
Întreaga putere spirituală își desfășoară urmele și
se transformă în vid.
Ieșind în ființă și intrând în neființă, discipolul
desăvârșește miraculosul Tao.
Toate chipurile separate apar ca trupuri, unite cu o
adevărată sursă.*

7.

Fața întoarsă spre zid

*Chipurile alcătuite de focul-spirit sunt numai culori
și forme goale.*

*Lumina esenței umane (hsing) strălucește înapoi în
originar, în adevăr.*

*Urma inimii plutește în spațiu; lumina lunii
strălucește curat.*

*Barca vieții a atins malul; lumina soarelui
strălucește aprins.*

8.
Infinitul gol

*Fără început, fără sfârșit,
Fără trecut, fără viitor.
Un nimb de lumină îmbrățișează lumea legii.
Ne-am uitat unul pe celălalt, liniștiți și puri,
cu desăvârșire puternici și goi.
Vidul este iradiat de lumina inimii și a cerului.
Apa mării este netedă și oglindește luna.
Norii dispar în spațiul albastru; munți strălucesc
limpede.
Conștiința se întoarce la contemplare; discul lunii
rămâne singur.*

COMENTARIU

C.G. JUNG

Introducere

1. Dificultăți întâmpinate de un european în încercarea de a înțelege Orientul

Ca occidental până în măduva oaselor, sunt profund impresionat, bineînțeles, de straniețea acestui text chinezesc. E adevărat că o oarecare cunoaștere a religiilor și filozofiilor orientale mă ajută să-l pătrund într-o anumită măsură la nivel intelectual și intuitiv, așa cum paradoxurile credințelor primitive pot fi înțelese prin prisma „etnologiei” ori a „istoriei comparate a religiilor”. De fapt, în acest fel își ascund occidentalii inima sub veșmântul așa-numitei înțelegeri științifice. Asta pe de o parte din cauza a ceea ce se cheamă „miserable vanité des savants”, (care se tem și refuză cu oroare orice semn de simpatie) și pe de altă parte pentru că o astfel de înțelegere ar putea permite ca impactul cu un spirit străin să devină o experiență serioasă. Așa-numita „obiectivitate științifică” e interesată în cazul acestui text numai de acuitatea filologică a sinologilor, apărându-i cu strictețe de orice altă interpretare. Richard Wilhelm, însă, a pătruns prea adânc vitalitatea misterioasă a înțelepciunii chineze pentru a lăsa ca această perlă a introspecției intuitive să dispară în sertarele specialiștilor. Sunt foarte onorat că mi-a revenit misiunea de a întocmi un comentariu din perspectivă psihologică pentru acest text.

În felul acesta există totuși riscul ca această unică comoară să fie înghițită de o altă știință specializată. Cu toate acestea, cine caută a minimaliza meritele științei și erudiției apusene subminează suportul principal al mentalității europene. De fapt, știința nu este un instrument perfect, dar este unul superior și indispensabil, dăunător numai atunci când este asumat unilateral. Metoda științifică trebuie să servească; dă greș când uzurpă un tron. Trebuie ca această metodă să fie gata a sluji toate ramurile științei, pentru că fiecare, din cauza insuficienței sale, are nevoie de sprijinul celorlalte. Știința este unealta intelectului apusean și cu ajutorul ei pot fi deschise mai multe uși decât fără ea. Ea face parte indisolubil din cunoașterea noastră și, când se consideră că interpretarea dată de ea este unica posibilă, introspecțiile devin obscure. Orientul ne învață o înțelegere mai largă, mai profundă, superioară: înțelegerea prin viață. Noi cunoaștem numai vag acest tip de înțelegere, o umbră de sentiment spicuit din terminologia religiei, și credem cu încântare că dispunem de „înțelepciunea” orientală, exilând-o pe obscurul teritoriu al credinței și superstiției. Astfel ne scapă în întregime sensul „realismului” Orientului. Acest text, de exemplu, nu cuprinde trăiri exacerbate ori intuiții mistice extreme, vecine cu patologicul și răspândite de asceți și pustnici maniaci. Ea se întemeiază pe practici introspective ale celor mai evolute minți ale Chinei, pe care nu avem vreo justificare să le subestimăm.

Această afirmație poate părea îndrăzneată și poate fi privită cu suspiciune; nu este deloc surprinzător, având în vedere cât de puțin se știe despre text. Mai mult, straniețea acestuia este atât de frapantă, încât este de înțeles stinghereala noastră în fața încercării de a ne apropia lumea chineză a gândului. În confruntarea cu ideile orientale, apu-

seanul în genere greșește asemenea studentului din *Faust*. Indus în eroare de Diavol, el întoarce cu dispreț spatele științei și, sedus de ocultismul oriental, preia *ad litteram* practicile yoga, devenind un biet imitator (teozofia este cel mai bun exemplu al acestei erori). Astfel el abandonează singura temelie sigură pentru mentalitatea occidentală, pierzându-se într-o ceață de cuvinte și idei care niciodată nu și-ar fi avut originea în mintea europeană și niciodată nu ar putea fi altoite profitabil pe aceasta.

Un inițiat din vechi timpuri a spus: „Mijloacele corecte lucrează greșit dacă sunt folosite de omul nepotrivit“. Această vorbă chinezească, din păcate foarte adevărată, contrazice credința noastră în metoda „corectă“ fără a ține cont de cel ce o aplică. În realitate cel mai important lucru este omul și nu metoda. Căci metoda este numai cărarea, direcția pe care el o apucă. Felul în care el acționează este adevărata expresie a naturii sale. Dacă nu, atunci metoda nu-i decât paradă, ceva artificial, fără rădăcină și sevă, servind numai o țință nelegitimă: auto-înșelarea. Ea devine o cale de amăgire, de ocolire a ceea ce ar putea fi legea implacabilă a existenței sale. Gândirea chineză, sinceră și sănătoasă, e foarte departe de această eroare. Acest mod de imitație este echivalent cu negarea propriei existențe, cu plecarea în fața unor zei străini și necurați, un tertip laș ce uzurpă superioritatea psihică – tot ce poate fi mai străin sensului „metodei“ chineze. Aceste introspecții rezultă dintr-un mod de viață complet, autentic și real în sensul deplin al cuvântului; sunt intuiții ce provin din străvechea viață culturală a Chinei, care s-a dezvoltat consistent și coerent din cele mai adânci instincte și care pentru noi va rămâne întotdeauna străină și inaccesibilă.

Imitarea Orientului este de două ori tragică prin aceea că se trage dintr-o eroare ne-psihologică, la fel de sterilă

ca și escapadele moderne în Taos, insulele binecuvântate din Marea Sudică sau Africa Centrală, unde se mimează serios „primitivismul“, în timp ce apuseanul civilizat se sustrage de la datoriile sale amenințătoare de „Hic Rhodus hic salta“. Adevărata problemă nu este imitarea ori angajarea ca misionari ai unor cauza ce ne sunt organic străine, ci mai degrabă construirea propriei noastre culturi occidentale, care suferă de o mie de boli. Acest lucru trebuie săvârșit la fața locului de către adevăratul european, în mijlocul preocupărilor sale evidente și curente, problemele matrimoniale, nevrozele, iluziile sociale și politice, întreaga dezorientare filosofică.

Mai bine am recunoaște că, în esență, noi nu înțelegem completa detașare de lume ce se degajă dintr-un text ca acesta, că de fapt nu vrem să înțelegem. Suntem susceptibili în ceea ce privește posibilitatea unei detașări prin introspecție, prin împlinirea necesităților instinctive ale naturii umane, a unei astfel de detașări, încât esențele invizibile ale lucrurilor pot fi văzute. Ne îndoim că premisa unei astfel de viziuni este eliberarea de ambițiile și pasiunile care ne leagă de lume. Nu rezultă oare această eliberare din împlinirea necesităților instinctive mai degrabă decât din prematura reprimare născută din teamă? Ochii noștri sunt deschiși numai atunci când sunt acceptate legile pământului? Cine cunoaște istoria culturii chineze și a studiat cu atenție „I Ching“, această carte de înțelepciune impregnată de mii de ani de gândire chineză, nu va trece ușor peste aceste întrebări. Mai mult, el va ști că viziunile expuse în acest text nu sunt nimic extraordinar pentru un chinez, ci concluzii psihologice ineluctabile.

În cultura noastră creștină spiritul și pasiunile spiritului au fost vreme îndelungată valorile cele mai înalte și cele mai demne de râvnit. Numai după apusul Evului Mediu,

adică în cursul secolului al XIX-lea, când spiritul a început să degenereze în intelect, s-a declanșat reacția contra dominației insuportabile a intelectualismului. E adevărat că această mișcare a comis mai întâi scuzabila greșală de a confunda spiritul cu intelectul, și de a blama pe cel dintâi pentru greșelile celui din urmă. De fapt, intelectul molesțează sufletul când acesta îndrăznește să-și însușească moștenirea spiritului. Și nu are nicidecum acest drept, spiritul fiind mai vast decât intelectul, deoarece el îl include nu numai pe cel din urmă, ci și sentimentele. Spiritul este o direcție sau un principiu de viață care tinde spre strălucire, spre înălțimi supraumane. Opus lui este întunericul, femininul, principiul teluric (yin), cu emoțiile și instinctele specifice lui, aflate în adâncimile timpului, în rădăcinile existenței psihologice. Bineînțeles, aceste concepte sunt pure aparențe intuitive, fără de care însă individul nu poate înțelege natura sufletului uman. Așa cum arată istoria filosofiei chineze, China nu s-a depărtat niciodată de faptele psihice centrale atât de mult încât să se piardă într-o unilaterală supradezvoltare și supraapreciere a unei singure funcții psihice. China niciodată nu a dat greș în recunoașterea paradoxurilor și polarității inerente lumii vii. Contrariile întotdeauna s-au echilibrat – un semn de înaltă cultură. Unilateralitatea, deși impulsionează, este o notă de barbarism. Reacția stărnită acum în Occident împotriva intelectului și în favoarea sentimentului ori a intuiției îmi pare un pas înainte în cultură, o deschidere a conștiinței dincolo de limitele înguste impuse de tiranicul intelect.

Nu subestimez diferența ca de la cer la pământ dintre intelectul apusean și cel oriental; acesta din urmă pare copilăresc pe lângă primul. (Evident, o deosebire care nu are nici o legătură cu inteligența.) Dacă am promova o altă funcție psihică, sau chiar o a treia, la demnitatea acordată

intelectului, Occidentul ar putea depăși cu mult Orientul. E trist că europeanul se depărtează de propria-i natură imitând sau „simulând“ Orientul. Posibilitățile lui ar fi mai mari dacă ar rămâne sincer cu el însuși și dacă ar încerca să dezvolte, așa cum a făcut orientalul, din propria sa natură o conduită de viață.

În general, și din perspectiva incurabilului punct de vedere exterior al intelectului lucrurile atât de apreciate în Orient nu sunt dezirabile pentru noi. Intelectul singur nu poate sesiza importanța practică pe care ar avea-o ideile orientale pentru noi, și acesta este motivul pentru care el nu poate clasifica aceste idei decât ca noțiuni filosofice ori curiozități etnologice. Lipsa de înțelegere merge atât de departe, încât nici erudiții sinologi n-au înțeles importanța practică a textului *I Ching*, considerându-l o culegere de descânțece magice obscure.

2. Psihologia modernă oferă o posibilitate de înțelegere

Observațiile pe care le-am cules pe parcursul practicii mi-au permis o nouă și neașteptată apropiere de înțelegerea orientală. Trebuie să precizez că nu cunoșteam deloc filosofia chineză. N-am avut, deci, un punct de plecare. Dimpotrivă, când mi-am început practica psihiatrică și psihoterapeutică eram complet ignorant în privința filosofiei chineze; abia mai târziu experiența profesională mi-a arătat că în tehnica mea am fost condus inconștient de-a lungul acestei căi secrete, care a fost preocuparea celor mai mari minți ale Orientului secole la rând. S-ar putea crede că este o pură închipuire subiectivă – motiv pentru care am și ezitat până la un moment dat să public ceva pe această temă – dar R Wilhelm, acest mare interpret al sufletului Chinei,

mi-a confirmat în totalitate această paralelă. El mi-a dat curajul de a scrie despre un text chinezesc, aparținând în întregime umbrelor misterioase ale mentalității orientale. În același timp - acesta este un lucru extraordinar - există o paralelă reală cu ceea ce se petrece în cursul dezvoltării psihice a pacienților mei, dintre care nici unul nu este chinez.

Pentru a face inteligibil cititorului acest lucru straniu, trebuie evidențiat faptul că așa cum trupul uman prezintă aceeași structură anatomică, și psihicul posedă un substrat comun ce transcende toate diferențele de cultură și conștiință. Am numit acest substrat inconștientul colectiv. Acest psihic inconștient, comun tuturor oamenilor, nu constă numai în conținuturi capabile de a deveni conștiente, ci și în predispoziții latente către reacții identice. Inconștientul colectiv este pur și simplu expresia psihică a identității structurii creierului, independentă de diferențele rasiale. Acest lucru explică analogia, chiar identitatea, dintre diversele motive mitologice și simboluri, și posibilitatea ființelor umane de a se face reciproc înțelese. Diferitele linii ale dezvoltării psihice pornesc de la un trunchi comun, ale cărui rădăcini se întind înapoi în toate straturile trecutului. Ceea ce explică de altfel paralelisme psihologice cu animalele.

Psihologic, asta înseamnă că oamenii au instincte imaginative și afective comune. Toate acțiunile și fanteziile conștiente s-au dezvoltat din aceste imagini arhetipale inconștiente, rămânând întotdeauna legate de ele. Mai ales atunci când conștiința nu a atins un înalt grad de claritate, când în toate activitățile acesteia ea este mai dependentă de instincte decât de voința conștientă, mai degrabă guvernată de afect decât de judecata rațională. Această condiție asigură psihicului o sănătate primitivă care se transformă

însă în neadaptare de îndată ce se ivesc circumstanțe care cer un efort moral susținut. Instinctele satisfac numai individul sădit în natură, care rămâne întotdeauna același. Un individ care este condus mai mult de alegerea inconștientă decât de cea conștientă tinde spre un vizibil conservatorism psihic. Acesta este motivul pentru care primitivul nu se schimbă de-a lungul mileniilor și pentru care se teme de tot ce este străin și neobișnuit. El nu se poate adapta și asta îl conduce la pericolele psihice cele mai grave, de fapt la un fel de nevroză. O conștiință mai înaltă și mai cuprinzătoare, formată numai prin asimilarea unor lucruri nefamiliare, tinde către autonomie, se răscoală împotriva vechilor zei care nu sunt altceva decât aceste puternice, inconștiente imagini arhetipale care înrobesc întotdeauna conștiința.

Cu cât conștiința devine mai puternică și mai independentă cu atât inconștientul este mai reprimat. În acest caz este foarte posibil ca structurile conștiente să se detașeze de arhetipurile inconștiente. Sporindu-și gradul de libertate, structurile conștiente rup lanțurile instinctualității și ajung la o stare contrară acesteia. Conștiința este astfel ruptă de rădăcinile ei și nu mai este capabilă să apeleze la autoritatea imaginilor arhetipale; e adevărat, acum ea se află într-o libertate prometeică, dar și într-un hybris fără zei. Ea plutește deasupra pământului, deasupra oamenilor, dar există pericolul unei tulburări colective, pentru membrii mai slabi ai unei astfel de societăți, înlănțuiți ca și Prometeu în Caucaz de inconștient. Înțeleptul chinez spune: „Când yang a atins cea mai mare putere, în adâncimile lui se naște puterea întunecată a lui yin, căci noaptea începe în miezul zilei, când yang se risipește și începe a se transforma în yin.“

Un medic are posibilitatea de a vedea această *peripateia* manifestându-se concret în viață. El vede, de exemplu, un

mare afacerist atingându-și toate scopurile, nepăsându-i de riscuri și apoi retrăgându-se în apogeul activității sale, căzând în scurt timp într-o nevroză care-l transformă într-o babă plângărească, grăbindu-l spre pat și în final distrugându-l. Tabloul se completează prin transformarea atitudinii masculine într-una feminină. Similară e legenda lui Nabucodonosor în Cartea lui Daniel, și în general nebunia cezanică. Astfel de cazuri de exagerare unilaterală a conștiinței și de reacție yin inconștientă corespunzătoare constituie o mare parte din cazurile psihiatrilor zilelor noastre, care prețuiesc atât de mult voința conștientă încât consideră că „acolo unde este voință există și o cale”. Nu doresc câtuși de puțin să subminez valoarea morală a acțiunii voluntare; conștiința și voința pot în continuare fi considerate împlinirile culturale cele mai înalte ale umanității. Dar la ce folosește o morală care distruge ființa umană? Mi se pare mult mai avantajos să armonizăm voința cu capacitatea decât să adoptăm o morală. Moralitatea *à tout prix* este un semn de barbarism – înțelepciunea este adesea mai bună —, dar probabil că eu privesc aceste lucruri prin prisma profesională a medicului, obligat să repare răul cauzat de valul unei exagerate performanțe culturale.

Tot ce se poate. În orice caz, conștiința exagerată printr-o tendință necesară către unilateralitate nu a intrat până acum în contact cu arhetipurile, fapt ce a provocat o prăpastie cu mult înainte încă de catastrofa propriu-zisă, semnele erorii se anunță prin absența instinctului, prin nervozitate, dezorientare și prin împotmolirea în situații irezolvabile. Când începe investigația, medicul descoperă un inconștient care se revoltă împotriva valorilor conștientului, care nu poate fi asimilat de către conștient, în timp ce reversul nici nu intră în discuție. Dacă respingem aceste eschivări ne confruntăm cu o întrebare și cu necesitatea soluționării ei: ce

a devenit mult-dorita unitate a personalității? Să revenim la drumul parcurs de Orient de-a lungul veacurilor. Evident, descoperirea acestui drum se datorează faptului că niciodată chinezul n-a fost capabil să despartă contrariile din natura umană într-atât de mult încât conexiunile conștiințe dintre acestea să se fi pierdut. Chinezul are o conștiință atotcuprinzătoare deoarece (e și cazul mentalității primitive) aprobarea și negarea și-au păstrat proximitatea lor originară. El nu a putut evita ciocnirea dintre contrarii și de aceea a căutat un mod de viață în care să poată fi ceea ce hindusul numește *nirdvandva*, eliberat de contrarii.

În text se vorbește despre această cale; aceasta este și problema pacienților mei. Cea mai mare greșeală a unui occidental este aceea de a adopta yoga chineză; yoga are în vedere voința și conștiința, iar europeanul nu reușește decât s-o întărească pe cea din urmă în defavoarea inconștientului, fără a obține efectul dorit. În acest fel se intensifică nevroza. Vreau să accentuez faptul că noi nu suntem chinezi, și că în astfel de probleme trebuie să adoptăm un alt punct de plecare. De asemenea, nu trebuie să se creadă că aceasta este metoda pe care toți nevroticii ar trebui s-o aplice, sau că aceasta este soluția pentru orice stadiu al nevrozei. Ea este adecvată numai în cazul în care conștiința a ajuns într-un stadiu de dezvoltare aberant opunându-se astfel prea categoric inconștientului. Condiția *sine qua non* este ca individul să posede un înalt grad de conștiință. A conduce un nevrotic pe această cale este o mare greșeală, fiindcă acesta e bolnav datorită unei nepotrivite predominanțe a inconștientului. Din același motiv este lipsit de sens ca individul să intre pe un astfel de făgaș înainte de mijlocul vieții (în mod normal între treizeci și patruzeci de

ani); de fapt această metodă poate deveni nocivă dacă este începută prea devreme.

Așa cum am mai arătat, am căutat o metodă pentru că problema fundamentală a pacientului meu părea a fi insolubilă fără intervenția violentă asupra naturii sale. Totdeauna am crezut că nu există probleme insolubile și experiența mi-a confirmat acest lucru, căci adesea am văzut indivizi depășind un impas care pe alții i-a distrus. Din experiențe ulterioare am observat că această „depășire“, așa cum am numit-o mai sus, rezidă într-un nivel nou de conștiință. În orizontul individului apar câteva interese mai înalte și mai cuprinzătoare și, prin această deschidere a viziunii, problema insolubilă își pierde caracterul presant. Problema nu a fost rezolvată prin propriile ei condiții, ci prin confruntarea cu o năzuință nouă și puternică către viață. Nu a fost refulată și trecută în inconștient, ci apare într-o nouă lumină, devenind astfel diferită. Ceea ce, privit de la un nivel inferior, generase conflicte de extremă violență și izbucniri emoționale panice, de la un nivel înalt de personalitate pare o furtună în vale privită de pe vârful unui munte înalt. Asta nu înseamnă că furtuna a fost exclusă din viața individului; dar acesta nu se mai află acum în centrul ei, ci deasupra. Oricum, atâta timp cât din punct de vedere psihic suntem și „vale“ și „munte“, situarea dincolo de uman pare o iluzie vagă. Bineînțeles, individul își percepe emoțiile, este zguduit și torturat de afect totuși își dă seama în același timp de existența unei conștiințe înalte, care nu-l lasă să se confunde cu propriul său afect, o conștiință care privește cu luciditate sentimentele și care poate spune: „Știu că sufăr“. E vorba de ceva oarecum asemănător cu ceea ce se spune în text despre indolență. („Indolența de care omul este conștient e cu totul altceva decât indolența de care acesta nu este conștient“)

Uneori, pe parcursul practicii mele se întâmplă ca un pacient să se autodepășească datorită unor resurse necunoscute, iar pentru mine acest lucru capătă o maximă importanță. Între timp am învățat că, într-un anumit sens, problemele cele mai mari și mai importante în viață sunt insolubile. Asta se datorează probabil polarității inerente oricărui sistem auto-reglator. Aceste probleme nu se pot rezolva, ci numai depăși. M-am întrebat dacă nu cumva este un lucru normal ca situațiile limită să fie depășite (depășire ce echivalează cu dezvoltarea psihică), iar poticnirea într-o astfel de situație să fie de domeniul patologicului. Toți oamenii ar trebui să posede acest nivel înalt de conștiință, măcar în formă embrionară, și să fie capabili în situații favorabile să-și desfășoare această posibilitate de autodepășire. Examinând modul de evoluție al acestor persoane care liniștit și parcă inconștient, s-au depășit pe ele însele, am observat că destinele lor au ceva în comun – ceva nou. Acest element nou le parvine din surse enigmatice, exterioare și interioare. Ei îl acceptă și se dezvoltă în continuare prin mijlocirea lui. Mi s-a părut tipic faptul că fiecare își ia acest lucru, de la caz la caz, fie din afară, fie dinăuntru. Sau, mai degrabă, acest lucru crește în unii din exterior și în alții din interior. El nu poate, însă, proveni și din exterior și din interior la aceeași persoană. Dacă apare din exterior, devine o experiență profund subiectivă; dacă se ivește din interior, devine un eveniment exterior. În nici un caz nu apare ca un scop al acțiunii deliberate, ci mai curând pare a fi purtat de fluxul timpului.

Suntem atât de tentați să transformăm totul în scop ori metodă, încât dinadins mă exprim atât de abstract, pentru a preîntâmpina prejudiciile într-o direcție sau alta. Acest lucru nou nu trebuie pus la dosar pe capitole, căci atunci ar deveni o rețetă care se aplică mecanic și pe de altă parte

ar fi și un caz de „metodă bună” în mâinile „omului nepotrivit”. M-a impresionat profund faptul că acest lucru nou oferit de soartă rareori corespunde așteptărilor conștiinței. Încă și mai remarcabil este faptul că, deși noul lucru contrazice adânc înrădăcinatele instincte așa cum le-am cunoscut noi, el este totuși expresia unică adecvată personalității totale, o expresie ce nu poate fi imaginată într-o formă mai completă.

Ce anume au făcut acești oameni pentru a dobândi dezvoltarea eliberatoare? Atât cât am putut eu observa, ei n-au făcut nimic altceva (wu wei, acțiune prin non-acțiune) decât să lase lucrurile să se petreacă. Așa cum ne învață maestrul Lü-tsu, lumina se rotește după propria ei lege, chiar dacă individul nu renunță la preocupările sale obișnuite. Artă de a lăsa lucrurile să se petreacă, acțiunea prin non-acțiune, așa cum ne-a învățat Meister Eckhart, a devenit pentru mine cheia cu care se deschid ușile acestei căi. Trebuie să fim capabili de a lăsa lucrurile să se petreacă în psihic. De fapt, noi nu știm nimic (aproape) despre această artă. Conștiința totdeauna se interpune, dă ajutor, corectează și neagă, stingherind neconținut simpla decurgere a proceselor psihice. Ar fi destul de simplu, dacă simplitatea n-ar fi cel mai dificil lucru. Trebuie doar să se observe lucid un fragment din desfășurarea unei fantezii. Nimic mai simplu – și totuși dificultatea începe tocmai aici. Nu apare nici un fragment de fantazare – sau, ba da, unul apare, dar e prea banal – căci îl împiedică sute de motive reale. Individul nu se poate concentra asupra acestuia – e prea plictisitor – ce-ar putea el însemna? – e „nimic altceva decât” etc. Conștiința ridică obiecții abundente. Ea pare de fapt deseori înclinată să șteargă activitatea imaginativă spontană, în ciuda unei reale intuiții, chiar a unei ferme hotărâri a individului de a permite proceselor psihice să se

desfășoare nestingherit. De multe ori conștiința are un veritabil efect paralizant.

Chiar dacă individul reușește să înfrângă dificultățile inițiale, tot este foarte probabil ca ulterior să apară critica și să interpreteze imaginația, s-o clasifice, s-o estetizeze sau s-o deprecieze. E irezistibilă această tentație. După observații complete și atente, conștiinței nerăbdătoare i se poate da frâu liber; de fapt trebuie să i se dea, altfel se nasc rezistențe ce fac drumul inaccesibil. Însă conștiința trebuie înlăturată de câte ori se produce materialul imaginativ.

La început rezultatele acestor eforturi, în majoritatea cazurilor, nu sunt prea încurajatoare. De obicei ele constau în țesături imaginare, despre a căror origine ori scop nu avem o imagine clară. De altfel, fanteziile diferă de la o persoană la alta. Unii preferă să le scrie; alții doar le văd și alții le desenează. În cazurile în care conștiința atinge un mare grad de paralizie, mâinile imaginează singure; ele modelează sau pictează o figură pe care de obicei pacientul o uită.

Aceste exerciții trebuie continuate până când încetează paralizia, cu alte cuvinte, până când individul poate lăsa lucrurile să se petreacă; de fapt, acesta este scopul imediat al exercițiului. În acest fel individul adoptă o nouă atitudine: el acceptă iraționalul și ininteligibilul pur și simplu pentru că așa se întâmplă. Această atitudine poate fi otrăvă pentru o persoană care a fost copleșită de cele petrecute, dar poate fi de mare folos pentru cel ce alege (în mod deliberat) dintre cele petrecute numai lucrurile pe care le poate accepta conștiința sa și se trezește astfel treptat în afara influxului vieții.

În acest punct calea urmată de cele două tipuri de oameni menționate mai sus pare a fi separată. Amândoi au

învațat să accepte cel ce este întâmplă. (Cum ne învață maestrul Lu-tsu. „Trebuie să acceptăm cele ce ni se întâmplă”; trebuie să înțelegem lucrurile așa cum sunt ele.”) Un individ va lua cele ce i se întâmplă mai ales din exterior, iar altul din interior și conform legii vieții, primul va trebui să accepte și ceea ce mai înainte nu accepta, iar cel din urmă la fel (unul din exterior, celălalt din interior).

Această schimbare a ființei reprezintă o lărgire, o înălțare și o îmbogățire a personalității: valorile anterioare sunt stăvilite, valori care bineînțeles se dovedesc a nu fi numai iluzii. Dacă valorile nu sunt stăvilite, individul trece în partea cealaltă, trece de la adecvare la neadecvare, de la adaptare la neadaptare, de la sens la nonsens și chiar de la raționalitate la dereglare mentală. Acest drum nu este lipsit de primejdii. Tot ce este valoros este costisitor. Dezvoltarea personalității este unul dintre cele mai costisitoare lucruri. În acest caz este vorba de aprobare de sine, de a te lua pe tine drept cea mai serioasă sarcină, de a fi conștient de tot ceea ce faci și de a fi atent la toate aspectele ambigue – cu adevărat o sarcină care ne solicită la maximum.

Chinezul poate recurge la autoritatea întregii sale culturi. Dacă pornește la drum lung, el face ceea ce este recunoscut ca fiind cel mai bun lucru din tot ce ar putea face. Dar occidentalul care-și dorește să pornească pe acest drum, dacă își dorește cu adevărat, are toată autoritatea – intelectuală, morală, religioasă – împotriva sa. Din acest motiv este infinit mai ușor pentru un om să imite calea chineza și să dezerteze din încurcăturile Europei, sau să caute din nou drumul înapoi spre timpurile medievale ale Bisericii Creștine și să reconstruiască zidurile (impuse de Europa) între adevăratul creștin și bietul păgân ori curiozitățile etnografice exterioare. Flirturile estetice și intelectuale cu viața și destinul ajung la un sfârșit abrupt. Urcușul

spre o conștiință înaltă ne conduce în afară, departe de toate ariergărzile protectoare și de toate măsurile de siguranță. Individul trebuie să se dedice în totalitate noului drum, pentru că numai prin integralitate poate merge mai departe și numai integralitatea sa poate garanta că drumul ales nu este o aventură absurdă.

Chiar dacă soarta vine din interior ori din exterior, experiențele și întâmplările rămân aceleași. Nu este nevoie să mai spun nimic despre multiplele întâmplări exterioare sau interioare, despre varietatea nesfârșită pe care în nici un caz n-aș putea-o epuiza. Ar fi irelevant pentru textul în discuție. Dar' este mult de spus despre stările psihice care însoțesc dezvoltarea. Acestea sunt exprimate în text prin simboluri care mulți ani mi-au fost familiare în cursul practicii.

Conceptele fundamentale

1. Tao

Dificultatea interpretării acestui text, ori a unor texte similare, se datorează faptului că autorul chinez întotdeauna începe cu punctul central, pe care noi l-am numi obiectivul sau ținta sa; într-un cuvânt, el începe cu intuiția finală, a cărei realizare o urmărește. Astfel, autorul chinez își începe lucrarea cu idei care cer o atât de cuprinzătoare înțelegere încât o persoană cu o altă mentalitate se simte vinovată de o pretenție ridicolă, sau chiar de a debita ineptii dacă s-ar angaja într-un discurs intelectual asupra experiențelor psihice subtile ale celor mai mari minți ale Orientului. De exemplu, textul începe astfel: „Cel ce există prin sine se numește Calea”. *Hui Ming Ching* începe cu cuvintele: „Secretul cel mai ascuns al lui Tao este esența umană și viața”.

Caracteristic mentalității occidentale este faptul că ea nu are un concept echivalent pentru Tao. Caracterul chinezesc este compus din caracterul pentru „cap” și pentru „a merge”. R. Wilhelm traduce Tao prin „sens” (Sinn). Alții traduc prin „cale”, „providență” sau chiar „Dumnezeu” (iezuizii). Acest lucru demonstrează dificultatea. „Cap” poate fi interpretat cu sensul de „conștiință”¹ și „a merge” ca par-

1 Capul, de altfel, este „sediul luminii divine”

curgerea unui drum; s-ar putea traduce, deci, prin „a merge conștient” sau „calea conștientă”. Acest lucru concordă cu faptul că „lumina cerului” care locuiește „între cei doi ochi” (ca „inimă a cerului”) este folosită sinonim cu Tao. Esența umană și viața sunt conținute de „lumina cerului” și, conform cu Liu Hua-yang, sunt cele mai importante secrete ale lui Tao. „Lumina” este echivalentul simbolic al conștiinței și natura este exprimată prin analogie cu lumina. *Hui Ming Ching* începe cu versurile:

*Dacă vrei să-ți întregesci trupul de diamant cu
încetarea curgerii în-afară,
Cu sângeală încălzește rădăcinile conștiinței și vieții.
Aprinde lumina în țara binecuvântată meren aproape,
Și acolo, ascuns, lasă-ți adevăratul sine întotdeauna
să locuiască.*

Aceste versuri conțin un fel de instrucțiuni alchimice, o metodă sau o cale de a crea „trupul de diamant” pomenit în text. „Încălzirea” este necesară este nevoie de o intensificare a conștiinței pentru ca locuința spiritului să poată fi „iluminată”. La fel trebuie intensificată și viața. Unirea acestora formează „viața conștientă”. În *Hui Ming Ching* se spune că vechii înțelepți știau cum să construiască o punte între conștiință și viață, deoarece ei le cultivau pe amândouă. În acest fel, *sheli*, trupul nemuritor este „topit” și „marele Tao este complet”.

Dacă privim Tao ca metoda sau calea conștientă prin care se unifică ceea ce este separat, probabil ne apropiem de conținutul psihologic al conceptului. În orice caz, separarea conștiinței de viață nu poate semnifica altceva decât am arătat eu mai sus (o deviație, o dezrădăcinare a conștiinței). Fără îndoială, înțelegerea contrariilor ascunse în inconștient i.e. „reversul”, semnifică reunirea cu legile în

conștiințe ale ființei și scopul reumirii este atingerea unei vieți conștiințe sau, în termeni chinezești, înfăptuirea lui Tao.

2. Mișcarea circulară și centrul

Am evidențiat deja faptul că unirea contrariilor¹ la un nivel mai înalt de conștiință nu este ceva rațional și nici o problemă ce ar putea fi rezolvată prin voință; este un proces psihic de dezvoltare care se autoexprimă prin simboluri. Istoric, acest proces a fost întotdeauna exprimat prin simboluri. Și astăzi dezvoltarea personalității individului se mai reprezintă încă prin figuri simbolice. Acest lucru mi s-a revelat prin observația următoare: produsele imaginare spontane menționate mai înainte devin tot mai profunde și se concentrează treptat în jurul unor structuri abstracte care par să reprezinte „principii” (gnosticul *archai*). Când fanteziile sunt cu precădere exprimate prin gânduri, rezultatele sunt formulări intuitive ale legilor sau principiilor vag percepute, care la început tind să fie dramatizate ori personificate. (Ne vom reîntoarce asupra acestora mai târziu.) Dacă imaginile sunt exprimate prin desene, cel mai adesea apar simboluri de tip „mandala”². „Mandala” înseamnă un cerc magic; acest simbol nu este întâlnit numai în Orient ci și la noi. Mandalele au fost foarte des folosite în Evul Mediu. În prima parte a acestei perioade se întâlnesc în special mandale creștine, avându-l pe Hristos în centru, iar

1. Vezi „Tipuri psihologice”.

2. Pentru o discuție despre mandala vezi Heinrich Zimmer, *Kunstform und Yoga im Indischen Kultbild*, Berlin, 1926; Mircea Eliade, *Yoga: Nemurire și libertate*.

în cele patru puncte cardinale pe cei patru evangheliști (sau simbolurile lor). Această concepție trebuie să fie foarte veche, dat fiind că egiptenii¹ îl reprezentau pe Horus cu cei patru fii ai săi în același fel. (Se știe că Horus cu fiii săi se află în strânsă relație cu Hristos și evangheliștii.) Mai târziu s-a descoperit o mandala foarte clară și interesantă în cartea lui J. Boehme despre suflet². Aceasta din urmă, e limpede, configurează un sistem psiho-cosmic, puternic colorat de ideile creștine. Boehme îl numește „ochiul filosofic” sau „oglinda înțelepciunii”³, reprezentând o *summa* a științei secrete. În cea mai mare parte mandala este o floare, o cruce ori o roată, cu înclinație spre o structură quadripartită, (*tetraktys*, numărul fundamental în sistemul pitagorean). Astfel de mandale se întâlnesc și în picturile folosite la ceremoniile indienilor Pueblo și Navaho⁴. Cele mai frumoase mandale sunt, însă, cele orientale, în special cele care aparțin buddhismului tibetan. În aceste mandale sunt reprezentate simbolurile din textul nostru. Am descoperit desene de tip mandala printre pacienții mei, la persoane care n-aveau nici cea mai mică idee despre asociațiile făcute de noi.⁵

Am avut printre pacienți femei care nu desenau mandale ci le dansau. În India se numesc *mandale nrithya*, sau dansul mandala. Aceste mandale dansate au aceleași sensuri ca și cele pictate. Pacienții mei pot spune numai

1. Vezi Wallis Budge, *Zeli egipteni*, Londra, 1904.

2. Jacob Boehme, *Pentru întrebările sufletului*.

3. Vezi conceptul chinez de „lumină divină dintre cei doi ochi”.

4. Matthews, *The Mountain Chant*, 1883-84; Stevenson, *Ceremonial of Hasjelti Dailjils*, 1886-87.

5. Am publicat mandala unui somnambul în *Lucrări de psihologie analitică*. (Pentru versiunea revizuită a eseului vezi *Studii psihiatrice*, vol. I.)

foarte puțin despre înțelesurile simbolurilor, însă sunt fascinați de ele și le consideră într-un fel sau altul expresive și eficace în ce privește starea lor psihică.

Textul nostru promite a „revela secretul Florii de Aur a Marelui Unu”. Floarea de Aur este lumina și lumina cerului este Tao. Floarea de Aur este un simbol de tip mandala pe care l-am întâlnit des în materialul adus de pacienții mei. Privită de deasupra apare ca un ornament geometric regulat sau o floare crescând dintr-o plantă. Planta este în genere o structură de culori foarte vii, incandescente, pe un fond întunecat și purtând floarea de lumină în vârf, simbol similar pomului de Crăciun. Un astfel de desen dezvăluie și originea Florii de Aur, căci, conform cu *Hui Ming Ching* „vezicula germinală” nu este altceva decât „castelul galben”, „inima divină”, „terasa vieții”, „aria de un deget a casei de un picior”, „holul de purpură al orașului de jad”, „trecătoarea întunecată”, „spațiul cerului originar”, „castelul dragon pe fundul mării”. Se mai numește și „regiunea de graniță a munților înzăpeziți”, „trecătoarea originară”, „regatul celei mai mari bucurii”, „tărâmul fără granițe” și „altarul pe care sunt create conștiința și viața”. „Dacă un muritor nu cunoaște această veziculă germinală”, spune *Hui Ming Ching*, „el nu va găsi unitatea între conștiință și viață nici într-o mie de nașteri, nici în zece mii de eoni”.

Începutul, când totul este încă una, și care așadar este ținta supremă, stă pe fundul mării în întunericul inconștientului. În vezicula germinală conștiința și viața („esența umană” și „viața”, *hsing-ming*) sunt încă o „unitate”, „amestecate inseparabil ca scântele în furnal”. „Înăuntrul veziculei germinale se află focul suveranului”, „... toți înțelepții și-au început lucrarea cu vezicula germinală”. De notat analogiile cu focul. Cunosc o serie de mandale eu-

ropene în care ceva ca o sămânță de plantă înconjurată de învelitorile ei plutește în apă și, din adâncimi, focul pătrunzând sămânța o face să crească, formând o mare floare de aur ce răsare din vezicula germinală.

Acest simbolism se referă la un fel de proces alchimic de rafinare și înnobilare; întunericul dă naștere la lumină; din „plumbul regiunii-apă“ se dezvoltă aurul nobil; ceea ce este inconștient devine conștient sub forma unui proces de viață și creștere. (Kundalini yoga hindusă¹ permite o analogie totală.) În acest fel se realizează contopirea conștiinței cu viața.

Bineînțeles, pacienții mei nu fac aceste mandale prin sugestie. Desene similare au fost făcute înainte ca eu să le cunosc înțelesul sau legătura cu practicile Orientului. Desenele se nasc spontan, din două surse. Una este inconștientul, care produce natural astfel de imagini; cealaltă sursă este viața, care, dacă este trăită cu devoțiune desăvârșită, facilitează o intuiție a sinelui, ființa individuală. Conștiința sinelui individual este exprimată în desen în timp ce inconștientul reclamă devoțiune vieții. Conform concepției orientale, simbolul de tip mandala nu este numai o exprimare, ci provoacă un efect. Re-acționează asupra celui care l-a făcut. În acest simbol se ascund efecte magice foarte vechi, căci el derivă din „cercul care îngrădește“, din „cercul fermecat“, ale cărui puteri magice s-au păstrat în atâtea obiceiuri folclorice². Ideea, scopul este acela de a desena un *sulcus primigenius*, un șanț magic în jurul centrului un *templum* sau *temenos* (incintă sa-

1. A. Avalon, *Puterea șerpelui*.

2. Vezi excelenta colecție a lui E. F. Knuchel, *Die Umwandlung in Kult, Magie und Rechtsgebrauch*, Basel, 1919.

cră) al personalității celei mai profunde, pentru a preîntâmpina „curgerea-în-afară” sau pentru a se păzi prin mijloace apotropaice de influențele exterioare. Practicile magice nu sunt altceva decât proiecții ale evenimentelor psihice, aplicate aici cu revers psihic, – un fel de farmec asupra propriei personalități. Prin aceste execuții concrete atenția – sau mai bine zis, interesul – este condusă înăuntru, către un domeniu profund, sacru, sursa și ținta sufletului deținător al unității dintre conștiință și viață. Deținută cândva, unitatea a fost pierdută și trebuie regăsită.

Unitatea celor două, conștiință și viață, este Tao. Simbolul acestuia e lumina albă centrală. (Vezi Bardo Thödol, *Cartea tibetană a morților*). Această lumină locuiește în „aria de un deget”, în „față”, între cei doi ochi. Aceasta este imaginea punctului creator, care are intensiune, dar nu are extensiune cu spațiul „de un deget”, care simbolizează ceea ce are extensiune. Împreună, cele două formează Tao. Esența umană (*hsing*) și conștiința (*hui*) sunt simbolizate prin lumină, sunt deci intensiune, în timp ce viața (*ming*) este extensiune. Primele două sunt yang, ultima este yin. O fată de cincisprezece ani și jumătate pe care o țineam sub observație acum treizeci de ani (o somnambulă) a desenat o mandala în centrul căreia se afla un „izvor de energie-viață” fără extensiune, ale cărui emanații se loveau de un principiu-spațiu contrar – o analogie perfectă cu ideea fundamentală a textului chinez.

„Îngrădirea”, sau *circumambulatio* este sugerată în text prin termenul „circulație”. „Circulația” nu este numai mișcare circulară, ci și delimitarea incintei sacre, pe de o parte, și pe de altă parte fixarea și concentrarea. Discul soarelui începere rotirea; soarele este animat și își preia cursul — cu alte cuvinte, Tao își începe lucrul și preia co-

manda. Acțiunea este transformată în non-acțiune; periferia se subordonează centrului. De aceea se spune: „Mișcarea este un alt nume al stăpânirii”. Psihologic, această circulație echivalează cu „rotirea în jurul sinelui”; bineînțeles, sunt implicate toate elementele personalității. „Ele provoacă rotația polilor luminii și întunericului”, ziua alternează cu noaptea.

Es wechselt Paradieseshelle

Mit tiefer, schauervoller Nacht.¹

Mișcarea circulară are și semnificația morală de activare a tuturor forțelor luminii și întunericului esenței umane, astfel pot coexista contrariile psihologice de orice fel. Aceasta este cunoașterea-de-sine cu ajutorul autoincubației (în sanscrită, *tapas*). Un concept arhetipic similar de ființă perfectă este acela al omului platonice, rotunjit, unind în el ambele sexe.

Una dintre cele mai izbutite paralele cu ceea ce s-a spus aici este relatarea lui Edward Maitland, colaboratorul Annei Kingsford², în legătură cu experiența sa centrală. El a descoperit că pe parcursul reflectării asupra unei idei, ideile conexe devin vizibile, ca să spunem așa, într-o lungă serie care aparent se întoarce la sursă; pentru el sursa reprezenta spiritul divin. Prin concentrare asupra acestei serii, E. Maitland a încercat să pătrundă pînă la originea ideilor. El spune: „Eram în totalitate lipsit de cunoaștere ori speranță cînd am cedat impulsului de a face încercarea. Am experimentat pur și simplu o facultate, în timp ce se-

1 Strălucirea paradisului alternează cu noaptea adîncă, înfricoșătoare. (*Faust*)

2. Edward Maitland, *Anna Kingsford, viața, scrisorile, jurnalul și opera*, Londra, 1896 În special pagina 129 Stimata mea colegă, dr Beatrice Hinkle, mi-a permis să fac această referire

deam la masa mea de lucru, pentru a consemna rezultatele așa cum îmi parveneau, și hotărât să-mi păstrez controlul asupra propriei mele conștiințe exterioare și circumferențiare, fără să mă preocupe cât de mult mă apropiam de conștiința interioară sau centrală. Căci nu știam dacă sunt capabil să o redobândesc pe cea dintâi; odată abandonată, sau de a-mi aminti experiențele. În cele din urmă mi-am atins scopul, deși cu mari eforturi; tensiunea datorată încercării de a păstra în vedere ambele extreme ale conștiinței deveni dintr-o dată foarte mare.

Odată pornit în căutare, m-am descoperit traversând o succesiune de sfere sau regiuni... impresia fiind aceea de urcare a unei vaste scări ce se întindea de la extremitate spre centrul unui sistem, devenit dintr-o dată propriul meu sistem, sistemul solar și sistemul universal, diferite și în același timp identice... Imediat, printr-un efort suprem — ceea ce am simțit trebuie să fi fost un efort final — am reușit să polarizez toate razele convergente ale conștiinței mele în focarul dorit. Și în aceeași clipă, ca printr-o aprindere instantanee a razelor astfel fuzionate într-o unitate, mi-am găsit confruntat cu o aureolă de o nespusă albeață și luminozitate, de o strălucire atât de intensă încât aproape că mă respingea... Dar deși simțeam că trebuie să-mi continui explorarea, am hotărât să mă reasigur, pătrunzând, pe cât posibil, strălucirea aproape orbitoare ca să văd ce păstra ea cu sfîințenie. Am reușit cu greu și am realizat că ceea ce simțisem se afla acolo... Era forma duală a Fiului... ceea ce nu era manifest se manifestă, ceea ce nu era formulat se formulă, ceea ce era neindividualizat se individualiză, Dumnezeu Rege, dovedind prin dualitatea Sa că El este substanță și forță, iubire și voință, feminin și masculin, mamă și tată."

E. Maitland a descoperit că Dumnezeu este doi în unu ca om. Pe de altă parte el a sesizat „suspendarea respirației”, reliefată în text. El spune că și-a oprit respirația obișnuită, înlocuind-o cu o respirație internă „ca o respirație a unei personalități distincte interioare, alta decât a organismului fizic”. E. Maitland a echivalat această fii cu entelehia lui Aristotel și Iisus din inimă (așa cum îl dea Apostolul Pavel), „individualitatea spirituală și stăntială generată în interiorul personalității fizice și fenomenale, reprezentând renașterea omului într-un plan transcende materialul“).

În această experiență pură¹ sunt incluse toate simbolurile esențiale din text. Fenomenul în sine, vederea lumii este o experiență foarte obișnuită misticilor, de o mare importanță și tâlc, pentru că ea apare ca un fapt necondiționat, oricând și oriunde, concentrând cea mai mare energie și cel mai profund înțeles. Hildegard von Bingen, personalitate cu totul aparte, descrie o viziune asemănătoare: „De când eram copil”, spune ea, „adeseori am văzut în fletul meu o lumină, dar nu cu ochii, nici prin gândurile inimii mele; cele cinci simțuri nu iau parte la această viziune... Lumina percepută nu poate fi descrisă, dar este mai strălucitoare decât norul care poartă lumina soarelui. Nu pot distinge înălțime, lungime ori lățime... Ceea ce văd sau aflu într-o astfel de viziune îmi rămâne mult timp în amintire. Văd, aud și știu în același timp... Nu pot renaște nici un fel de formă în această lumină, deși uneori văd în ea o altă lumină, lumina însuflețită... În timp

¹ Astfel de experiențe sunt pure, dar puritatea lor nu dovedește toate concluziile ori convingerile ce formează contextul acestora și au nevoie de o interpretare cu necesitate temeinică. Chiar în cazuri de nebunie indivizii au experiențe psihice de acest fel, în totalitate reale.

privesc cu bucurie acest spectacol de lumină, toate durerile și suferințele îmi pier din suflet...”

Cunosc câțiva oameni care au cunoștință de acest fenomen din proprie experiență. Atât cât am putut înțelege, fenomenul pare a fi legat de o stare de conștiință acută, pe cât de intensă, pe atât de abstractă, o conștiință „detașată”, care, așa cum observa Hildegard, aduce la lumină zone de evenimente psihice acoperite în mod obișnuit de întuneric. Senzațiile trupești generale dispar în timpul unei astfel de experiențe; energia lor specifică s-a transformat, și aparent tinde să intensifice claritatea conștiinței. De regulă, fenomenul este absolut spontan, apare și dispare de la sine. Efectul acestuia este uimirea în fața faptului că aproape întotdeauna el aduce o soluție pentru complicațiile psihice și eliberează personalitatea interioară de piedicile emoționale și intelectuale, creând o unitate a ființei, percepută sub forma unei „eliberări”.

Voința conștientă nu poate atinge o astfel de unitate simbolică, deoarece conștientul în acest caz este partizan. Contrariul lui este inconștientul colectiv, care nu înțelege limbajul conștientului. De aceea este necesară cunoașterea simbolului magic ce conține aceste analogii primitive care vorbesc inconștientului. Inconștientul poate fi „cunoscut” și exprimat numai prin simboluri, motiv pentru care procesul individuației nu poate avea loc fără simbol. Simbolul este expresia primitivă a inconștientului, dar în același timp este o idee ce corespunde celei mai înalte intuiții a conștientului.

Cel mai vechi desen de tip mandala cunoscut de mine este unul paleolitic, așa-numitul „roata cerului”, descoperit recent în Rhodesia. Și acesta se bazează pe principiul numărului patru. Lucrurile ajunse la noi din îndepărtata istorie a umanității ating în mod natural straturile cele mai pro-

funde ale inconștientului; acolo unde discursul conștient se arată neputincios, inconștientul este afectat. Astfel de lucruri nu pot fi imaginate, dar trebuie scoase din adâncimile uitate; ele urmează să exprime adâncimile conștiinței și cele mai înalte intuiții ale spiritului. Venind din aceste adâncimi, ele reunesc unicitatea conștiinței, prezente cu viața trecută.

Manifestările Căii

1. Dezintegrarea conștiinței

Conștiința individuală, strâns delimitată, dar extrem de clară, se află în pericol ori de câte ori se lovește de uriașa expansiune a inconștientului colectiv, deoarece acesta din urmă are un cert efect dezintegrator asupra ei. De fapt, conform cu cele expuse în *Hui Ming Ching*, acest efect aparține manifestărilor specifice practicii yoga chineze. Acolo se spune: „Fiecare gând ia chip și devine vizibil în culori sau forme. Puterea spirituală totală dezvăluie urmele acestuia...”.¹ Una dintre ilustrațiile cărții înfățișează un înțelept cufundat în contemplație, cu capul înconjurat de limbi de foc, din care se ivesc cinci figuri umane; acestea cinci se împart mai departe în douăzeci și cinci de figuri mai mici. Dacă ar deveni permanentă, această stare s-ar transforma într-un proces schizofrenic. Instrucțiunile, prevenind parcă pe discipol, spun: „Chipul format de focul-spirit nu este decât culoare sau formă goală / Lumina esenței umane (hsing) strălucește înapoi în originar (adevărul)”.

De aceea este de înțeles faptul că textul se întoarce la figura proteguitoare a „cercului care se închide”. Se intenționează prevenirea „curgerii-în-afară” și protejarea unității

1 Amintirea periodică a celor mai vechi încarnări ce apare pe par
ursul contemplației

conștiinței, amenințată de dezintegrarea pe care ar putea-o provoca inconștientul. Mai mult, conceptul chinez dezvăluie o cale către reducere și chiar desființare a efectului inconștientului; el descrie „figurile-gând” sau „gândurile separate” ca fiind „culori și forme goale”, reducându-le astfel potența cât mai mult posibil. Ideea circulă în întregul buddhism (mai ales în forma Mahayana) și în instrucțiunile asupra morții din *Cartea tibetană a morților*; se merge până într-acolo, încât zeii, buni sau răi, sunt definiți ca simple iluzii care trebuie depășite. Bineînțeles, nu este de competența psihologului să stabilească valabilitatea metafizică a acestei idei; el trebuie să se mulțumească cu determinarea, pe cât posibil, a ceea ce are efect psihic. Pe el nu îl preocupă întrebarea dacă această formă este sau nu o iluzie transcendentă, deoarece aici decide credința și nu știința. Ne aflăm pe un domeniu care multă vreme a părut a fi în afara preocupărilor științei și care de aceea a fost considerat iluzoriu. Nu există justificare științifică pentru o astfel de afirmație, pentru că substanțialitatea acestor lucruri nu este o problemă științifică; ea se întinde dincolo de sfera de percepție și judecată umană, dincolo, deci, de orice posibilitate de a fi demonstrată. Psihologul nu se preocupă de substanța acestor complexe, ci de experiența psihică. Fără îndoială, acestea sunt conținuturi psihice care pot fi experimentate și care au o autonomie indiscutabilă. Sunt sisteme psihice fragmentare care ori apar în mod spontan în stări extatice și, în condiții clare, provoacă impresii și efecte puternice, ori se fixează ca deranjamente mentale sub formă de iluzii și halucinații, distrugând astfel unitatea personalității.

Psihiatrul este inclinat să creadă în toxine și alte lucruri de felul acesta și să explice schizofrenia (scindarea mentală într-o psihoză) în astfel de termeni, fără să țină cont de

conținutul psihic. Pe de altă parte, în dereglările psihogene (isterie, nevroză compulsivă etc.) unde efectele toxice și degenerările celulelor nu intră în discuție, trebuie descoperite complexe spontane de scindare, ca de exemplu în stări de somnambulism. Freud ar spune că se datorează refulărilor sexuale inconștiente, dar această explicație nu este valabilă în toate cazurile, deoarece conținuturile pe care conștientul nu le poate asimila se pot dezvolta spontan din inconștient. Ipoteza refulării este inadecvată în astfel de cazuri. Mai mult, autonomia esențială a acestor elemente se poate observa în trăirile afective zilnice care se impun cu obstinație voinței noastre, și atunci, în ciuda eforturilor de a le reprima, ne copleșesc eul, forțându-l să intre sub controlul lor. Nu este de mirare că primitivul consideră aceste trăiri drept stări de posedare ori de pierdere a sufletului. Limbajul nostru obișnuit reflectă același lucru: „Nu știu ce-a intrat în el astăzi“, „E posedat de diavol“, „Parcă nu este el“, „Se poartă de parcă ar fi posedat“. Chiar și practica juridică recunoaște un grad de responsabilitate diminuată într-o stare de emoție. Conținuturile psihice autonome sunt o experiență comună pentru noi, având un efect dezintegrator asupra stării conștiente.

Dar pe lângă emoțiile obișnuite există și stări emoționale subtile, mai complexe, care nu mai pot fi numite pur și simplu afecte. Acestea sunt sisteme psihice fragmentare complicate. Cu cât sunt mai complicate, cu atât mai mult au caracter personal. Ca factori constitutivi ai personalității psihice, au în mod necesar caracter de „aspecte personale“. Astfel de sisteme fragmentare apar mai ales în cazul bolilor mentale, în cazuri de scindare psihogenetică a personalității (dublă personalitate) și, bineînțeles, în fenomenele mediumnice. Sunt întâlnite și în fenomenul religios. Mulți dintre vechii zei s-au născut din „persoane“, au devenit

idei personificate și în final idei abstracte, deoarece conștiințele inconștiente activate apar întotdeauna întâi ca proiecții asupra lumii exterioare. În cursul dezvoltării mentale conștiința le asimilează treptat ca proiecții asupra spațiului și le reorganizează în idei conștiente care își pierd caracterul autonom și personal de la început. Cum știm, câțiva dintre vechii zei au devenit prin astrologie numai atribute descriptive (marțial, jovial, saturnian, erotic, logic, lunatic etc.).

Instrucțiunile din *Cartea tibetană a morților* ne ajută să vedem în ce pericol se află conștiința noastră din cauza acestor figuri care o amenință cu dezintegrarea. Morții sunt învățați să nu ia aceste chipuri drept reale și să nu confunde înfățișările lor întunecate cu lumina albă pură a *Dharmakaya*-ei („trupul divin al adevărului”). Ideea este aceea că ei nu trebuie să proiecteze unica lumină a conștiinței celei mai înalte în figuri concrete și s-o dizolve astfel într-o multitudine de sisteme fragmentare autonome. Dacă acestea nu erau periculoase, dacă nu reprezentau tendințe amenințătoare autonome și divergente, aceste instrucțiuni urgente n-ar mai fi fost necesare. Dacă luăm în considerare atitudinea simplă, orientată către politeism a mentalității orientale, aceste instrucțiuni ar putea fi echivalente cu avertismentul dat unui creștin de a nu se lăsa orbit de iluzia unui Dumnezeu personal, ca să nu mai vorbim de Trinitate și nenumărați sfinți și îngeri.

Dacă tendințele către disociere nu ar fi inerente psihicului uman nu s-ar forma niciodată fragmente; cu alte cuvinte, nu ar exista nici spirite nici zei. Acesta este de asemenea motivul pentru care epoca noastră, atât de profană, nu mai are Dumnezeu, căci am pierdut știința psihicului inconștient și promovăm un cult al conștiinței, excluzând orice altceva. Adevărata noastră religie este un monoteism

al conștiinței, o invazie a acesteia, dublată de negarea fanatică a părților autonome ale psihicului. Doctrina noastră se deosebește de doctrina yoga buddhistă prin aceea că neagă chiar și faptul că aceste părți pot fi experimentate. Apare aici un mare pericol psihic, deoarece părțile se vor comporta ca oricare alte conținuturi reprimite: în mod necesar determină atitudini greșite, căci materialul refulat re apare în conștiință într-o formă falsă. Acest fapt, atât de izbitor în toate cazurile de nevroză, este valabil și pentru fenomenele psihice colective. Din acest punct de vedere epoca noastră este prizoniera unei erori fatale: credem că putem judeca faptele religioase la nivel intelectual. Credem, de exemplu, întocmai ca Laplace, că Dumnezeu este o ipoteză care poate fi tratată cu mijloacele intelectului, supusă confirmării sau negării. Am uitat complet că motivul pentru care oamenii cred în „daimon“ nu are nici o legătură cu ceva exterior, ci se datorează pur și simplu percepției puternicului efect interior al sistemelor fragmentare autonome. Acest efect nu este neutralizat prin criticarea pe cale intelectuală a denumirii lui prin negarea existenței lui. Efectul este întotdeauna prezent la nivel colectiv; sistemele autonome lucrează fără încetare, deoarece structura fundamentală a inconștientului nu este atinsă de fluctuațiile unei conștiințe tranzitorii.

Dacă negăm existența sistemelor autonome, imaginându-ne că am scăpat de ele prin punerea în discuție a numelui, atunci efectul lor, care cu toate astea continuă să existe, nu poate fi înțeles, și sistemele nu pot fi asimilate de conștiință. Ele devin factori de perturbare inexplicabili, pe care în final îi considerăm exteriori nouă. În acest fel rezultă o proiecție a sistemelor fragmentare autonome și în același timp se creează o situație periculoasă, căci efectele sunt acum atribuite unei voințe ostile exterioare, care bi-

neînțeles nu poate fi aflată altundeva decât la vecinii noștri — *de l'autre côté de la rivière*. Ceea ce conduce la iluzionare colectivă, la „incidente“, războaie și revoluții, într-un cuvânt, la psihoze distructive în masă.

Nebunia este posedarea personalității de către un conținut inconștient care nu este asimilat în conștiință; nici nu poate fi asimilat, deoarece conștientul îi neagă existența. În termeni religioși, această atitudine se poate exprima astfel: „Nu mai avem teamă de Dumnezeu și considerăm că totul trebuie judecat după standarde umane“. Acest *hybris*, adică îngustarea conștiinței, este întotdeauna drumul cel mai scurt către spitalul de nebuni. Recomand excelenta tratare a acestui aspect din romanul lui H.G. Wells, *Tatăl Cristinei Alberta* și din romanul lui Schreber, *Memoriile unui nevropat*¹.

Europeanul culturalizat este probabil foarte ușurat când citește în *Hui Ming Ching* că „chipurile formate de focul-spirit sunt numai culori și forme goale“. Sună foarte european și pare să convină de minune rațiunii noastre. De fapt, ne putem simți măguliți că deja am atins acest înalt grad de claritate, imaginându-ne că am abandonat astfel de fantome zeiești. Dar noi ne-am degajat numai de stafiile-cuvinte, nu și de faptele psihice responsabile de nașterea zeilor. Suntem încă la fel de posedați de conținuturile psihicului nostru ca și cum acestea ar fi zei. Astăzi sunt numite fobii, vicii, într-un cuvânt simptome nevrotice. Zeii au devenit maladii; Zeus nu mai guvernează Olimpul. ci plexul solar, și creează specimene pentru cabinetul doctorului, sau perturbă creierii politicienilor și jurnaliștilor, care astfel declanșează epidemii mentale fără să-și dea seama.

1 *Denkwürdigkeiten eines Nervenkranken*, Mulze, Leipzig

Deci este mai bine pentru un occidental dacă de la bun început nu știe prea multe despre secretul înțeleptului rășăritean, deoarece ar fi un caz de „mijloace bune în mâinile omului nepotrivit”. Decât să încerce să se convingă că diavolul nu există, că este o iluzie, apuseanul ar trebui mai degrabă să re-experimenteze realitatea acestuia. Ar trebui să învețe să recunoască din nou aceste forțe psihice și să nu aștepte până când afectele, stările nervoase și halucinațiile îi dovedesc în felul cel mai dureros posibil că el nu este singurul stăpân în casa sa. Produsele tendințelor către disociere sunt adevărate persoane, de o realitate relativă. Sunt reale când nu sunt recunoscute ca atare și sunt astfel proiectate; relativ reale când sunt raportate conștiinței (în termeni religioși, când există un cult); dar sunt ireale în cazul în care conștiința a început să se detașeze de conținuturile ei. În acest ultim caz viața a fost trăită, atât de complet și cu atâta devotație, încât nu mai există obligații neîndeplinite față de viață, și deci în calea detașării de lume nu mai stau dorințe ce nu pot fi sacrificate fără ezitare. Degeaba ne mințim pe noi înșine în această privință. Acolo unde suntem încă atașați, suntem prizonieri; când cineva este prizonier înseamnă că există ceva mai puternic decât el. („De atunci nu vei mai înainta până când nu plătești și ultima para.”) Nu este lipsit de importanță dacă numim ceva „manie” sau dacă o numim „zeu”. A fi aservit unei manii este un fapt detestabil și nedemn; a sluji un zeu este în mod categoric mult mai semnificativ și mai constructiv, pentru că acesta este un act de supunere față de o ființă cu un grad mai înalt de spiritualitate. Personificarea face posibilă perceperea realității relative a sistemului psihic fragmentar autonom și asimilarea acestuia, depotențializând forțele destinului. Unde nu e recunoscut zeul, se dezvoltă ego-mania și de acolo boala.

În doctrina yoga recunoașterea zeilor e presupusă de la sine. Secretul instrucțiunilor se adresează numai aceluia a cărui lumină de conștiință se află pe punctul de a se desprinde de forțele destinului, de a se integra unității indivizibile și fără finalitate, în „centrul vidului“ unde „locuiește zeul golului desăvârșit și al vieții“, așa cum se spune în text. „E greu să asculți astfel de învățături și în mii de eoni“. Evident, vâlurile Mayei nu pot fi ridicate printr-o simplă decizie a rațiunii; asta cere cea mai perseverentă și radicală pregătire, constând în plățirea totală a datoriilor față de viață. Atâta timp cât există atașament necondiționat prin *cupiditas*, vâlul nu este ridicat și nu pot fi atinse înălțimile unei conștiințe eliberate de conținuturi și iluzii. Și nici prin vreun șiretlic sau vreo înșelătorie nu se poate ajunge acolo. Este un ideal ce poate fi realizat în întregime numai prin moarte. Până atunci există figuri reale și relativ reale ale inconștientului.

2. Animus și anima

Conform textului nostru, printre figurile inconștientului nu se află numai zei, ci și „animus“ și „anima“. R. Wilhelm a tradus *hun* prin „animus“. Conceptul „animus“ este adecvat pentru *hun*, al cărui caracter este format din „nori“ și „demoni“. Astfel că *hun* înseamnă „demon-nor“, un „suflet-respirație“ evoluat, aparținând principiului yang, deci masculin. După moarte, *hun* se ridică și devine *shen*, „extensibil, auto-revelator“ spirit sau zeu. „Anima“, numit *p'o*, format din caracterele pentru „alb“ și „demon“, „stafia albă“, aparține sufletului trupesc, inferior, legat de pământ, principiului yin, feminin. După moarte se scufundă și devine *kuei* (demon), adesea numit „cel ce se întoarce“ (i.e.

pe pământ), stafie. Faptul că animus și anima se despart după moarte și pornesc pe căi diferite, independente una de alta, arată că pentru chinez ei sunt factori psihici diferiți, cu efecte diferite și în ciuda faptului că la început sunt uniți în „înfăptuitor, adevărata esență umană“, în „Casa Creatorului“, ei sunt doi și sunt diferiți. „Animus este inima divină“. „Animus locuiește în timpul zilei în ochi (în conștiință); noaptea locuiește în ficat“. El este „cel pe care noi l-am primit de la Marele Vid, cel identic cu începutul“. Anima este „energia greului, confuzului“; se agață de inima de carne, trupească. „Dorințele și impulsurile de mânie“ sunt efecte ale acesteia. „Cel care la trezire este întunecat și indispus... este încătușat de anima.“

Cu mulți ani în urmă, înainte ca R. Wilhelm să mă informeze în legătură cu acest text, foloseam conceptul de „anima“¹ în mod analog cu chinezescul *p'o*, bineînțeles în afara oricăror premise metafizice. Pentru psiholog anima nu este o entitate transcendentă, ci ceva aparținând domeniului experienței. Căci, așa cum arată definiția chineză, condițiile afective sunt experiențe neîmijlocite. Atunci, de ce se vorbește despre anima și nu pur și simplu despre stări sufletești?

Motivul este acela că afectele au un caracter autonom și majoritatea oamenilor sunt dominați de ele. Dar, așa cum am văzut, afectele sunt conținuturi delimitabile ale conștiinței, părți ale personalității. Ca părți ale personalității, ele participă la formarea caracterului acesteia și pot fi ușor personificate; acest proces continuă și astăzi, așa cum reiese din exemplele citate mai sus. Personificarea nu este o invenție inutilă, întrucât individul tulburat de afect

1. Recomand cititorului prezentarea mult mai amplă în lucrarea *Două eseuri despre psihologia analitică* (C.G. Yung).

nu are un caracter neutru, ci unul distinct, diferit de caracterul său obișnuit. Prin investigații atente s-a observat că acest caracter afectiv are trăsături feminine. Această constatare a psihologiei a dat naștere învățăturii chineze despre *p'o* — suflet, ca și conceptului meu de „anima”. Într-o introspecțiune profundă sau experiențe extatice dezvăluie existența unei figuri feminine în inconștient, de aici numele de „anima”, *psyche* ori „suflet”, nume feminin. Anima mai poate fi definit și ca o „*imago*” sau arhetip sau ca rezultanta tuturor experiențelor unui om. Acesta este motivul pentru care anima, de regulă, este proiectat ca femeie. Așa cum știm, poezia de multe ori descrie și celebrează anima.¹ Asocierea animei cu stafia în concepția chineză prezintă interes pentru parapsihologi, deoarece „controlul” este adesea de sex opus.

Deși îmi pare justificată traducerea lui *hun* prin „*animus*”, am totuși motive întemeiate să prefer „*logos*” pentru spirit, pentru claritatea de conștiință și rațiune masculină, mai degrabă decât „*animus*”. Filosofi chinezi sunt scutiți de anumite dificultăți de care se lovesc psihologii occidentali, deoarece filosofia chineză, ca întreaga activitate intelectuală și spirituală din vechi timpuri, este rezultatul unei lumi exclusiv masculine. Conceptele acesteia nu au niciodată o determinație psihologică și niciodată nu s-a pus problema aplicării lor asupra psihicului femeii. Psihologii însă nu pot ignora existența femeii și a psihologiei acesteia. Din această cauză prefer să traduc *hun*, așa cum apare el în om, prin „*logos*”. Wilhelm folosește „*logos*” pentru *hsing*, care s-ar mai putea traduce și prin „esență” (natură umană) sau prin „conștiință creatoare”. După moarte, *hun* devine *shen*, spirit, apropiat, în sens filosofic, de *hsing*. Cum conceptele

¹ Vezi *Tipuri psihologice*

chineze nu sunt logice în sensul nostru, ci idei intuitive, înțelesul lor poate fi aprofundat numai prin studierea modului în care sunt folosite și a constituției caracterelor scrise ori a relațiilor de tipul celei dintre *hun* și *shen*. Atunci *hun* ar fi lumina distinctivă a conștiinței și rațiunii omului, având ca origine *logos spermatikos* al lui *hsing* și după moarte întorcându-se prin *shen* la Tao. În acest caz, termenul „logos” ar trebui să fie cât se poate de adecvat, întrucât include ideea unei ființe universale, și a universalității clarității conștiinței și a capacității de a raționa; mai mult, nu este personal, ci impersonal în sensul cel mai profund, în contrast net cu anima, care este un demon personal ce se exprimă prin stări afective personale (de aici animozitatea!).

Ținând seama de aceste fapte psihologice, am păstrat termenul „animus” exclusiv pentru femei, întrucât, pentru a răspunde unei întrebări celebre, „mulier non habet animam, sed animum”. Psihologia feminină conține un element analog celui de anima la bărbat. În esență, acesta nu are o natură afectivă, dar este un element cvasi-intelectual, cel mai bine exprimat prin cuvântul „prejudecată”. Partea conștientă a femeii corespunde părții emoționale a bărbatului, nu intelectului acestuia. Minte reprezintă în cazul femeii „sufletul”, sau mai bine spus, „animus”-ul, și așa cum anima bărbatului reprezintă o încrengătură inferioară, încărcată cu afecte, animusul femeii constă în judecăți inferioare, sau mai bine spus, în opinii. (Pentru detalii recomand cititorului eseul mai sus-citat; aici nu pot atinge decât aspectele generale.) Animus-ul femeii constă într-o multitudine de opinii preconcepute, și de aceea nu e prea susceptibil de personificare printr-o singură figură, ci apare mai des ca grup sau mulțime (Un exemplu concludent,

din parapsihologie, este cazul doamnei Piper, așa-numitul grup „Imperator.“)¹ Animus-ul este un logos inferior, o caricatură a minții masculine, așa cum anima este o caricatură a erosului feminin. Urmărind în continuare acest paralelism, putem spune că, așa cum *hun* corespunde lui *hsing*, tradus de Wilhelm prin „logos“, la fel și erosul feminin corespunde lui *ming*, tradus prin destin, „*fatum*“, soartă, interpretat de Wilhelm ca eros. Erosul este o împletitură; logosul, cunoaștere diferențială, luminează clarificatoare; erosul este înrudire; logosul este discernământ și detașare. Astfel, logosul inferior în animus-ul femeii apare ca ceva irelevant, ca o prejudecată inaccesibilă sau ca o opinie care n-are nimic în comun cu esența obiectului.

De multe ori mi s-a reproșat faptul că personific anima și animus-ul, ca în mitologie, însă acest reproș ar fi justificat numai dacă s-ar dovedi că folosesc acești termeni în practica psihologică concretizați, așa cum se petrec lucrurile în cazul mitologiei. Trebuie să precizez o dată pentru totdeauna că personificarea nu este o invenție a mea, ci este inerentă naturii fenomenelor. Ar fi neștiințifică omiterea faptului că anima este un sistem psihic autonom și deci personal. Nici unul dintre cei care mă acuză nu ezită o secundă să spună: „L-am visat pe domnul X“, deci, că a visat reprezentarea domnului X. Anima nu este altceva decât o reprezentare a naturii personale a sistemului autonom avut în discuție. În sens transcendental, adică dincolo de granițele experienței, nu putem cunoaște natura acestui sistem.

Am definit anima bărbatului ca personificare a inconștientului în genere, și am considerat-o așadar ca fiind o

1. Vezi Hyslop, *Știința și viitorul*.

punte spre inconștient, o funcție de relație cu inconștientul. Există în textul nostru un punct interesant în acest sens. În text se spune: conștiința (conștiința personală, adică) vine de la anima. Cîm în mentalitatea occidentală în centru se află conștiința, anima trebuie definită așa cum am făcut eu; însă pentru orientali, avînd în centru inconștientul, conștiința este un efect al animei. Fără îndoială, conștiința provine din inconștient. Noi omitem adesea acest lucru, asimilînd întotdeauna psihicul cu conștiința, sau, oricum, considerînd că inconștientul este un derivat ori un efect al conștiinței (așa cum se procedează, de exemplu, în cazul teoriei freudiene a refulării). Dar, din motivele expuse mai sus, este esențial ca nimic să nu se amputeze din realitatea inconștientului și ca figurile acestuia să fie înțelese ca o dimensiune activă. Cine a înțeles ce înseamnă realitatea psihică nu trebuie să se teamă că a revenit la demonologia primitivă. De fapt, dacă figurile inconștiente nu sunt în mod serios considerate drept factori spontani activi, devenim victime ale unei unilaterale credințe în gîndirea conștientă, care conduce în final la o stare de supratensiune. Atunci au loc catastrofe, deoarece, în ciuda conștienței noastre, forțele întunecate ale psihicului au fost neluate în seamă. Nu suntem noi aceia care le personificăm; chiar de la început, ele au o natură personală. Numai atunci cînd acest lucru este pe deplin recunoscut ne putem gîndi la depersonalizarea lor, la „subjugarea animei”, cum se spune în text.

Găsim aici iarăși o mare diferență între buddhism și mentalitatea apuseană, și iarăși înșelătoare aparență de acord. Învățătura yoga refuză orice conținut al imaginației; noi facem la fel, dar Orientul o face pe cu totul alte teme-uri. Acolo predomină concepțiile și învățăturile care exprimă în cea mai mare măsură fantezia creatoare; de fapt.

este necesară protecția împotriva excesului de fantezie. Noi, pe de altă parte, considerăm că imaginația este lipsită de valoare, vis diurn pur subiectiv. Figurile inconștientului nu apar, bineînțeles, ca abstracții dezbrăcate de toate po-doabele imaginative; din contră sunt sădite și intercalate într-o țesătură de fantezii de o uluitoare varietate și tulburătoare abundență. Orientul poate refuza aceste fantezii deoarece, cu mult timp în urmă, le-a extras esența și a condensat-o în învățături profunde. Dar noi n-am experimentat niciodată aceste fantezii, și cu atât mai puțin am extras esența lor. Avem aici o amplă zonă de experiență pe care trebuie s-o recuperăm, și numai atunci când vom fi găsit sensul în aparente non-sensuri putem distinge între ceea ce este valoros și ce nu. Putem fi siguri că ceea ce vom extrage din propriile noastre experiențe va fi diferit de ceea ce ne oferă Orientul, care a ajuns la cunoașterea celor interioare prin ignorarea relativă a lumii exterioare. Noi, pe de altă parte, vom investiga psihicul și adâncimile acestuia sprijinindu-ne pe o cunoaștere uimitor de vastă, istorică și științifică. În prezent, este adevărat, cunoașterea lumii exterioare este obstacolul cel mai mare în calea introspecției, dar criza psihologică va depăși toate piedicile. Construim deja o psihologie — adică o știință care ne dă cheia lucrurilor pentru care Orientul a găsit intrarea — pornind numai de la stări psihice aberante.

Detașarea conștiinței de obiect

Prin înțelegerea inconștientului ne eliberăm de sub dominația lui. De fapt, acesta este adevăratul scop al instrucțiunilor din text. Discipolul este învățat să se concentreze asupra luminii regiunii celei mai profunde și, în timp ce face acest lucru, să se elibereze de toate înălțările exterioare și interioare. Impulsul său vital este ghidat către o conștiință fără conținut, care cu toate acestea permite existența oricărui conținut. În *Hui Ming Ching* se spune în legătură cu această detașare:

O aură de lumină înconjoară lumea legii.

Ne-am uitat unul pe celălalt, liniștiți și puri...

Această descriere a desăvârșirii conturează o stare psihică, stare care probabil ar putea fi cel mai bine numită detașarea conștiinței de lume, retragerea ei într-un plan extramundan. Conștiința este și nu este goală, în același timp. Nu mai este preocupată de imaginile lucrurilor, ci pur și simplu le conține. Plinătatea lumii, care până acum a apăsă conștiința, nu și-a pierdut bogăția și frumusețea, dar nici nu o mai domină. Fascinația magică a lucrurilor a încetat, deoarece țesătura originală dintre conștiință și lume a luat sfârșit. Inconștientul nu mai este proiectat și astfel *participarea mistică* originală la lucruri este abolită. Conștiința nu mai este preocupată de intențiile coercitive, ci se convertește în viziune contemplativă, așa cum spune textul chinez

Cum s-a produs schimbarea aceasta? (Presupunem, bineînțeles, că autorul chinez nu era un diletant; apoi că era sănătos mintal și extrem de inteligent.) Pentru a înțelege și explica detașarea descrisă în text avem nevoie de o apropiere oarecum pe ocolite. Nu are sens să imităm sensibilitatea orientală; căci nimic nu este mai copilăresc decât speranța de a estetiza o astfel de stare psihică. Din practică sunt familiarizat cu această detașare; ea reprezintă efectul terapeutic *par excellence* pentru care muncesc împreună cu studenții și pacienții mei, dizolvarea *participării mistice*. Printr-o sclipire de geniu, Lévi-Bruhl¹ a stabilit că „participarea mistică” este marca mentalității primitive. El consideră că este o rămășiță nedefinită de non-diferențiere între subiect și obiect, încă atât de dominantă printre primitivi încât nu poate să nu-l frapeze pe european, așa cum este el, identificat cu conștiința sa. Atâta timp cât diferența dintre subiect și obiect nu a devenit conștientă, predomină identitatea inconștientă. Inconștientul este proiectat în obiect, iar obiectul este introiectat în subiect, adică psihologizat. Plantele și animalele se comportă asemenea omului; oamenii sunt în același timp ei înșiși și animale, și pretutindeni mișună duhuri și zei. Bineînțeles, omul civilizat se consideră cu mult deasupra acestor lucruri. În schimb el este adeseori de-a lungul vieții identificat cu părinții săi, ori cu sentimentele și prejudecățile sale și fără nici o reținere acuză pe ceilalți de lucruri pe care la el însuși nu le observă. Într-un cuvânt, chiar și el este bolnav de un rest de inconștiență primitivă, sau de nediferențierea dintre subiect și obiect. În virtutea acestei inconștiențe el este ținut în robie, este influențat în mod necondiționat de oameni, lucruri ori circumstanțe. Minte lui, aproape la fel ca și

¹ *Mentalitatea primitivă.*

cea a primitivului, este plină de conținuturi tulburătoare și folosește și el la fel de multe farmece apotropaice. El nu mai face magie cu ajutorul pungii cu leacuri, a amuletelor sau sacrificiilor de animale, ci cu remedii ale sistemului nervos, nevroze, „progres“, cultul voinței ș.a.m.d.

Dar dacă inconștientului i se recunoaște funcția codeterminativă asupra conștientului și dacă putem trăi astfel încât conștientul și inconștientul sau necesitățile instinctive să fie pe cât posibil recunoscute, centrul de gravitate al personalității își schimbă poziția. Acesta nu va mai fi eul, centrul conștiinței, ci un punct ipotetic între conștient și inconștient, care ar putea fi numit „sine“. Dacă această transpunere reușește, consecința este anularea „participării mistice“ și se dezvoltă o personalitate care suferă numai la nivel inferior, ca să spunem așa, însă la nivel superior este detașată, în afara durerii ori a plăcerii.

Crearea și nașterea acestei personalități este desemnată în text prin „fructul sfânt“, „trupul de diamant“, sau prin orice altă referire la un trup indestructibil. Aceste expresii sunt simboluri psihologice ale unei stări, atitudini inaccesibile implicării emoționale, și deci în afara posibilității unui șoc absolut; ele simbolizează o conștiință detașată de lume. Am motive să cred că această detașare se instalează după prima jumătate a vieții și că este de fapt o pregătire pentru moarte (naturală). Pentru psihic moartea este la fel de importantă ca și nașterea și este tot parte din viață. Ce se întâmplă în final cu conștiința detașată este o întrebare la care psihologul nu poate răspunde. Orice poziție teoretică ar adopta, el nu poate trece de limitele impuse de știință. El poate numai să evidențieze faptul că viziunea asupra atemporalității conștiinței detașate este în armonie cu credințele religioase și cu gândirea majorității copleșitoare a oamenilor. O persoană care gândește altfel se află în afara

ordinii umane și, deci, va suferi un dezechilibru psihic. Astfel, ca medic, fac un mare efort pentru întărirea credinței în nemurire (atât cât pot), mări ales în cazul pacienților vârstnici, pentru care astfel de întrebări sunt cruciale. Dacă este privită corect, în sens psihologic, moartea nu este un sfârșit ci o țință, iar trăirea întru moarte începe de îndată după amiaza vieții.

Filosofia yogină chineză este întemeiată pe această pregătire instinctivă pentru moarte ca țință și — urmărind analogia cu țința primei jumătăți a vieții, adică procreare, reproducere, mijloacele perpetuării vieții fizice — are ca scop al existenței spirituale zămisirea simbolică a unui trup-spirit psihic („trupul subtil“), care asigură continuitatea conștiinței detașate. Acesta este omul pneumatic, cunoscut de europeni încă din Antichitate, pe care însă acesta caută să-l producă prin cu totul alte simboluri și practici magice, prin credință și o conduită creștină. Aici ne aflăm din nou pe o bază diferită de cea orientală. Textul pare din nou apropiat de morala ascetică creștină, însă este greșit să spunem că este vorba de același lucru. În spatele textului se află o cultură veche de mii de ani, construită organic pe instincte primitive și care deci nu cunoaște morala arbitrară ce violează instinctele, caracteristică nouă, ca barbari teutoni recent civilizați. Chinezii nu au acest impuls de reprimare violentă a instinctelor, care ne exagerează isteric și ne otrăvesc spiritualitatea. Un om care-și lasă instinctele să acționeze poate să se detașeze de ele, și încă la fel de natural cum a trăit cu ele. Orice idee de eroică auto-cucerire este străină de sensul textului; dar la asta vom ajunge, desigur, dacă urmărim instrucțiunile *ad litteram*.

Nu trebuie să ne uităm premisele istorice. Cu aproximativ o mie de ani în urmă, am plonjat din începuturile

rudimentare ale politeismului într-o religie orientală foarte evoluată, care a împins gândirea imaginativă a unor semi-sălbatici la o înălțime ce nu corespundea gradului lor de dezvoltare spirituală. Pentru a menține această altitudine, într-un fel sau altul, sfera instinctuală a trebuit să fie reprimată în mare măsură. O astfel de practică și morală religioasă capătă un caracter deosebit de violent. Bineînțeles, elementele reprimare nu se mai dezvoltă, dar vegetează în continuare în inconștient în forma lor primitivă, barbară. Ne-ar plăcea să escaladăm culmile unei religii filosofice dar de fapt nu suntem capabili de așa ceva. Putem spera cel mult să ne apropiem de ea. Rana lui Amfortas și sciziunea faustiană nu au fost încă vindecate în individul germanic; inconștientul este încă plin cu conținuturi care ar trebui mai întâi să devină conștiente pentru a fi posibilă o eliberare. De curând am primit o scrisoare de la o pacientă mai veche, în care îmi descrie în cuvinte simple, dar pertinente, transformarea necesară. Scria: „Din tot răul, am obținut mult bine. Prin liniște, fără a mai reprima ceva, prin așteptare și prin acceptarea realității — luând lucrurile așa cum sunt și nu așa cum aș fi vrut eu să fie — prin toate acestea am obținut o cunoaștere neobișnuită și chiar o putere neobișnuită, lucruri pe care nu mi le-aș fi putut imagina înainte. Totdeauna am crezut că dacă acceptăm realitatea, aceasta ne va copleși pe o cale sau alta. Acest lucru se dovedește a nu fi deloc adevărat, căci numai prin acceptarea lucrurilor ne putem asuma o atitudine în fața lor¹. Așa că acum intenționez să intru în jocul vieții, să fiu receptivă la tot ce-mi parvine, bun și rău, soare și umbră, care întotdeauna alternează, și, în acest fel, să-mi accept propria natură, cu părțile ei pozitive și negative. Astfel to-

1 Dizolvarea „participații mistice”

tul devine pentru mine mai viu. Ce nebună am fost! Cum am încercat să forțez totul să fie așa cum credeam eu că trebuie!”

Numai pe baza unei astfel de atitudini, care nu renunță la nici una dintre valorile câștigate în cursul evoluării creștine, ci din contră, încearcă cu dragoste și răbdare creștină să accepte chiar și lucrurile cele mai unile, va fi posibil un nivel mai înalt de conștiință și cultură. Această metodă este de tip religios, dar și terapeutic, căci toate religiile constituie terapii pentru supărările și tulburările sufletului. Continua dezvoltare a intelectului și voinței occidentale ne-a dat o capacitate aproape malefică de a maimușări o astfel de atitudine, cu un succes aparent, în ciuda protestelor inconștientului. Cu timpul însă, poziția contrară își va impune recunoașterea într-un fel sau altul. Imitarea unei atitudini produce întotdeauna o situație nesigură, care poate fi oricând răsturnată de inconștient. O temelie sigură este așezată numai atunci când premisele instinctive ale inconștientului câștigă aceeași valoare ca și principiile conștiinței. Nu poate exista îndoială că această necesitate de a lua în considerare inconștientul este violent contrară Occidentului și în special cultului protestant al conștiinței. Totuși, chiar dacă noul pare a fi dușmanul a ceea ce este vechi, cel care-și dorește mai mult decât o înțelegere superficială poate realiza că, fără cele mai serioase aplicații ale valorilor creștine, nu se poate asimila ceea ce este nou.

Desăvârșirea

Contactul cu Orientul spiritual n-ar trebui să fie altceva decât expresia simbolică a faptului că intrăm în legătură cu elemente din noi care ne sunt încă străine. Negarea propriilor premise istorice este o adevărată nebunie și cel mai bun prilej pentru încă o deșrădăcinare. Putem asimila spiritualitatea orientală numai stând ferm pe solul propriu.

Vorbind despre cei ce nu știu unde se află izvorul adevărat al puterilor secrete, un inițiat spune: „Oamenii obișnuiți au pierdut rădăcinile și se cațără spre vârful copacului”. Spiritul Orientului s-a născut din pământul galben, și al nostru se poate naște — așa ar trebui — numai din propriul pământ. De aceea eu mă apropiu de aceste probleme pe o cale ce a fost adeseori criticată și numită „psihologism”. Dacă aceste critici s-au referit la „psihologie”, atunci sunt flatat, fiindcă tocmai acesta este scopul meu, și anume de a înlătura fără milă pretențiile metafizice ale tuturor doctrinelor ezoterice; obiectivul secret de a câștiga puterea prin cuvânt se află în dezacord cu profunda noastră ignoranță — pe care ar trebui să avem modestia de a o recunoaște. Intenția mea este aceea de a aduce lucruri de natură metafizică într-o lumină psihologică și de a împiedica publicul să creadă în cuvintele obscure ale puterii. Adevăratul creștin trebuie lăsat să creadă, căci aceasta este datoria pe care el și-a asumat-o. Ne-creștinul a pierdut grația credinței. (Probabil că el a fost de la naștere blestemat să nu poa-

tă crede, ci numai să știe.) Astfel, el nu are dreptul să creadă în nimic altceva. Cine nu poate stăpâni ceva pe cale metafizică, o poate face pe cale psihologică. De aceea eu dezbrac lucrurile de învelișurile lor metafizice și le transform în obiecte ale psihologiei. În acest fel pot măcar să extrag ceva de înțeles din ele și le pot folosi. Mai mult, învăț să cunosc condițiile și procesele psihologice care înainte au fost ascunse în simboluri, în afara putinței mele de înțelegere. Făcând acest lucru pot urma un drum similar și pot avea experiențe similare; dacă în final ar mai exista un element metafizic inefabil, acesta ar avea cea mai mare ocazie de a se revela.

Admirația mea pentru marii înțelepți orientali este tot atât de autentică pe cât de ireverențioasă este atitudinea mea față de metafizica lor.¹ Îi suspectez de a fi psihologi simbolici, și cel mai greșit lucru este să iei învățăturile lor *ad litteram*. Dacă ceea ce sugerează ei este cu adevărat o metafizică, atunci este lipsită de sens încercarea de a-i înțelege. Dar dacă este psihologie, putem nu numai să-i înțelegem, ci și să profităm de învățătura lor, căci atunci așa-numita „metafizică“ intră pe domeniul experienței. Faptul că un zeu este absolut și dincolo de toate experiențele noastre mă lasă rece. Eu nu-l afectez, și nici el pe mine. Dar dacă un zeu este un puternic impuls al sufletului meu, dintr-o dată trebuie să mă preocupe, fiindcă devine important, chiar dacă în chip neplăcut, și chiar în moduri practice, extrem de banale — ca tot ce aparține sferei realității.

Numai un nebun care crede că-și are sufletul în buzunar mă poate acuza de „psihologism“; sunt cu siguranță mulți

1. Filosofii chinezi — contrar dogmaticilor europeni — sunt recunoscători chiar și numai pentru o astfel de atitudine, deoarece ei sunt și stăpâni ai propriilor zei (R. Wilhelm).

astfel de nebuni, deoarece, deși știm să folosim cuvinte mari despre „suflet“, deprecierea psihicului este încă o prejudecată a Occidentului. Dacă folosim conceptul de „complex psihic autonom“, cititorul își va spune desigur: „nimic altceva decât un complex psihic“. E o prejudecată. Cum putem fi atât de siguri că sufletul „nu este nimic altceva decât“? Este ca și cum noi n-am știut, sau am tot uitat, că tot ceea ce este conștient este o imagine și că această imagine *este* psyche. Oamenii care cred că Dumnezeu este devalorizat dacă este considerat ca ceva mișcându-se în cadrul psihicului, adică înțeles ca un „complex autonom“, acești oameni pot fi într-atât de atacați de afecte incontrolabile și stări nevrotice, încât voința și întreaga lor filosofie să eșueze deplorabil. Este aceasta o dovadă a neputinței psihice? Ar trebui oare Meister Eckhard să fie acuzat de „psihologism“ pentru că spune: „Dumnezeu trebuie înviat iarăși și iarăși în suflet“? Acuzația de „psihologism“ este justificată numai în cazul în care intelectul neagă natura „complexului autonom“ și caută a-l explica rațional, considerându-l o consecință a unor cauze cunoscute, ca derivat, ca ceva ce nu există independent. Această ultimă afirmație e la fel de arogantă ca și cea „metafizică“, ce, depășind limitele umanului, caută a încredința unei zeități exterioare sferei noastre de experiență stările noastre psihice. „Psihologismul“ nu este altceva decât copia abuzului metafizic, la fel de copilăresc ca și acesta din urmă. De aceea mi se pare mult mai rezonabil să acordăm sufletului aceeași validitate ca și lumii empirice și să admitem că primul are tot atâta „realitate“ ca și cea din urmă. Așa cum văd eu lucrurile, *psyche* este o lume care conține *eul*. Probabil că există și pești care cred că ei conțin marea. Trebuie să ne debarasăm de aceste iluzii dacă vrem să privim afirmațiile metafizice din unghiul psihologiei.

O astfel de afirmație metafizică este cea despre „trupul de diamant“, indestructibilul trup-respirație care se dezvoltă în Floarea de Aur sau în aria de un deget.¹ Acest trup, ca toate celelalte, este simbolul unui fapt psihologic remarcabil, care, deoarece este obiectiv, apare întâi proiectat în forme născute din experiențele vieții organice (rod, embrion, copil, trup viu etc.). Acest fapt este cel mai elocvent

1. Textul este oarecum neclar; nu se știe în ce măsură „continuarea vieții“ reprezintă o viață după moarte ori o prelungire a existenței psihice. „Elixirul vieții“ și alte asemenea expresii sunt înșelătoare, ambigue. De fapt, pe lângă cele spuse mai devreme, este evident că instrucțiunile yoga sunt înțelese și în sens pur fizic. Pentru un primitiv nu este nimic rău în acest ciudat amestec al fizicului cu spiritul, deoarece pentru el viața și moartea nu sunt în nici un caz total opuse, așa cum sunt pentru noi. (Sunt interesante în acest caz, pe lângă binecunoscutul material etnologic, „legăturile“ dintre „cercurile salvatoare“ engleze și ideile arhaice din text.) Aceeași ambiguitate, cu privire la viața de după moarte, este prezentă și în creștinismul timpuriu. Și în acest caz viața de după moarte depinde de respirație (ideea de „trup-respirație“), purtătoarea esențială a vieții. (Teoria parapsihologică a lui Geley ar fi ultima incarnare a acestei idei.) Dar, cum în text am fost preveniți împotriva unor superstiții, cum ar fi aceea de a încerca să facem aur, putem considera că instrucțiunile au un sens spiritual. În condițiile prezentate de text, trupul fizic joacă un rol tot mai puțin important deoarece el este înlocuit de „trupul-respirație“ (de aici importanța respirației în genere în practica yoga). „Trupul-respirație“ nu este „spiritual“ în sensul ce-l acordăm noi termenului. E o trăsătură caracteristică a vesticului despărțirea fizicului de spiritual pentru a înainta în cunoaștere, dar aceste contrarii există împreună în suflet, iar psihologia trebuie să recunoască acest lucru. „Psihic“ înseamnă fizic (material) și mental (intelect, spirit). Toate ideile din text se referă la această lume „între (unul și celălalt)“, lume ce ne pare neclară, confuză deoarece conceptul de realitate psihică nu este încă uzual, deși el definește sfera vieții noastre. Fără suflet mintea este la fel de moartă ca și materia, deoarece ambele sunt abstracții artificiale; dar omul întâi a considerat că mintea este un trup volatil și că materia este nelipsită în suflet. (C.G. Yung)

exprimat prin expresia „Nu eu trăiesc, el mă trăiește pe mine”. Iluzia unor puteri superioare ale conștiinței conduce la credința că „trăiesc”. Dacă recunoașterea inconștientului distruge această iluzie, atunci inconștientul apare ca ceva obiectiv în care este inclus eul. Atitudinea față de inconștient va fi atunci analoagă cu cea a primitivului pentru care un fiu garantează continuitatea vieții. Acest sentiment caracteristic poate lua forme chiar grotești, ca în cazul bătrânului negru care, supărat pe fiul său nesupus, strigă: „Stă acolo, trup din trupul meu, și nici măcar nu mă ascultă!”

Este vorba de o transformare a sentimentelor interioare, similară cu cea a unui părinte căruia i s-a născut un fiu; este o transformare pe care Sf. Apostol Pavel ne-a făcut-o cunoscută prin următoarea mărturisire: „Nu eu (trăiesc), ci Hristos trăiește în mine”. Simbolul „Hristos”, ca „fiu al omului”, reprezintă o experiență psihică analoagă: o ființă spirituală, cu formă umană, se naște imperceptibil în individ, un trup spiritual care trebuie să ne servească drept locuință în viitor, un trup care, așa cum spune Pavel, este îmbrăcat ca o haină. („Căci cei care au fost botezați întru Hristos l-au câștigat — (îmbrăcat) — pe Hristos.”) Evident, întotdeauna sunt greu de explicat la nivel intelectual sentimentele subtile, nemăsurat de importante pentru viață și aducătoare de sănătate pentru individ. Într-o anumită măsură, ceea ce încercăm noi să evidențiem este sentimentul „înlocuirii”, dar fără conotația de „detronare”, de „alungare”. Este ca și cum problemele vieții și-au schimbat drumul, îndreptându-se spre un centru invizibil. Metafora lui Nietzsche, „Liber, în cea mai dulce sclavie”, este relevantă în acest caz. Limbajul religios este plin de imagini care figurează acest sentiment de dependență liberă, de calm și devoțiune.

Eu văd această experiență remarcabilă ca un fenomen ce decurge din detașarea conștiinței, prin care subiectivul „trăiesc” devine obiectivul „mă trăiește”. Această stare e resimțită ca superioară celei anterioare; este un fel de eliberare de constrângere și responsabilitate imposibilă, rezultate inevitabile ale „participării mistice”. Acest sentiment de eliberare îl inundă pe Pavel. Faptul că este copil al lui Dumnezeu, care ne eliberează de vraja sângelui, devine conștient; și totodată un sentiment de împăcare cu tot ceea ce se întâmplă, și acesta este motivul pentru care, conform cu *Hui Ming Ching*, privirea celui ce a atins de-săvârșirea se întoarce spre frumusețea naturii.

În simbolismul hristic paulin cea mai profundă experiență religioasă a Apusului se confruntă cu cea a Orientului. Hristos, eroul împovărat de durere și Floarea de Aur, înflorită în sala de purpură a orașului de jad — ce contrast, ce imensă diferență, ce abis istoric! O problemă fascinantă pentru un viitor psiholog!

Printre marile probleme religioase ale timpului nostru se numără una care a primit prea puțină atenție, dar care, de fapt, este problema principală a zilelor noastre: progresul spiritului religios. Pentru o discuție pe această temă trebuie accentuată diferența dintre modul apusean și cel oriental de tratare a „bijuteriei”, adică simbolul central. Occidentul accentuează întruparea, forma umană și chiar personalitatea și istoricitatea lui Hristos, în timp ce Orientul spune: „Fără început, fără sfârșit, fără trecut, fără viitor” (*Hui Ming Ching*). Conform concepției sale, creștinul se subordonează persoanei divine, superioare, așteptându-i grația; dar orientalul știe că mântuirea depinde de lucrarea individuală de autoconstruire. Tao crește din individ. *Imitatio Christi* are următorul dezavantaj: în ultimă instanță noi ne închinăm unui om (exemplu divin) care reprezintă

întroparea sensului celui mai profund al vieții și apoi, prin imitare exclusivă, uităm să concretizăm propriul sens: auto-desăvârșirea. De fapt, renunțarea la sensul personal nu este în întregime inconfortabilă. Dacă Iisus ar fi făcut acest lucru, probabil ar fi ajuns un tâmplar respectabil și nu un rebel religios căruia, evident, astăzi i s-ar fi întâmplat același lucru ca și atunci.

Imitarea lui Hristos ar putea fi înțeleasă cu adevărat într-un sens mai profund. Ar putea fi considerată ca datoria de a da viață reală celei mai adânci convingeri a omului, întotdeauna expresia cea mai completă a temperamentului individual, cu același curaj și sacrificiu de sine ca și Iisus. Din fericire — trebuie spus — nu oricine are misiunea de a fi conducătorul spiritual al omenirii, sau un mare rebel, deci nu ar fi imposibil ca fiecare să se realizeze în propriul său fel. Această onestitate poate deveni chiar un ideal. Cum marile inovații încep întotdeauna din punctele cele mai neverosimile, faptul că, de exemplu, astăzi o persoană nu mai este rușinată de nuditatea sa, așa cum era cândva, poate reprezenta începutul unei recunoașteri de sine. După care urmează imediat o recunoaștere eliberatoare a multor lucruri care înainte erau numai tabuuri, căci realitatea pământului nu va rămâne pentru totdeauna învăluită precum „*virgines velandae*” a lui Tertulian. Dezvăluirea morală este numai un pas înainte în aceeași direcție, și iată: un om așa cum este el, confesându-se sieși, mărturisindu-și că este așa cum este. Dacă face acest lucru la voia întâmplării, atunci e nebun, dar dacă are cunoștință de semnificația actului său, poate intra într-o ordine umană superioară, care concretizează simbolul creștin cu prețul oricăror suferințe. Adesea se poate observa că toate tabuurile concrete sau riturile magice ale unei religii aflate în stadiul de început, în faza următoare devin preocupări psihice, sau chiar sim-

boluri spirituale. O lege externă, în decursul timpului devine o convingere interioară. Astfel că se poate foarte ușor întâmpla unui contemporan, mai ales unui protestant, ca persoana Iisus, care există acum în exterior, pe tărâmul istoriei, să devină omul superior chiar în interiorul lui. Atunci vom fi dobândit, într-o modalitate europeană, starea psihologică corespunzătoare „iluminării” orientale.

Toate acestea constituie un pas înainte în evoluția unei conștiințe umane mai înalte, în drumul către ținte necunoscute; nu este metafizică, în sensul obișnuit. Până acum este numai „psihologie” și, tot până acum, poate fi experimentată, e inteligibilă și — slavă Domnului — e reală, o realitate cu care se poate face ceva, o realitate care conține posibilități, deci una vie. Faptul că mă mulțumesc cu ceea ce poate fi experimentat psihic și resping metafizica, după cum poate observa orice om inteligent, nu înseamnă scepticism sau agnosticism cu privire la credință sau încrederea în forțe superioare. Eu spun aproximativ același lucru pe care a vrut să-l exprime Kant afirmând că „lucrul în sine” este „un concept-limită pur negativ” (Grenzbegriff). Orice afirmație despre transcendental trebuie evitată, deoarece este invariabil o ridicolă presupunere a minții omenești, inconștientă de propriile-i limite. Deci, când Dumnezeu sau Tao sunt numite un impuls al sufletului, sau o stare a sufletului, s-a spus ceva numai despre ceea ce este cunoscut, dar nimic despre necunoscut, care nu se supune nici unei determinații.

Concluzie

Scopul comentariului meu este acela de a construi o punte de înțelegere psihologică între Occident și Orient. Temeiul oricărei cunoașteri este omul, de aceea a trebuit să vorbesc numai despre lucruri omenești. Aceasta îmi servește drept scuză pentru faptul că m-am ocupat numai de aspectele generale, nu și de detaliile tehnice. Indicațiile tehnice au valoare pentru cei ce știu, de exemplu, ce este un aparat de fotografiat, sau un motor cu combustie; sunt lipsite însă de sens pentru cei ce n-au habar de astfel de aparate. Occidentalul pentru care am scris se află într-o poziție analoagă. De aceea mi s-a părut în primul rând important să evidențiez concordanța între stările psihice și modurile simbolice ale Apusului și Orientului. Prin aceste analogii se deschide un acces spre încăperile interioare ale mentalității orientale, o intrare care nu cere sacrificiul naturii proprii și nu amenință cu ruperea de propriile rădăcini, și nu este nici un telescop sau un microscop intelectual, care să ne ofere o viziune fundamental indiferentă, fiindcă nu ne atinge cu nimic. Este mai degrabă o atmosferă de suferință, căutare și efort comun a tuturor popoarelor civilizate; este experiența formidabilă a dobândirii conștiinței, experiență pe care natura i-a hărăzit-o speciei umane și care unește cele mai diverse culturi într-o misiune comună.

Conștiința apuseană nu este în nici un caz conștiință în genere; este condiționată istoric și limitată geografic, este

reprezentativă doar pentru o parte din omenire. Extinderea conștiinței noastre nu trebuie să se petreacă în dauna altor conștiințe, ci trebuie să se producă prin dezvoltarea acelor elemente din propriul *psyche* analoage celor străine nouă, întocmai cum Orientul nu se poate lipsi de industria, tehnologia sau știința noastră. Invazia europeană asupra Orientului a fost un enorm act de violență, și ne-a lăsat datori — *noblesse oblige* — să-i înțelegem mentalitatea. O necesitate mult mai vitală, poate, decât suntem în stare să ne dăm seama în această clipă.

**O DISCUȚIE
ASUPRA TEXTULUI**

(RICHARD WILHELM)

Originea și conținutul textului T'ai I Chin Hua Tsung Chih

1. Originile cărții

Cartea aparține unui cerc ezoteric din China. Multă vreme a fost transmisă oral și abia mai târziu în scris; prima tipărire datează din perioada Ch'ien-lung (sec. XVIII). În final s-au retipărit o mie de copii în 1920 la Peking, împreună cu *Hui Ming Ching* și au fost distribuite unui grup restrâns de persoane care, după părerea editorului, înțelegeau despre ce era vorba. În acest fel am intrat în posesia unei copii. Noua ediție și circulația acestei mici cărți s-au datorat unei redeșteptări religioase generate de exigențele condițiilor politice și economice din China. S-au format o serie de secte secrete ale căror eforturi urmăreau (prin practicarea tradițiilor secrete din vremuri îndepărtate), obținerea unei stări psihice care să-i ridice deasupra mizeriei vieții. Metodele folosite erau scrieri magice, rugăciuni, sacrificii etc., și, în afară de acestea, ședințe mediumnice, foarte răspândite în China, cu ajutorul cărora erau vizate întâlniri directe cu zeii și cu moartea. Se mai făceau experimente cu *planchette*, creionul-spirit zburător, cum îl numesc chinezii.

Toate aceste practici alcătuiesc o mișcare ezoterică ce s-a devotat cu energie metodei psihologice, meditației sau

practicii yoga. Cei ce au urmat această cale, aproape fără excepție, (spre deosebire de „yoginii“ europeni, pentru care practicile asiatice sunt numai o formă de sport) au atins experiența centrală. Se poate spune deci că, în ce privește sufletul chinez, este posibilă o metodă absolut sigură de obținere a unor experiențe psihice clare. (Trebuie spus că, așa cum a observat Jung, mentalitatea chineză, cel puțin până foarte de curând, a fost fundamental diferită de cea europeană.) Pe lângă eliberarea din lanțurile unei lumi iluzorii, există multe alte ținte urmărite de diferitele secte. Cei aflați în stadiul cel mai avansat folosesc eliberarea prin meditație pentru a găsi nirvana buddhistă, sau, ca de exemplu în textul de față, învață că prin unirea principiului spiritual din om cu forțele psihogene corespunzătoare se poate obține viață după moarte, nu ca ființă-umbră condamnată la disoluție, ci ca spirit conștient. Legat de această idee, există și școli care încearcă prin meditație să exercite o influență psihică asupra unui anumit proces al sistemului nervos simpatic. (Ca europeni am vorbi aici de sistemul glandelor endocrine.) Această influență dă forță, întinerește și normalizează procesele vitale, astfel că pînă și moartea poate fi depășită, transformându-se într-un final armonios al vieții. Trebuie spus că principiul spiritual, fixat acum, pentru o continuare independentă a vieții, în trupul-spirit creat prin propriul sistem energetic, părăsește trupul de carne, transformat într-un înveliș asemănător celui pe care îl leapădă un greiere.

Sectele inferioare căutau pe această cale să dobândească puteri magice, capacitatea de a îndepărta spiritele rele și bolile. Talismanele orale sau scrise au un rol foarte important în acest caz. Aceste lucruri conduc la psihoze în masă, apoi la tulburări religioase și politice, ca de exemplu mișcarea boxerilor. S-a observat de curând tendința spre

sincretism a taoismului, căci în cadrul organizațiilor taoiste sunt incluși membri ai tuturor celor cinci religii ale lumii (confucianism, taoism, buddhism, mahomedanism și creștinism — chiar și iudaism), fără a se rupe de congregațiile lor religioase.

După o scurtă prezentare a mediului din care s-au dezvoltat aceste religii, trebuie adăugat un cuvânt despre sursele învățăturilor din cartea *T'ai I Chin Hua Tsung Chih*¹. Am aflat că textul exista cu mult înainte să apară în această formă scrisă. Datează aproximativ din secolul al XVII-lea, fiind scris pe tăblițe de lemn. Editorul spunea că a găsit copii incomplete pe Liu-li-ch'ang, vechea stradă a negustorilor de cărți și antichități din Peking, și povestește cum a completat-o cu ajutorul cărții unui prieten. Însă tradiția orală este mult mai veche, dezvoltându-se de la religia Elixirului de Aur al Vieții (Chin-tan-chiao), în perioada T'ang (secolul al VIII-lea). Se spune că a fost descoperită de binecunoscutul inițiat în taoism, Lü Yen² (Lü Tung-pin), figurând mai târziu în folclor ca unul dintre cei opt nemuritori. Despre acesta s-au descoperit în cursul timpului foarte multe mituri. Această sectă a fost tolerată în perioada T'ang, ca toate religiile străine ori indigene, dar deoarece era o religie ezoterică, în cursul timpului a început să sufere diferite persecuții, membrii ei fiind suspectați de implicare în intrigi politice. Adepții ei au fost persecutați de guvernări ostile, care în cele din urmă devin foarte crude (în vremea dinastiilor manciuriene)³. Mulți membri s-au creștinat, chiar dacă nu intrau în biserică

1. *Secretul Florii de Aur* este titlul cu care cel care a publicat lucrarea l-a înlocuit pe acela de *Ch'ang Sheng Shu* („Arta de a prelungi viața”).

2. Născut aproximativ în 796 d.Hr.

3. În 1891 au fost uciși 15 000 membri de către mercenarii manciurieni

Acest text este prezentarea cea mai accesibilă a religiei Elixirului Vieții. Învățăturile îi sunt atribuite lui Lū Yen, numit și Lū Tung-pin, sau Lū, Oaspetele Peșterii. În carte este numit venerabilul bătrân Lū, Lū-tsu. A trăit la sfârșitul secolului VIII, începutul secolului IX. A fost adăugat învățăturilor lui un comentariu ulterior, care însă provine din aceeași tradiție.

De unde a dobândit Lū această știință ezoterică? El însuși atribuie originea acesteia lui Kuan Yin-hsi, maestrul Yin-hsi al Trecătorii (Kuan, adică Trecătoarea Han-ku). Lao-tse îi dedică *Tao Te Ching* acestui Kuan. De fapt, în sistem se găsesc foarte multe idei preluate de la doctrina mistică, ezoterică din *Tao Te Ching*; de exemplu „zeii în vale” este expresia echivalentă cu „spiritul-vale” a lui Lao-tse. Dar în timp ce în perioada Han¹ taoismul a degenerat tot mai mult într-o vrăjitorie, datorită faptului că magicienii taoiști căutau prin mijloace alchimice pilula de aur (piatra filosofală) care transformă metalele obișnuite în aur și oferă nemurirea fizică, mișcarea lui Lū Yen reprezenta o reformă. Semnele alchimice au devenit simboluri ale proceselor psihologice. Acest fapt reprezenta o apropiere de ideile originare ale lui Lao-tse. Lao-tse era un spirit liber, iar urmașul său, Chuang-tzu, disprețuia toate hocus-pocusurile practicii yoga, pe tămăduitorii și căutătorii elixirului vieții, deși el însuși, bineînțeles, practica meditația, prin care a atins acea intuiție a unității pe care mai târziu și-a fundat sistemul. Lū Yen a dus o adevărată luptă de natură religioasă care, stimulată de buddhism, l-a convins de calitatea iluzorie a lucrurilor exterioare, într-un mod diferit însă de buddhism. El căuta, cu toate puterile, polul fix în zborul fenomenelor, unde inițiatul poate obține viața eter-

¹ Secolul III î.Hr - secolul III d.Hr

nă. Această idee este absolut străină de buddhism, care neagă substanțialitatea eu-lui. Totuși, influența buddhismului Mahayana, care predomina în China acelor vremuri, nu trebuie subestimată. Sutarele buddhiste erau foarte des citate. În textul nostru, de fapt, această influență este mai puternică decât în *Chin-tan-chiao* (Religia Elixirului de Aur al Vieții). În a doua jumătate a secțiunii a treia se fac referiri explicite la metoda numită „fixarea contemplației” (chih-kuan). Aceasta este o metodă buddhistă care se practica în școala lui Chih K'ai (Chih I, 531-597 d.Hr.), *T'ien-t'ai*.

Din acest moment foarte importantă devine o anumită ruptură în succesiunea ideilor din text. Pe de o parte este descrisă în continuare cultivarea Florii de Aur; pe de altă parte apar idei buddhiste care refuză lumea și caută nirvana. Apoi urmează câteva secțiuni¹ care, având în vedere înălțimea spirituală și coerența lucrării ca întreg, nu valorează mai mult decât niște simple citate. Mai mult, practica „circulației luminii” pentru obținerea renașterii interioare și crearea seminței-nucleu divine este descrisă numai în primele ei stadii, deși ținta o constituie ultimul stadiu. (Vezi *Hui Ming Ching* a lui Liu Hua-yang, unde ultimele stadii sunt descrise mult mai amănunțit.) De aceea credem că s-a pierdut o parte a manuscrisului, care a fost înlocuită cu fragmente din alte surse. În acest fel se explică ruperea continuității textului și calitatea inferioară a fragmentelor care nu sunt traduse aici.

O parcurgere justă, fără idei preconcepute a textului dezvăluie faptul că cele două surse, taoismul și buddhismul, nu acoperă întregul lanț ideatic: este introdusă și o

1. Aceste secțiuni sunt omise în traducerea de față (R. Wilhelm).

formă de confucianism întemeiată pe *I Ching*. Cele opt tri-grame fundamentale (Pa Kua) ale textului *I Ching* sunt prezente în diverse pasaje ale lucrării de față ca simboluri ale unor anumite procese interioare. În continuare vom încerca să explicăm influența datorată folosirii simbolurilor. În rest, deoarece taoismul și confucianismul au o largă bază comună, intercalarea lor nu prejudiciază coerența lucrării.

Cititorul european va remarca probabil faptul că în text apar învățături familiare lui din creștinism. Aceste puncte comune, răspândite în Europa numai ca formulări eclezias-tice, au aici o perspectivă cu totul diferită, datorată conexiunilor psihologice. Întâlnim intuiții și concepte, cum sunt următoarele — alese la întâmplare, însă foarte izbitoare: Lumina este viața omului. Ochiul este lumina trupului. Omul renaște spiritual din apă și foc, la care se adaugă „pământul-gând” (spirit), ca matcă sau câmp cultivat. Să facem o comparație cu cele spuse de Ioan: „Vă botez cu apă; după mine va veni cel care vă va boteza cu Duhul Sfânt și cu foc”. Sau: „Cel ce nu s-a născut din apă și duh nu va intra în regatul lui Dumnezeu”. Cât de sugestivă devine, de exemplu, ideea de „apă” ca substanță-sămânță în text și cât de clară diferența dintre „curgerea-în-afară” care se epuizează prin naștere (ce se naște din carne rămâne carne) și „curgerea-înapoi” (metanoia).

Îmbăierea își joacă și ea rolul în cadrul procesului re-nașterii, ca și în cazul botezului predicat de Ioan, și în general în cazul botezului creștin. Chiar și căsătoria mistică, foarte importantă alegorie creștină, apare în repetate rânduri; este pomenit și copilul, băiatul care sălășluiește înăuntrul nostru (puer aeternus, Hristos care trebuie să se nască în noi și care este puntea sufletului); la fel și mireasa. Foarte izbitor este un amănunt aparent minor: nevoia de a avea ulei în lampă pentru o ardere intensă, fapt care are

un înțeles psihologic nou și important în acest text. Merită să menționăm faptul că expresia „Floarea de Aur” (Chin Hua), printr-o conexiune ezoterică, include termenul „lumină”. Dacă scriem cele două caractere unul deasupra celuilalt, astfel încât să se atingă (partea inferioară a caracterului de sus și partea superioară a caracterului de jos) se formează caracterul pentru „lumină” (kuang). Bineînțeles, acest semn secret a fost inventat în timpul persecuției, când era necesară păzirea secretului pentru ca doctrina să poată fi difuzată în continuare. De aceea învățătura rămânea întotdeauna limitată la un cerc restrâns de inițiați. Cu toate acestea chiar și astăzi membrii ei sunt mult mai numeroși decât s-ar părea.

În ceea ce privește sursa de proveniență a acestei religii, putem avea în vedere în primul rând Persia, deoarece în perioada T'ang în multe locuri din China existau temple persane. Dar, deși anumite puncte corespund cu zoroastrianismul și în special cu misticismul persan, există pe de altă parte puternice divergențe între acestea. O altă perspectivă care trebuie avută în vedere este aceea a unei influențe creștine directe. În perioada T'ang, religia unui trib turanic, uigurii, aliați cu împăratul, era ramura nestoriană a creștinismului; aceasta era favorizată, după cum ne-o dovedește existența binecunoscutului monument nestorian din Sianfu, construit în 781, purtând atât o inscripție siriacă cât și una chineză. Aceste asemănări între nestorianism și *Chin-tan-chiao* sunt cât se poate de reale. Timothy Richard considera că *Chin-tan-chiao* este pur și simplu urmașa vechiului nestorianism. A ajuns la aceste concluzii studiind anumite asemănări între ritualuri și tradiții ale membrilor „Chih-tan-chiao” și practicile creștine. Mai târziu, P.Y. Saeki¹ a reluat teoria și, cu ajutorul liturghiei nes-

1. *Monumentul nestorian din China*, Londra, 1928.

toriene descoperită de către Pelliot în Tun-huang, a stabilit o serie de paralele. Ajunge chiar să-l identifice pe Lü Yen, fondatorul religiei *Chin-tan-chiao* cu Adam, cel care a scris textul monumentului nestorian și s-a semnat cu numele chinez de Lü Hsiu-yen. Conform acestei ipoteze, Lü Yen ar fi fost un creștin aparținând confesiunii nestoriene. Saeki merge prea departe cu identificările sale: majoritatea dovezilor lui sunt convingătoare, dar întotdeauna îi scapă punctul crucial care ar trebui să elucideze problema. Mai multe dovezi parțiale nu formează un tot; însă nu putem să nu fim de acord că în *Chin-tan-chiao* existau idei nestoriene, evidente de altfel și în textul de față. Câteva dintre aceste idei par foarte ciudate în noua lor formă, însă altele dezvăluie un soi nou și remarcabil de vitalitate. Atingem aici unul dintre acele puncte care dovedesc iarăși și iarăși că:

Orient und Occident

*Sind nicht mehr zu trennen.*¹

2. Premisele psihologice și cosmologice

Pentru a face inteligibil textul, trebuie spuse câteva cuvinte în legătură cu fundamentul filosofic al metodei. Această filosofie este într-o anumită măsură proprietatea comună a tuturor orientărilor filosofice chineze. Se pornește de la premisa că omul și cosmosul, în ultimă instanță, ascultă de aceeași lege; că omul este un microcosmos, că nu este separat de macrocosmos prin bariere stricte. Aceleași legi le guvernează pe amândouă; există o cale ce duce

1. Orientul și Occidentul

Nu mai pot fi despărțite (Goethe).

de la unul la celălalt. Sufletul și cosmosul sunt între ele precum lumea interioară și lumea exterioară. Omul participă prin natura sa la toate evenimentele cosmice; micro și macrocosmosul se întrepătrund atât interior cât și exterior.

Tao, Calea, guvernează omul precum natura (pe căi văzute și nevăzute). Ideograma pentru Tao, în forma sa originală¹ este formată din caracterul pentru „cap“, care probabil reprezintă „începutul“ și caracterul pentru „a merge“ (în forma sa duală, reprezentând și noțiunea de „cărare“) și dedesubt caracterul pentru „a sta“, omis în cadrul ultimei grafici. Sensul original al termenului este acela de „cărare care, deși ea însăși fixă, conduce de la începuturi către ținută“. Ideea fundamentală este aceea că Tao, deși nemișcat, este cauza tuturor mișcărilor și dă legea. Potecile divine sunt traiectoriile constelațiilor; a omului este cea pe care acesta trebuie să călătorească. Lao-tse a folosit acest termen, deși în sens metafizic, desemnând principiul ultim al lumii, care precede desăvârșirea și nu este încă scindat de contrarii, fapt de care depinde ieșirea în realitate. Această terminologie este presupusă în textul de față.

Terminologia confucianismului diferă de cea a taoismului. Acolo „Tao“ semnifică lumea interioară, „calea dreaptă“, calea cerului, pe de o parte, și calea omului, pe de altă parte. Pentru confucianism principiul final, Unul indivizibil, este *T'ai-chi* (marele pol-culme, supremul transcendent). Termenul „pol“ apare uneori în text identic cu Tao.

Din *Tao* și *T'ai-chi* decurg principiile realității, un pol fiind lumina (yang), iar celălalt întunericul sau obscuritatea (yin). Unii savanți europeni au asociat cei doi poli cu principiile sexuale, însă caracterele se referă la formele de ma-

1 Vezi *Ku-chou-pien*, consultată și pentru analiza celorlalte caractere

nifestare ale naturii. Yin este umbra, partea nordică a unui munte și cea sudică a unui râu (deoarece în timpul zilei poziția soarelui face ca partea sudică a unui râu să pară întunecată). Yang, în forma sa originară, indică flamuri zburătoare și, corespunzător caracterului yin, reprezintă partea sudică a muntelui și cea nordică a râului. La început, principiul însemna numai „lumină” și respectiv „întuneric”; mai apoi s-a extins, semnificând toate contrariile, opusurile polare, inclusiv cele sexuale. Cum cele două, yin și yang, au originea comună în Unul indivizibil și sunt active numai pe domeniul fenomenelor (yang ca principiu activ și condiție, iar yin ca principiu pasiv și condiționat), este evident faptul că la baza acestor concepte nu stă un dualism metafizic. Mai puțin abstracte decât yin și yang sunt conceptele de Creator și Primitor (*Ch'ien* și *K'un*) care-și au originea în „Cartea schimbărilor” (*I Ching*), simbolizate prin cer și pământ. Prin unirea cerului cu pământul și prin acțiunea forțelor primordiale duale în cadrul acestui câmp de activitate (guvernate de legea primordială, Tao) se nasc cele „zece mii de lucruri”, lumea exterioară.

Printre acestea, privite din exterior, se afla și omul, sub înfățișarea sa trupească, un mic univers (*hsiao t'ien-ti*). Deci, conform confucianismului, natura interioară a omului este de proveniență cerească, sau, cum spun taoiștii, este o formă de manifestare a lui Tao. În lumea fenomenală omul capătă diverse înfățișări, însă în fiecare dintre acestea se află închisă monada centrală, principiul vital. În momentul concepției, chiar înaintea nașterii, acesta se divide în fenomenele bi-polare: esența umană și viața (*hsing* și *ming*). *Hsing*, esența umană, este formată din „inimă”, sau „minte” (*hsin*) și „origine” (*sheng*). Inima (*hsin*), conform teoriei chineze, este sediul conștiinței emoționale, trezită de cele cinci simțuri prin reacții necugetate la impre-

siile primite din exterior. Esența umană (*hsing*) este cea care rămâne ca substrat acolo unde nu mai există sentimente; se află, ca să spunem așa, într-o condiție transcendentă, supra-conștientă. Conform definiției celei mai exacte a conceptului, *hsing* este fie binele originar, dacă privim din perspectiva ideii eterne (Mencius), fie răul originar, sau în cel mai bun caz este neutru. Din perspectivă istorico-empirică, se poate transforma în ceva bun numai printr-o îndelungată perfecționare a comportamentului (Hsün Ch'ing).

Esența umană, asociată fără îndoială cu logosul, apare strâns legată cu viața la intrarea în lumea fenomenală. Caracterul „*ming*” desemnează un ordin regal, deci destinul, soarta unui om și de asemenea durata vieții, măsura energiei vitale de care dispune individul, și așa se face că „*ming*” (viața) este strâns legat de eros. S-ar putea spune că ambele principii sunt supraindividuale. Ca ființă spirituală, omul este om datorită esenței sale (*hsing*). Individul posedă acest *hsing*, care se extinde însă dincolo de limitele lui. De asemenea viața (*ming*) este supraindividuală, deoarece omul trebuie să-și accepte pur și simplu destinul; acesta nu depinde de voința omului. Confucianismul consideră că *ming* este o lege divină căreia omul trebuie să i se supună; taoismul o consideră un joc multicolor al naturii care nu poate scăpa din legile lui Tao, dar care este totuși pur hazard; pentru buddhismul chinez este un rezultat al karmei în interiorul lumii iluziilor.

Acestor dualități le corespund la nivel personal-corporal următoarele tensiuni bi-polare. Trupul este activat de interacțiunea a două structuri psihice: *hun*, pe care, deoarece ține de principiul yang, l-am tradus prin „animus” și *p'o*, care ține de yin, pe care l-am redat prin „anima”. Această concepție s-a născut prin observarea celor ce se

petrec la moarte, de aceea caracterele conțin și semnul pentru demon, pentru ceea ce părăsește lumea (*kuei*). Se consideră că anima este strâns legată de procesele trupesti; la moarte se afundă în pământ și piere. Animus este sufletul superior; după moarte se ridică în cer, unde la început este încă activ, după care se evaporă în spațiul eteric, sau se reîntoarce la izvorul vieții. În om, celor două le corespund sistemul cerebral și respectiv sistemul plexului solar. Animus sălășluiește în ochi, anima în abdomen. Animus este strălucitor și activ, anima este întunecată și legată de pământ. Semnul pentru *hun* (animus) este format din caracterele „demon” și „nor”, în timp ce semnul pentru *p'o* (anima) este compus din caracterele „demon” și „alb”. Sunt deci similare cu ceea ce se numește în altă parte „suflet-umbră” și „suflet-trup”. Fără îndoială, conceptul chinez include și aceste conotații. Cu toate acestea trebuie să fim precauți în privința etimologiei, deoarece în scrierile cele mai vechi lipsește semnul pentru „demon”. În orice caz, animus (*hun*) este lumina, sufletul-yang, în timp ce anima (*p'o*) este întunericul, sufletul-yin.

„Curgerea-în-sensul-aceilor-ceasornicului”, cea obișnuită, „curgerea-în-jos” a proceselor vieții este cea în cadrul căreia cele două suflete intră în relație ca factor intelectual și factor instinctual. De obicei anima, voința neselectivă, stimulată de pasiuni, forțează intelectul (animus) să intre în slujba sa; și face acest lucru până când intelectul se îndreaptă el însuși în afară, înlesnind scurgerea energiilor animei și animus-ului până când se consumă viața. Un rezultat pozitiv este crearea de noi ființe prin care continuă viața, în timp ce ființa originală se „exteriorizează” și „în final e transformată de lucruri într-un simplu lucru”. Rezultatul este moartea. Anima se scufundă, animus-ul se ridică, iar eul, golit de energia sa, rămâne într-o condiție incertă.

Dacă eul a consimțit la „exteriorizare“, urmează curgerea-în-jos, scufundarea în nefericirea mohorâtă a morții, abia hrănită de imaginile iluzorii ale vieții de care este încă atras fără a fi capabil să participe la ceva activ (infern, suflete infometate). Dacă însă eul a făcut eforturi pentru a se îndrepta în sus în ciuda procesului de „exteriorizare“, el poate menține pentru o vreme (lungă de fapt, în raport cu consolidarea prin energiile invocate în sacrificii de supraviețuitori) o viață relativ fericită, conform cu meritele sale. În ambele cazuri elementul personal se retrage, urmând o involuție corespunzătoare „manifestării“. Ființa devine o fantomă neputincioasă, deoarece energiile vieții sale sunt consumate și soarta ei se încheie. Ea participă acum la roadele faptelor sale, bune sau rele, în cer sau în infern. Acestea nu sunt stări exterioare, ci interne. Cu cât ființa pătrunde mai adânc aceste stări, cu atât mai mult continuă procesul de involuție, pînă când dispare din planul existenței, indiferent de natura acestuia, intrând într-o nouă matcă și începând o existență nouă, furnizată de imaginile anterioare. Aceasta este starea demonului, a spiritului, a celui plecat din lume, a celui care s-a retras. Cuvântul chinez ce desemnează această stare de a fi este *kuei* (tradus de multe ori greșit prin „diavol“).

Dacă în timpul vieții s-a practicat „curgerea-înapoi“, mișcarea în sus a energiilor vieții, dacă energiile animei au fost conduse de animus, atunci are loc eliberarea de lucrurile exterioare. Acestea sunt recunoscute, dar nu sunt dorite. În acest fel iluzia este depozată de energiile sale. Are loc o circulație interioară ascendentă a energiilor. Eul părăsește înălțuirile lumii și după moartea trupului el rămâne în viață, deoarece „interiorizarea“ împiedică risipirea energiilor vieții în lumea exterioară. În loc să se risipească, aceste ființe creează în rotirea interioară a monadei un cen-

tru-vital independent de existența trupească. Un astfel de eu este zeu, „deus“, *shen*. Caracterul pentru *shen* înseamnă „a prelungi“, „a crea“, într-un cuvânt, este opusul lui *kuei*. În cea mai veche grafică chineză acesta este reprezentat printr-un caracter dublu-cotit, care semnifică și fulgerul, trăsnetul, impulsul electric. O astfel de ființă supraviețuiește atâta timp cât continuă rotirea interioară. Ea este capabilă, chiar dacă este invizibilă, să influențeze oamenii, să le inspire gânduri mari și fapte nobile. Sfinții și înțelepții din trecut sunt astfel de ființe care au stimulat și educat omenirea mii de ani.

Rămâne o singură limitare. Aceste ființe păstrează un caracter personal, fiind deci supuse efectelor spațiului și timpului. Nu sunt nici ele nemuritoare, așa cum nu sunt eterne nici cerul și pământul. Numai Floarea de Aur, care crește din detașarea interioară de toate înălțuirile, este eternă. Un om care atinge acest stadiu își modifică eul; el nu mai este limitat la monadă, ci străpunge cercul magic al dualității polare a tuturor fenomenelor, întorcându-se în Unul indivizibil, în Tao. Aici există o diferență între buddhism și taoism. În cazul celui dintâi întoarcerea în nirvana este asociată cu o extincție completă a eului, care, ca și lumea, este o iluzie. Dacă nirvana nu este moarte, încetare, este totuși ceva strict transcendent. În taoism se urmărește conservarea într-o formă transfigurată a personalității, a „urmelor“ lăsate de experiență. Aceasta este lumina care, împreună cu viața, se întoarce în ea însăși, și care este simbolizată în text prin Floarea de Aur.

Mai trebuie adăugate câteva cuvinte în legătură cu cele opt trigrame ce apar în „Cartea schimbărilor“ (*I Ching*). Trigrama Chen ☰, tunet, Trezirea, e viața care erupe din adâncimile pământului; acesta este începutul tuturor mișcărilor. Trigrama Sun ☷, vânt, lemn, Blajinul, caracteri-

zează curgerea energiilor realității sub formă de idei. La fel cum vântul pătrunde peste tot, principiul sugerat prin Sun este atotpătrunzător și dă naștere „înțelegerii”. Trigrama Li ☲, soare, foc, Iluminatul, Agățătorul, joacă un rol important în această religie a luminii. Acesta locuiește în ochi, formează cercul protector și prilejuiește renașterea. Trigrama K'un ☵, pământ, Primitorul este unul dintre principiile primordiale, principiul yin, întrupat în energiile pământului. Pământul este cel care, cultivat, adună sămânța cerului și-i dă formă. Trigrama Tui ☵, lac, ceață, Mulțumitul, este condiția finală a părții yin, aparținând deci toamnei. Trigrama Ch'ien ☰, cer, Creatorul, puternicul, este întruparea principiului yang care fertilizează pe K'un, Primitorul. Trigrama K'an ☵, apă, Abisalul, este contrarul lui Li ☲, după cum se vede din structura lui exterioară. Reprezintă regiunea erosului, în timp ce Li reprezintă logosul. Li este soarele, K'an este luna. Căsătoria dintre K'an și Li este procesul magic secret care produce copilul, noul om. Trigrama Ken ☶, munte, Tăcutul, este simbolul meditației care, păstrând liniștea celor exterioare, dă viață lumii interioare. Astfel, Ken este locul unde moartea se întâlnește cu viața.

ANEXĂ

*În memoria lui Richard Wilhelm*¹

C.G. JUNG

Îmi este greu să vorbesc despre R. Wilhelm și opera sa, deoarece, pornind din puncte diferite, drumurile noastre s-au întretăiat așa cum se intersectează traiectoriile cometelor. Opera sa de o viață îmi depășește cunoașterea. Și nici nu am văzut China, care pe el mai întâi l-a format și apoi a continuat să-l captiveze; mai mult, eu nu sunt familiarizat cu limba chineză, cu spiritul Chinei. Eu sunt străin acestui vast teritoriu de cunoaștere și experiență, în care Wilhelm a lucrat ca un maestru în profesie. Dacă am fi rămas strict specialiști, eu medic, el sinolog, nu ne-am fi întâlnit probabil niciodată. Contactul s-a înfăptuit pe tărâmul interesului pentru cele omenești, care începe dincolo de hotarele academice. Acest moment avea să devină pentru mine unul dintre evenimentele cele mai semnificative. Numai datorită acestei experiențe pot vorbi despre Wilhelm și despre opera sa. Mă înclin în fața acestei minți care a reușit să creeze o punte între Orient și Occident și care a dăruit Europei prețioasa moștenire a unei culturi vechi de mii de ani, o cultură menită probabil să dispară.

¹ Această cuvântare memorială a fost rostită în München, 10 mai 1930. A fost publicată numai alături de a cincea ediție germană a textului (1957).

Wilhelm era un bun specialist; domeniul său de activitate cuprindea, de la început și până la sfârșit, întreaga problematică a umanității. Cum altfel s-ar fi putut elibera în totalitate de orizontul îngust al europeanului, de fapt al misionarului imediat după impactul cu sufletul chinezului, și cum ar fi putut intra în posesia comorii necunoscută nouă, sacrificându-și prejudecățile tipic europene în favoarea acestei perle rare? Secretul său era un umanism atotcuprinzător, o generozitate care divinizează totul și care l-a ajutat să se deschidă fără rezerve unui spirit fundamental străin, în slujba căruia și-a pus întreaga capacitate intelectuală. Depășind resentimentul creștin, prejudecățile europene, dăruirea sa înțelegătoare este dovada unui spirit rar. De obicei mințile mediocre, în contact cu o cultură străină, ori se pierd într-o autodezrădăcinare oarbă, ori nu înțeleg nimic, ori capătă un soi de pasiune arogantă pentru criticism. Acestea nu pătrund în miezul culturii străine și nu gustă din pâinea ori vinul acesteia; nu intră niciodată în *communio spiritus*, cel mai intim transfer și întrepătrundere care pregătește renașterea.

De obicei intelectul specialistului este de natură exclusiv masculină. Pentru el fecundarea este un proces străin și nenatural; este o unealtă prost adaptată, care înstrăinează și mai mult o cultură nouă. O minte mare poartă însemnul feminității; matca ei este receptivă și fructuoasă și poate transforma ceea ce îi este străin în ceva familiar. Wilhelm a avut în cea mai mare măsură rarul har al maternității spirituale. De aceea a putut face aceste traduceri inegalabile.

După părerea mea, cea mai mare realizare a lui Wilhelm este traducerea și comentariul cărții *I Ching* (Cartea schimbărilor). Înainte de a lua cunoștință de traducerea lui Wilhelm, am lucrat cu versiunea neadecvată a lui Legge. Astfel am putut să-mi dau seama de măiestria lui Wilhelm

El a reușit să reînvie, într-o formă nouă și vitală, această veche scriere pe care mulți sinologi și chiar mulți chinezi o considerau o colecție de formule magice absurde. Ea întruchipează, probabil ca nici o alta, spiritul culturii chineze. La plămădirea ei au conlucrat cele mai mari minți ale Chinei timp de mii de ani. În ciuda vârstei fabuloase, ea n-a îmbătrânit niciodată; trăiește și acționează încă, cel puțin pentru cei care-i înțeleg sensul. Datorită eforturilor lui Wilhelm noi aparținem acestui grup favorizat. El ne-a apropiat această lucrare printr-o traducere atentă și prin experiența sa personală (ca elev al unui maestru chinez din vechea școală și ca inițiat în psihologia yoghină chineză, pentru care aplicarea cărții *I Ching* a rămas o experiență mereu nouă).

Wilhelm ne-a lăsat însă o grea datorie, a cărei importanță abia se întrevedea în acel moment. Cine a avut rarul noroc de a experimenta alături de Wilhelm (printr-o schimbare spirituală) puterea divinatorie a cărții *I Ching* nu mai poate ignora faptul că am atins aici un punct arhimedic, din perspectiva căruia atitudinea europeană poate fi zguduită din temelii. Nu este puțin lucru că ni s-a oferit, grație lui Wilhelm, o descriere vie și atotcuprinzătoare a unei culturi străine. Mult mai important este însă faptul că el ne-a transmis germenele viu al spiritului chinez, capabil să producă o transformare esențială în modul nostru de a privi viața. Nu mai suntem simpli observatori critici sau admiraatori; participăm la spiritul oriental în măsura în care am reușit să experimentăm potențialitatea efectivă a cărții *I Ching*.

La prima vedere se pare ca *I Ching* folosește unor scopuri fundamental opuse modului european de gândire (științific cauzal). Cu alte cuvinte, este extrem de neștiințifică; este de fapt tabu și de aceea se situează în afara

orizontului judecății noastre științifice, care n-are acces la această carte.

Acum câțiva ani, președintele Societății Britanice de Antropologie m-a întrebat cum pot explica faptul că poporul chinez, atât de evoluat intelectual, nu a dat naștere unei științe. I-am răspuns că aceasta este o iluzie optică, deoarece chinezii au o „știință“, al cărei canon este *I Ching*, dar că principiul acestei științe, ca multe alte lucruri în China, este absolut diferit de cel al științei noastre.

Știința ce izvorăște din *I Ching* nu se întemeiază pe principiul cauzalității, ci pe un principiu căruia eu am încercat să-i dau un nume: *principiul sincroniei*. Psihologia proceselor inconștiente necesită un alt principiu explicativ, deoarece principiul cauzalității îmi părea inadecvat. Am observat că există asemănări psihice care nu pot fi raportate la o cauză, dar care se aflau într-un alt fel de conexiune. Această conexiune mi se părea a consta în primul rând în simultaneitatea relativă a evenimentelor, și de aici expresia „sincronie“. S-ar părea, într-adevăr, că timpul, departe de a fi o abstracție, este un continuum concret care conține calități ori condiții primare ce se manifestă spontan în locuri variate într-un mod ce nu poate fi explicat prin paralelism cauzal, ca de exemplu apariția unor idei, simboluri sau stări psihice coincidente. Un alt exemplu ar fi acela al simultaneității perioadelor stilistice chineze și europene, asupra căreia ne atrage atenția Wilhelm. Acestea nu puteau fi raportate cauzal una la cealaltă. Astrologia ar fi un excelent exemplu de sincronicitate manifestă, dacă descoperirile acesteia ar fi testate în întregime. Există totuși câteva fapte confirmate de statistici, făcând astfel din astrologie o știință demnă de investigația filosofică. (Psihologia recunoaște acest lucru fără rezerve, deoarece astro-

logia reprezintă suma tuturor cunoștințelor psihologice din Antichitate).

Validitatea relativă a astrologiei se dovedește prin faptul că este posibilă reconstituirea caracterului unei persoane pornind numai de la data de naștere a acesteia. Data nașterii nu depinde de constelațiile reale, ci de un sistem temporal arbitrar, pur conceptual. Cele câteva diagnostice astrologice corecte nu se datorează efectelor constelațiilor, ci însușirilor ipotetice ale timpului. Cu alte cuvinte, ceea ce se naște ori se face într-un anumit moment al timpului poartă însușirile aceluia moment.

Această este formula fundamentală de folosire a cărții *I Ching*. Hexagrama ce caracterizează un moment se poate cunoaște prin metoda manipulării lujerelor de coada-șoricelului, sau ca ajutorul monedelor, o metodă care depinde de șansa pură. Tulpinile runice cad după caracteristicile momentului. Există o singură problemă: oare bătrânul rege Wen și ducele de Chou au interpretat corect (cu mii de ani înainte de Hristos) configurația accidentală oferită de căderea tulpinilor? La această întrebare numai experiența poate răspunde.

L-am rugat pe Wilhelm, la Clubul de Psihologie din Zürich, să explice metoda de consultare a cărții *I Ching*. Atunci el a făcut o prognoză care s-a împlinit punct cu punct în mai puțin de doi ani. Acest fapt poate fi confirmat în continuare prin multe experiențe paralele. În orice caz, nu stabilirea obiectivă a validității profețiilor din *I Ching* mă preocupă aici. Pe aceasta o iau ca premisă, așa cum a făcut și Wilhelm. Am să discut numai despre *qualitas occulta* a momentului temporal, evidențiată cu ajutorul hexagramei din *I Ching*. Relația dintre evenimente este o preocupare nu numai analoagă cu astrologia, ci esențial raportată la aceasta. Momentul nașterii corespunde cu tulpi-

nile aruncate, cu constelația, cu hexagrama; interpretarea astrologică a constelației corespunde cu textul alocat hexagramei.

Tipul de gândire construit pe baza principiului sincroniei, culminând cu *I Ching* este expresia cea mai pură a formei de gândire chineze în genere. În Occident această formă de gândire dispare o dată cu Heraclit și re apare abia la Leibniz ca un ecou vag. Între timp ea nu a fost extinsă, ci a continuat să existe în umbra speculației astrologice, aflându-se și astăzi la acest nivel.

Astăzi *I Ching* răspunde necesității dezvoltării noastre interioare. Ocultismul cunoaște o recrudescență fără asemănare în timpul nostru. Lumina intelectului apusean este aproape întunecată de acesta. Nu mă gândesc la lăcașurile noastre de învățământ și la reprezentanții acestora. Eu sunt medic și mă ocup de oamenii obișnuiți, de aceea știu că universitățile au încetat să mai fie propagatoare de lumină. Oamenii s-au plictisit de specializarea științifică și de intelectualismul raționalist. Ei vor adevăruri care să-i dezvolte, nu să-i mărginească, să-i lumineze, nu să-i întunece, care să nu alunece de pe ei ca apa, ci să-i pătrundă până în măduvă. Această nevoie poate conduce un public larg, chiar dacă anonim, pe cărări greșite.

Realizările lui Wilhelm îmi amintesc întotdeauna de Anquetil-Duperron, francezul care a tradus pentru prima dată Upanișadele. Aceasta se întâmpla într-o perioadă în care, după aproape 1800 de ani de creștinism, zeița rațiunii izgonea divinitatea supremă creștină de pe tronul din Notre Dame. Astăzi, când în Rusia se petrec lucruri la fel de ciudate ca cele din Parisul aceluia moment, când simbolul creștin este atât de slab încât chiar și buddhiștii consideră că momentul e prielnic pentru a-și trimite misionarii în Europa, Wilhelm, reprezentând sufletul Europei, ne aduce o lu-

mină nouă din Orient. Aceasta a fost sarcina lui culturală, după cum el însuși o spunea. Wilhelm și-a dat seama cât de mult ne poate ajuta Orientul la vindecarea suferinței spirituale.

Săracul nu poate fi ajutat prin pomană, deși el asta își dorește. Mai degrabă ar trebui să i se arate cum să scape de nevoile sale prin muncă. Din nefericire, cerșetorii spirituali de astăzi acceptă prea ușor pomenile Orientului. Își însușesc, de fapt, fără să gândească bunurile spirituale ale Orientului, imitând orbește calea acestuia. Pentru înlăturarea acestui pericol (pe care Wilhelm l-a simțit) nici un avertisment nu e de prisos. Europa spirituală nu poate fi ajutată printr-o senzație nouă, sau printr-o nouă excitație a nervilor. Ceea ce China a edificat timp de mii de ani nu se poate obține prin hoție. Orientul trebuie să ne dea un mic ajutor în lucrarea pe care noi înșine o avem de făcut. La ce ne folosește înțelepciunea Upanișadelor sau yoga chineză dacă ne uităm fundamentul propriei culturi, ca și cum aceasta ar fi o eroare depășită, umblând cu gânduri de hoție pe țărmuri străine, ca pirații fără casă? Intuițiile Orientului, înțelepciunea din *I Ching* nu au sens dacă ne închidem mințile în propriile noastre probleme, dacă ascundem de noi înșine propria noastră natură, cu toate curente ei subterane, cu toate obscuritățile ei periculoase. Lumina acestei înțelepciuni se vede numai în întuneric, nu în bătaia orbitoare a reflectorului teatrului european, pe a cărui scenă joacă voința și conștiința. Înțelepciunea din *I Ching* își are originile pe un fond a cărui teroare o putem vag bănuși dacă citim despre masacrele din China, despre forța înfricoșătoare a societăților secrete chineze, despre mizeria fără nume, despre murdăria și viciul în care trăiesc masele de chinezi.

Dacă vrem să experimentăm înțelepciunea chineză trebuie să ducem o viață tridimensională corectă. Mai întâi avem nevoie de propriile adevăruri despre noi înșine. Călea noastră pornește din realitatea europeană și nu din practicile yoga. Acestea ne-ar conduce razna, dându-ne iluzia că ele sunt propria noastră realitate. Trebuie să continuăm opera lui Wilhelm de traducere într-un sens mai larg dacă vrem să ne dovedim elevi demni de acest maestru. Așa cum el a tradus comoara spirituală a Orientului pe înțelesul europeanului, așa și noi trebuie să traducem acest înțeles în viață.

Wilhelm a tradus conceptul central, Tao, prin „sens”. Sarcina elevului este aceea de a traduce „sensul” în viață, adică de a pătrunde pe Tao. Tao, însă, nu poate fi creat prin cuvinte ori afirmații înțelepte. Știm noi oare cum se dezvoltă Tao în noi sau în jurul nostru? Prin imitare, prin rațiune, prin acrobații ale voinței? Acestea sunt ridicol de nepotrivite cu sarcina noastră. De unde să începem? Va rămâne oare spiritul lui Wilhelm în noi sau cu noi dacă nu rezolvăm această problemă într-o modalitate europeană — adică în mod real? Sau va rămâne o întrebare retorică al cărei răspuns se pierde în aplauze?

Să privim către Orient: acolo se împlinește o soartă implacabilă. Tunul european a spart porțile Asiei; știința și tehnologia europeană, concepția laică și lăcomia europeană au inundat China. Noi am cucerit Estul sub raport politic. Știți ce s-a întâmplat cu Roma când a cucerit Orientul Apropiat? A fost pătrunsă de spiritul asiatic. Mitra a devenit zeul militar al Romei și din colțul cel mai puțin probabil al Asiei Mici s-a ridicat o nouă Romă spirituală. E de neconceput că această istorie s-ar putea repeta astăzi? Trebuie spus că Anglia și Olanda, cele două puteri colonizatoare principale în Asia, sunt țările cele mai infestate

de teozofia hindusă. Știu că inconștientul nostru este plin de simboluri orientale. Spiritul Orientului bate la porțile noastre. De aceea consider că traducerea „sensului” în viață, căutarea lui Tao, a devenit deja pentru noi un fenomen colectiv, într-o mult mai mare măsură decât ne dăm în general seama. Foarte semnificativ mi s-a părut faptul că Wilhelm și indologul Hauer au fost rugați să vorbească despre yoga la Congresul German de Psihoterapie din acest an. Să încercăm să înțelegem ce reprezintă pentru un doctor, care lucrează direct cu persoanele suferinde, contactul cu un sistem terapeutic oriental. Spiritul oriental pătrunde prin toți porii noștri și atinge cea mai vulnerabilă zonă europeană. Aceasta ar putea fi o infecție periculoasă, dar în același timp și un remediu. Confuzia babiloniană a limbilor a creat în Europa o atât de mare dezordine, încât acum toți își doresc adevăruri simple, sau cel puțin idei generale care să vorbească nu numai creierului, ci și inimii, care să lumineze gândirea contemplativă și să pacifice presiunea neobosită a sentimentelor. Noi importăm astăzi, ca în Roma antică, orice tip de superstiție exotică în speranța că vom descoperi un remediu pentru bolile noastre.

Instinctul ne spune că toate adevărurile mari sunt simple. Omul cu instincte slabe crede că marele adevăr stă în simplificări și platitudini ieftine. Sau, din contră, în urma dezamăgirilor, crede că marele adevăr este obscur și complicat. Există astăzi o mișcare gnostică a unor mase anonime care corespunde psihologic cu mișcarea gnostică de acum 1900 de ani. Atunci, ca și astăzi, rătăcitori solitari ca marele Apollonius, au ținut fire spirituale din Europa înapoi în Asia, probabil până în India cea îndepărtată.

Dintr-o astfel de perspectivă istorică Wilhelm îmi pare un mare intermediar al gnosticismului, care a adus în contact spiritul elen cu moștenirea culturală a Asiei Mici, fă-

când să se nască o nouă lume din ruinele Imperiului Roman. Atunci, ca și acum, continentul spiritual s-a scufundat, lăsând afară numai câteva vârfuri, ca niște insule. Atunci, ca și acum, tot felul de cărări înșelătoare au ispitit mințile și semințele profețiilor falși au incolțit.

Este o adevărată binecuvântare să ascuți limba simplă a lui Wilhelm, mesagerul din China, în mijlocul dizarmeniei stridente a opiniilor europene. Wilhelm a învățat, evident, să exprime lucruri profunde într-un limbaj direct, nesofisticat, de la spontaneitatea vegetală a cugetului chinez; acest limbaj dezvăluie simplitatea marelui adevăr, a înțelesului profund. Wilhelm a plantat în solul Occidentului un răsad gingaș, Floarea de Aur, dăruindu-ne o nouă viziune asupra sensului vieții, ca o ușurare de tensiunea voinței arbitrare și a aroganței.

Confruntat cu cultura stranie a Orientului, Wilhelm a dat dovadă de o modestie neobișnuită pentru un european. El s-a apropiat de China liber de prejudecăți, fără să creadă că știe totul mai bine; el și-a deschis inima și mintea către aceasta. S-a lăsat dominat și modelat de ea, astfel că la întoarcerea în Europa ne-a adus nu numai în spiritul, ci și în întreaga sa ființă imaginea reală a Orientului. Fără îndoială că Wilhelm a făcut sacrificii mari pentru această transformare profundă, căci premisele noastre istorice sunt fundamental diferite de cele ale Orientului. Ascuțișul conștiinței apusene și problemele ei incandescente au fost nevoite să se domolească în fața universalității și echilibrului naturii orientale; raționalismul occidental și diferențierea unilaterală a acestuia au fost obligate să cedeze în fața generozității și simplității orientale. Pentru Wilhelm, această transformare a reprezentat, cu siguranță, nu numai modificarea viziunii intelectuale, ci și o reorganizare esențială a personalității sale. Dacă Wilhelm n-ar fi fost capabil să

se desprindă de europeanul din el, n-ar fi fost în stare să ne ofere această imagine atât de completă a Orientului eliberat de scopuri și de orice urmă de arbitrar. Dacă ar fi lăsat ca înăuntrul său Orientul și Occidentul să intre într-un conflict violent, atunci și-ar fi ratat misiunea. Sacrificarea europeanului era obligatorie pentru îndeplinirea sarcinii pe care soarta i-a hărăzit-o.

Wilhelm și-a îndeplinit cu succes misiunea. Nu numai că ne-a pus la îndemână vechi comori ale gândirii chineze, dar, așa cum am mai spus, a adus cu el rădăcina spirituală a acesteia, rădăcină care a supraviețuit toți acești mii de ani, și a plantat-o în solul Europei. Prin îndeplinirea acestei sarcini, misiunea lui a atins apogeul — dar, din păcate, și sfârșitul. Conform legii *enantiodromia*, atât de bine înțeleasă de chinezi, din sfârșitul unei etape s-a născut începutul celei contrare. În punctul culminant, yang se transformă în yin și ceea ce a fost pozitiv devine negativ. M-am apropiat de Wilhelm abia la sfârșitul vieții sale și atunci am observat cum, isprăvindu-și lucrarea, a fost presat tot mai mult de Europa și de europeanul din el. Am observat de fapt cum începeau să îl apese. În același timp s-a născut în el sentimentul că se află în pragul unei mari schimbări, a cărei natură n-a înțeles-o limpede. Știa doar că se află la o răscruce decisivă. Boala fizică avansa paralel cu traiectoria spirituală. Visele sale erau încărcate de amintiri din China, însă imaginile ce pluteau în fața ochilor lui erau întotdeauna triste și sumbre — dovadă clară că deveniseră negative conținuturile chineze.

Nimic nu poate fi sacrificat pentru totdeauna. Totul revine mai târziu într-o formă schimbată. Acolo unde a avut loc un mare sacrificiu, revenirea lucrului sacrificat trebuie întâmpinată cu un trup încă sănătos și rezistent pentru a face față șocului unei mari revoluții. Într-un trup slăbit, o

criză spirituală de asemenea dimensiune înseamnă adesea moarte. Acum cuțitul sacrificial se află în mâna celui care a fost jertfit și care cere moartea celui care odată a fost sacrificatorul.

După cum vedeți, eu nu m-am abținut să-mi exprim propriile idei. Ce altceva puteam să spun despre Wilhelm, dacă nu felul în care l-am perceput? Opera lui e valoroasă pentru mine fiindcă explică și confirmă ceea ce am căutat eu, ceea ce am gândit și am făcut pentru a întâmpina suferința psihică a Europei. A fost o experiență cutremurătoare să aud, prin mijlocirea lui, într-o limbă clară, lucruri pe care le întrezărisem tulbure în confuzia inconștientului european. Mi se pare că am primit de la el mai mult decât de la oricine altcineva. De aceea cred că nu greșesc dacă presupun că eu sunt cel chemat să depună pe altarul memoriei sale recunoștința și respectul nostru, al tuturor.

C.G. Jung